

UNIVERZA V LJUBLJANI  
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**RAČUNOVODSKE INFORMACIJE ZA POTREBE  
OBVLADOVANJA TVEGANJ V ZAVAROVALNICAH S  
POUDARKOM NA ZAVAROVALNO-TEHNIČNIH REZERVACIJAH**

Ljubljana, september 2016

SEBASTJAN HLEDE

## IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Sebastjan Hlede, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Računovodske informacije za potrebe obvladovanja tveganj v zavarovalnicah s poudarkom na zavarovalno-tehničnih rezervacijah, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko red. prof. dr. Slavko Kavčič.

### IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 30.09.2016

Podpis študenta: \_\_\_\_\_

# KAZALO

<b>UVOD .....</b>	<b>1</b>
<b>1 OBLIKOVANJE RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ ZA POTREBE OBVLADOVANJA TVEGANJ.....</b>	<b>5</b>
1.1 Računovodske informacije .....	5
1.2 Definicija tveganja.....	9
1.3 Vrste in oblike tveganj.....	10
1.4 Načini (metode) obvladovanja tveganj.....	14
1.4.1 Kapitalska ustreznost.....	14
1.4.2 Likvidnost.....	15
1.4.3 Solventnost .....	16
1.4.4 Zavarovalno-tehnične rezervacije.....	25
1.4.5 Pozavarovanje.....	27
1.4.6 Sozavarovanje.....	31
1.4.7 ART metode obvladovanja tveganj .....	31
1.4.8 Notranji in zunanji nadzor .....	33
<b>2 ZAVAROVALNO-TEHNIČNE REZERVACIJE .....</b>	<b>35</b>
2.1 Rezervacije za prenosne premije .....	35
2.2 Rezervacije za bonuse, popuste in storno .....	37
2.3 Škodne rezervacije.....	37
2.4 Izravnalne rezervacije.....	43
2.5 Matematične rezervacije.....	44
2.6 Druge zavarovalno-tehnične rezervacije .....	46
<b>3 ZAVAROVALNO-TEHNIČNE REZERVACIJE KOT POMEMBEN DEL RAČUNOVODSKIH IZKAZOV .....</b>	<b>47</b>
3.1 Vpliv spremembe višine zavarovalno-tehničnih rezervacij na kategorije v temeljnih računovodskih izkazih .....	47
3.2 Obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij .....	51
3.3 Stanje na področju zavarovalno-tehničnih rezervacij v Sloveniji .....	53
3.4 Stanje kritnega premoženja in kritnih skladov v slovenskih zavarovalnicah ter njihov pomen za zavarovalno-tehnične rezervacije.....	58
3.5 Preprosta simulacija spremembe poslovnega izida zaradi spremembe višine škod ob predpostavki nespremenjenih zavarovalno-tehničnih rezervacijah v sistemu Solventnost II na portfelju zavarovalnice, ki trži življenjska zavarovanja .....	64
3.6 Sklepne ugotovitve pomembne za temeljno tezo .....	67
<b>SKLEP .....</b>	<b>68</b>

<b>LITERATURA IN VIRI</b> .....	<b>70</b>
---------------------------------	-----------

## **PRILOGA**

### **KAZALO TABEL**

Tabela 1: Opis novih zavarovalniških režimov, Solventnosti II in MSRP 4 (Faza II) .....	25
Tabela 2: Gibanje premij in škod zavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	54
Tabela 3: Gibanje premij in škod pozavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	55
Tabela 4: Gibanje zavarovalno-tehničnih rezervacij zavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	56
Tabela 5: Gibanje zavarovalno-tehničnih rezervacij pozavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	57
Tabela 6: Višina naložb slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	61
Tabela 7: Simulacija spremembe poslovnega izida zaradi spremembe višine škod ob predpostavki nespremenjenih zavarovalno-tehničnih rezervacijah v sistemu Solventnost II na portfelju zavarovalnice, ki trži življenjska zavarovanja .....	66

### **KAZALO SLIK**

Slika 1: Solventnost II – trije stebri in streha .....	18
Slika 2: Kapital, kapitalska ustreznost in bilanca zavarovalnice po smernici Solventnost II .....	19
Slika 3: Primerjava gibanja oblikovanih škodnih rezervacij, naložb kritnega premoženja brez kritnih skladov, izplačanih zavarovalnin in odškodnin premoženjskih zavarovanj ter zbrane premije premoženjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	62
Slika 4: Primerjava gibanja oblikovanih matematičnih rezervacij, čistih rezervacij v korist življenjskih zavarovancev, naložb kritnih skladov, izplačanih zavarovalnin in odškodnin življenjskih zavarovanj ter zbrane premije življenjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015 .....	63

## UVOD

Vsaka delujoča organizacija, ne glede na to, kakšno dejavnost opravlja, ima odgovornost do ustanoviteljev, družbe, države, javnosti in še koga. Ti subjekti morajo imeti možnost nadzora načina delovanja organizacije, uporabe sredstev, ki jih ima za svoje delovanje oziroma, če so cilji doseženi optimalno. Za ustrezno presojo morajo biti na razpolago relevantne informacije, kar je tudi **področje in problematika proučevanja**. Vsaka organizacija mora za to vzpostaviti različne evidence, ki v največji meri zadovoljujejo potrebe po informacijah. Računovodske informacije so za presojo zunanjih uporabnikov o delovanju posameznih subjektov najpomembnejše, zato so računovodske evidence zakonsko obvezne za vse organizacije, za vse pravne subjekte. Značilno za računovodstvo je, da je to temeljna informacijska dejavnost v vseh organizacijah in je načelno povsod enaka. Vse organizacije, torej vsi pravni subjekti, ki morajo voditi računovodstvo, morajo upoštevati splošno sprejeta računovodska načela in računovodske usmeritve. Računovodstvo mora spremljati vse poslovne dogodke. Podlaga za spremljanje morajo biti povsod verodostojne listine. Posamezne organizacije so različne, zato so v podrobnostih tudi razlike v vodenju evidenc glede na lastništvo, dejavnost, organizacijsko obliko in podobno.

Računovodske evidence se poleg za pripravo temeljnih računovodskih izkazov oziroma letnih poročil, namenjenih zunanjim uporabnikom, pomembne tudi za sprejemanje poslovnih odločitev znotraj organizacije. Pomen računovodskih informacij kot podlage za sprejemanje poslovnih odločitev se povečuje s hitrostjo tehnološkega in gospodarskega razvoja, zahtevnostjo in hitrostjo spremenljivosti okolja, v katerem podjetja poslujejo, povečevanjem tveganj, ki jih moramo pri tem upoštevati, ter negotovostjo pri napovedovanju razmer v prihodnosti. Računovodske informacije morajo biti točne, pravočasne, sestavljene v skladu z veljavno zakonodajo in računovodskimi standardi ter razumljive širokemu krogu uporabnikov, predvsem pa tistim, ki v podjetju odločajo. Glede na časovno opredeljenost ločimo obdobje (dnevne, tedenske, kvartalne, polletne, letne) in občasne računovodske informacije.

Med organizacije, ki opravljajo posebno dejavnost sodijo tudi zavarovalnice. To so organizacije, ki od zavarovancev prevzemajo tveganje, njihovo poslanstvo je zavarovanje prevzetih rizikov.

Tveganje je neizogibna sestavina življenja, ki spremlja človeštvo od začetka njegovega obstoja. Tveganje je negotovost, ki se nanaša na možno škodo (Dorfman, 1994, str. 6).

Tveganje je možnost, da nastane drugačen dogodek od predvidenega, torej da tekoče poslovanje odstopa od predvidenega in pri tem nastane možnost, da je ogrožena dolgoročna socialna varnost zavarovancev, če nastopi zavarovalni primer in ga zavarovalnica ni sposobna rešiti, ker ni pravočasno pristopila k obvladovanjem tveganj. Zavarovalnice so

izpostavljene različnim vrstam tveganj, ki jih v grobem lahko delimo na zavarovalno-tehnična, naložbena ter ostala »netehnična« tveganja.

Cilj vsake zavarovalnice kot pomembne finančne institucije v vsakem narodnem gospodarstvu je zato tudi obvladovanje tveganj, s ciljem čimbolj uspešnega zmanjševanja posledic tveganj, ki so jim zavarovalnice izpostavljene pri svojem poslovanju. Obvladovanje tveganj je izjemno pomemben proces, ki se izvaja znotraj zavarovalnice, saj postaja eden ključnih elementov konkurenčnosti, uspešnosti in varnosti poslovanja zavarovalnic. Tisti, ki jih ne upoštevajo, samo še povečujejo tveganja in stroške poslovanja. Ravno s tem namenom je bila sprejeta smernica Solventnost II, ki je bila z letošnjim letom tudi umeščena v nov Zakon o zavarovalništvu (Ur.l. RS št. 93/2015, v nadaljevanju ZZavar-1).

Proces obvladovanja tveganj je izjemno kompleksen, saj zahteva izdelavo celovitega sistema povezanih dejavnikov, kjer sodelujejo vsi zaposleni in kjer odločilno vlogo igra poslovodstvo s svojimi poslovnimi odločitvami ob upoštevanju predpisov iz tega področja. Na način obvladovanja tveganj poleg same politike poslovodstva posameznih zavarovalnic pomembno vplivajo tudi smernice Evropske unije (v nadaljevanju EU), zakoni in podzakonski akti s področja zavarovalništva, priporočila in akti pristojnih agencij za zavarovalni nadzor, smernice za obvladovanje tveganj ter številni drugi predpisi.

Proces obvladovanja tveganj zajema več metod oziroma načinov izravnavanja oziroma porazdelitve tveganj, in sicer:

- doseganje predpisane kapitalske ustreznosti;
- ohranjanje solventnosti;
- ohranjanje likvidnosti;
- oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij;
- uporaba pozavarovanja;
- uporaba sozavarovanja;
- uporaba ART metod obvladovanja tveganj;
- notranji in zunanji nadzor.

Namen zavarovalništva kot gospodarske dejavnosti je ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem gospodarske nevarnosti, in sicer z združevanjem nevarnostnih objektov v nevarnostne skupine. Osnovna zakonitost, na kateri temelji zavarovanje, je izravnavanje nevarnosti v prostoru in času, oboje pa temelji na zakonu velikih števil, zakonitosti teorije verjetnosti in statistike (Bijelić, 1998, str. 5-8).

Zavarovalnica lahko izravnava tveganja s pomočjo notranje izravnave (razpršitev tveganj preko strukture portfelja), zunanje izravnave (pozavarovanje in sozavarovanje), prostorske izravnave (dovolj široko območje) ter časovne izravnave nevarnosti (zavarovalno-tehnične rezervacije). Osrednji del magistrskega dela so zavarovalne tehnične rezervacije.

Zavarovalno-tehnične rezervacije, so namenjene pokrivanju razlike med kalkulativnim in dejanskim škodnim potekom zaradi časovno neenakomernega odvijanja škodnih dogodkov v posameznih zavarovalnih vrstah (Bijelić, 1998, str. 318).

Varnost in zaupanje zavarovancev sta ključna elementa v razvoju zavarovalništva in s tem posledično finančnega sistema, katerega pomembni element so ravno zavarovalnice. Njihov smoter je ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem gospodarske nevarnosti. Za prevzem nevarnosti zavarovalnica dobi premijo, njena obveznost do zavarovanca (izplačilo odškodnine) nastane ob nastanku v pogodbi določenega dogodka. Velikost zavarovalne premije je povezana tudi z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami. Zavarovalna premija je sestavljena iz tehnične premije, varnostnega dodatka ter stroškovne premije. Večji del tehnične premije je namenjen kritju škod in oblikovanju zavarovalno-tehničnih rezervacij. Zavarovalno-tehnične rezervacije so obveznosti, ki morajo biti pokrite s sredstvi in so namenjene izplačilu odškodnin za škode oziroma obveznosti na osnovi sklenjenih pogodb za že nastale škode in pričakovane škode. Zakon o zavarovalništvu zavarovalnicam nalaga oblikovanje naslednjih zavarovalno-tehničnih rezervacij: rezervacije za prenosne premije, rezervacije za bonuse, popuste in storno, škodne rezervacije, matematične rezervacije, izravnalne rezervacije in druge zavarovalno-tehnične rezervacije.

Za obvladovanje tveganj pomemben element ni samo oblikovanje ustreznih zavarovalno-tehničnih rezervacij, pomembno je tudi nalaganje le-teh, saj slaba naložba lahko ravno tako ogrozi varnost zavarovancev. Pred kratkim vpeljana regulativa Solventnost II v slovenski Zakon o zavarovalništvu (ZZavar-1) kvalitetno rešuje to težavo.

Posebna dejavnost zavarovalnic narekuje tudi posebnosti njihovega računovodstva. Računovodski izkazi so s formalnega vidika enaki računovodskim izkazom drugih organizacij, vsebinsko pa se od njih zelo razlikujejo. Posebnosti se kažejo pri izkazovanju sredstev, obveznosti do virov sredstev, razčlenjevanju prihodkov in stroškov ter razčlenjevanju poslovnega izida. Med posebnosti sodijo tudi zavarovalno-tehnične rezervacije, ki so vsebina pričujočega magistrskega dela.

**Namen magistrskega dela je:**

- prikazati pomembnost vloge ustreznih zavarovalno-tehničnih rezervacij pri obvladovanju tveganj v zavarovalnicah;
- utemeljiti pomen kakovostnih računovodskih informacij pri sprejemanju odločitev o velikosti zavarovalno-tehničnih rezervacij;
- s praktičnimi primeri podkrepiti možne načine obvladovanja tveganj predvsem z vidika zavarovalno-tehničnih rezervacij in pred kratkim vpeljane smernice Solventnost II.
- dokazati, da je obvladovanje tveganj eden ključnih elementov konkurenčnosti, uspešnosti in varnosti poslovanja zavarovalnic.

Skladno z namenom magistrskega dela je postavljena naslednja **temeljna teza**:

**»Zavarovalno-tehnične rezervacije so ključni element obvladovanja tveganj v zavarovalnicah, zato zahtevajo ustrezno zakonsko ureditev tako z nadzornega, računovodskega kot tudi davčnega vidika ob uporabi ustreznih aktuarskih metod izračunavanja.«**

**Cilji magistrskega dela** so skladni z namenom in temeljno tezo. Da je dosežen namen in preverjena temeljna teza, je cilj magistrskega dela analizirati znanstveno in strokovno literaturo s področja delovanja zavarovalnic, posebnosti računovodstva za zavarovalnice in zavarovalno- tehničnih rezervacij. Ker je zavarovalništvo dejavnost, ki je povsod po svetu regulirana, je cilj magistrskega dela analizirati tudi ustrezno zakonodajo, ki ureja poslovanje in računovodenje zavarovalne dejavnosti s posebnim poudarkom na zavarovalno-tehničnih rezervacijah. Kritična analiza je posvečena tudi zakonskim rešitvam glede zavarovalno-tehničnih rezervacij v Sloveniji, kar omogoča tudi preverjanje temeljne teze magistrskega dela.

V magistrskem delu so uporabljene različne **metode preučevanja**, nekatere med njimi so med seboj tudi kombinirane. Večina metod dela temelji na proučevanju strokovnih in znanstvenih prispevkov in zakonodaje v magistrskem delu obravnavanih problemov. Z vsebinskega vidika lahko poudarimo naslednje uporabljene metode:

- metodo deskripcije za podroben in objektivni opis metod obvladovanja tveganj,
- metodo dedukcije, na osnovi katere so iz splošnih značilnosti metod obvladovanja tveganj izpeljane posamezne sestavine,
- metodo analiziranja, s katero so podrobneje proučene teoretične podlage oblikovanja, prikazovanja in porabe zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- metodo primerjave, s katero so teoretična spoznanja primerjana s praktičnimi izkušnjami, pridobljenimi pri delu, na področju zavarovalništva,
- metodo sinteze, na osnovi katere je prikazan vpliv spremembe višine zavarovalno-tehničnih rezervacij na kategorije v temeljnih računovodskih izkazih.

**Magistrsko delo je zasnovano in strukturno razdeljeno na več vsebinsko zaokroženih poglavij.** Uvodu sledi prvo vsebinsko poglavje, ki je posvečeno opredelitvi tveganj z različnih zornih kotov. Drugo poglavje se ukvarja z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, ki so opisane z aktuarskega, računovodskega ter zakonskega vidika. Tretje poglavje pomeni prikaz povezanosti zavarovalno-tehničnih rezervacij s kategorijami v temeljnih računovodskih izkazih. V tem poglavju obravnavamo tudi obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij, opravljen je pregled stanja zavarovalno-tehničnih rezervacij v Sloveniji in v tej povezavi tudi naložb kritnega premoženja ter kritnih skladov. S pomočjo preproste simulacije sprememb poslovnega izida bomo na koncu poizkušali dokazati temeljno tezo, ki je ob koncu tudi izpostavljena. Vsebinskim poglavjem sledita sklep in navedba literature in



virov. V sklepu so povzete ugotovitve iz vsebinskih poglavij magistrskega dela, v literaturi in virih pa bibliografske enote, uporabljene pri pripravi magistrskega dela.

# **1 OBLIKOVANJE RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ ZA POTREBE OBVLADOVANJA TVEGANJ**

## **1.1 Računovodske informacije**

Računovodske informacije so kvantitativne informacije, ki se razlikujejo od drugih vrst informacij po tem, da so praviloma izražene vrednostno (Hočevar, Igličar, & Zaman, 2000, str. 16). Uporabnike računovodskih informacij razvrščajo na zunanje in notranje:

- Med zunanje uporabnike prištevajo lastnike podjetja brez aktivne pravice do upravljanja in možne vlagatelje kapitala v podjetje, dajalce dolgoročnih in kratkoročnih posojil, dobavitelje, glavne stalne kupce, konkurente, državo in javnost.
- Notranji uporabniki pa so lastniki podjetja, poslovodstvo podjetja, ki mu mora računovodska služba prilagajati informacije glede na potrebe njihovega odločanja, tako po popolnosti kot tudi po vsebini, ter zaposlenci, ki jih najbolj zanimajo računovodske informacije v zvezi s plačami in finančnim položajem podjetja.

Glavni namen sodobnega računovodstva je zadovoljiti državo ter druge zunanje in notranje uporabnike računovodskih informacij (Kavčič, 2011, str. 10-11):

- Država oziroma njene institucije sodijo med tiste uporabnike računovodskih informacij, ki so najbolj zainteresirani, da so le-te odraz resničnega stanja. Razlogi so različni, najpomembnejšimi je davčni vidik, saj so računovodske informacije praviloma tudi podlaga za obdavčitev. V Sloveniji vsi davki temeljijo na računovodskih informacijah, vendar je od njih najbolj odvisen za davek od dohodkov pravnih oseb. Podlaga za obdavčitev je namreč dobiček prikazan v izkazu poslovnega izida povečan (le redko zmanjšan) za tiste stroške, ki niso davčno priznani. Država in njene institucije zahtevajo tudi različna poročila, ki temeljijo na računovodskih podatkih, zato jih lahko pripravi le računovodska služba. To so poročila s pomočjo katerih ugotavljamo velikost bruto domačega proizvoda, uspešnost gospodarstva, premoženje države ...
- Drugi zunanji uporabniki se zanimajo za informacije o poslovanju in uspešnosti podjetja iz različnih razlogov - sodelovati ali ne z določenim podjetjem. Med te lahko uvrščamo upniki, kreditodajalci, kupci, dobavitelji, širša družbena skupnost ... Njim so na razpolago informacije, ki so javno dostopne, to pa je letno poročilo. To je tudi eden izmed razlogov, da je minimalna vsebina letnega poročila za vse organizacije predpisana. Nekatere organizacije, ki opravljajo, ali posebno dejavnost ali imajo za državo in njene državljanke poseben pomen, morajo poleg minimalno predpisanih

podatkov v letno poročilo vključiti tudi dodatne podatke, mednje uvrščamo tudi zavarovalnice.

- Uspešnost posameznih organizacij je v veliki meri odvisna od računovodskih informacij. Poslovne odločitve, sprejete na podlagi relevantnih informacij, imajo praviloma manj negativnih posledic, ko tiste, ki so sprejete po zdravem preudarku. Če lahko rečeno, da so poročila za državo in druge zunanje uporabnike predpisana po vsebini, obliki in času, tega ne moremo trditi za informacije za notranje uporabnike. Te so prilagojene notranjim potrebam in so praviloma enkratne, tako kot so enkratne tudi poslovne odločitve, katerim služijo ... To je razlog, da najdemo v literaturi trditev, da morajo zato, da bodo računovodske informacije koristne za odločanje, tisti, ki pripravljajo informacije vnaprej vedeti, za koga bodo te informacije in za kakšen nam bodo uporabljene (Atrill & McLaney, 2009, str. 15).

Računovodstvo, ki pripravlja informacije za odločanje znotraj podjetja, se imenuje poslovodno računovodstvo. O tem, da oblika, pogostost, in vsebina računovodskih informacij po teoriji poslovodnega računovodstva niso predpisane. Te značilnosti so namreč odvisne od uporabnikov računovodskih informacij. Vendar pa so računovodske informacije nujne za sprejemanje dobrih odločitev in s tem za doseganje dobrih rezultatov (Čadež, 2000, str. 23, 93).

Računovodski informacijski sistem mora čim bolj obveščati notranje uporabnike računovodskih informacij, od podjetja samega pa je odvisno, do katere stopnje bo dodatno informiralo zunanje uporabnike. Ti lahko pridobijo informacije o podjetju tudi posredno preko institucij, ki objavljajo javne podatke.

Ko govorimo o računovodskih informacijah, je treba poudariti, da so le del nujno potrebnih informacij, ki jih potrebujemo za odločanje v podjetju. Velikokrat se je namreč potrebno odločati tudi na podlagi neračunovodskih informacij (na primer sprememba tehnologije, inovacije, spremembe potreb kupcev, inflacija), ki jih računovodstvo ne spremlja. Poleg tega pa je v zadnjem času vedno bolj poudarjeno, da dobiček ne more biti edini cilj uspešnosti. V ospredju so še druge posledice dobrega ali slabega poslovanja organizacij, med katere sodijo vpliv na okolje, skrb za invalide, otroke, podpiranje kulture ... Vse te dejavnike organizacije vključijo tudi v svoje merjenje uspešnosti. To je razlog, da se pri merjenju uspešnosti vedno bolj poudarja ciljni namesto systemskega pristopa. Systemski pristop upošteva le sposobnost pridobivanja redkih virov, ki omogočajo integriteto in preživetje podjetja, ciljni pristop pa pomeni stopnjo doseganja tistega stanja podjetja, ko so doseženi vsi načrtovani cilj ali večina od njih in ne le dobiček (Kavčič & Deškovič, 1990).

Poleg tega računovodske informacije včasih temeljijo na ocenah in sodbah, saj jih ni mogoče vrednostno izmeriti. Ker so izražene v denarnih enotah, je treba pri njihovem uporabljanju upoštevati tudi inflacijo. Poleg naštetega je lahko odločitev o enoti podjetja, ki temelji na računovodskih informacijah te enote, za podjetje kot celoto neugodna.

Zavarovalništvo je posebna dejavnost, za katero uspešnost je zainteresirana država, kupci njenih storitev, to je zavarovanci, okolje, v katerem deluje, zaposleni v zavarovalnicah in širša družbena skupnost. Ker mora računovodstvo prikazati uspešnost z vseh zornih kotov, ki jih je v zavarovalnicah veliko, se ne čudimo dejstvu, da je:

- poslovanje zavarovalnic urejeno s posebno zakonodajo,
- računovodenje v zavarovalnicah posebej regulirano,
- natančno predpisana notranja in zunanja revizija,
- predpisan poseben zunanji nadzor, ki ga v Sloveniji izvaja Agencija za zavarovalni nadzor in
- da ima velik vpliv na poslovanje tudi Evropska unija.

Zavarovalno-tehnične rezervacije, ki osrednji del tega magistrskega dela so v zavarovalnicah lahko dejavnik uspešnosti ali neuspešnosti njihovega poslovanja, vzrok za številne malverzacije, vzrok za neustrezno strukturo sredstev in obveznosti ... Zato jim mora biti posvečena posebna pozornost. Le-to jim posveča uprava, nadzorne institucije, delničarji, država in tudi širša družbena skupnost, kar na kratko pomeni zunanji in notranji uporabniki računovodskih informacij. Vsi za svoje delovanje potrebujejo kakovostne informacije, saj lahko njihove odločitve temeljijo na neustreznih informacijah, kar vodi lahko do napačnih odločitev in s tem do neugodnega stanja. Da jih lahko z gotovostjo uporabljamo za odločanje, morajo imeti naslednje lastnosti (Turk, Kavčič, & Kokotec-Novak 2003, str. 57):

- v računovodstvu je mogoče dobiti zelo različne informacije, saj je značilnost računovodstva, da evidentira vse poslovne dogodke v podjetju, ki vplivajo na njegovo premoženje. Vendar za posamezno odločitev so pomembne le nekatere od njih. Zato je prva lastnost informacij za poslovno odločanje njihova pomembnost za predmet odločanja.
- če bi želeli v celoti odpraviti tveganje, bi morali imeti na razpolago vse informacije, ki lahko vplivajo na odločitev, kar pomeni, da bi morale biti informacije popolne, informacijska stopnja bi morala biti 1. To pa v praksi ni mogoče. Zato sta dva razloga. Prvi je ta, da se odločamo za prihodnost. Značilnost današnjega časa pa je stalna spremenljivost, kar pomeni, da čeprav bi imeli vse informacije za sedanjost, jih za prihodnost ne moremo imeti. Drugi razlog pa je dejstvo, da je tudi za sedanjost težko dobiti vse potrebne informacije, ker so ali predrage, nam niso dostopne, ali pa za njih sploh ne vemo, da bi jih potrebovali in jih zato ne iščemo. Iz tega pa izhaja, da popolnosti informacij za odločanje ni mogoče doseči.
- odločitve o podjetju sprejemajo zelo različne interesne skupine zunaj in znotraj podjetja z različnim računovodskim znanjem in s tem povezanim razumevanjem informacij za odločanje. Zato se postavlja vprašanje kolikšen obseg in kakšne vrste informacij posredovati uporabnikom, da bodo za njih koristne. Zato v teoriji slišati, da morajo biti informacije, zlasti za odločanje znotraj podjetja prilagojene zmožnosti prejemnika informacij. S tem v povezavi Atrill in McLaney postavljata retorično vprašanje, če

morajo biti računovodska poročila prilagojena tistim, ki nimajo računovodskega znanja in večina menedžerjev tega nima. Njun odgovor je, da je kompleksnost gospodarskih dogodkov in transakcij tolikšna, da o njih ni mogoče poročati na preprost način. Poleg tega pa računovodska poročila ne izhajajo iz dejstva, da jih bodo pogledali strokovnjaki, temveč iz dejstva, da se bo vsak v poročilo tudi poglobil in ga uporabil za odločanje (Atrill & McLaney, 2002, str. 7).

- za računovodstvo v podjetjih je dolgo veljalo, da daje "zgodovinske" podatke, ki niso nikomur koristne in služijo le poročanju državi. Za Slovenijo zlasti v času samoupravnega socializma to ni bil velika težava, saj se za odločanje niso uporabljale informacije. Poleg tega pa ni bilo vzpostavljene odgovornosti za napačne odločitve. Vloga računovodskih informacij pri sprejemanju poslovnih odločitev se je spremenila ob spremembi gospodarskega sistema. Zato pa je njihova pravočasnost postala ena izmed pomembnih dejavnikov njihove uporabe za poslovne odločitve. Te morajo biti na razpolago takrat, ko je na odločitev še mogoče vplivati.
- tisti, ki potrebujejo informacije za odločanje o podjetju, so za njih v različnem odnosu. Notranji odločevalci so lahko uprava, drugi zaposleni ... Ti imajo praviloma neposreden dostop do informacij. Drugače pa je z zunanjimi uporabniki informacij, zlasti takrat, ko jim podjetje ni v podrejenem položaju. Praviloma je zunanjim uporabnikom dostop do informacij zakonsko predpisan, vendar podjetje ne želi, da bi do teh informacij prišli, zato postavlja nekatere ovire tako s časovnega vidika, vidika dostopnosti, stroškov ... S tem doseže, da zainteresirani ne pridejo do želenih informacij. Zato je naslednja zahteva kakovostnih informacij, da morajo biti dostopne na preprost način in v obliki, ustrezni za poslovne odločitve.

Za dobro opravljanje del zaposlenih v zavarovalništvu, ki so zadolženi za poslovne odločitve ter za njihov nadzor, ni dovolj, da imajo za to zakonska pooblastila, temveč morajo imeti tudi kakovostne informacije. Glavni vir kakovostnih informacij je računovodstvo zavarovalnic. Za to je za njih odgovorno predvsem poslovodstvo zavarovalnic in njihove računovodske službe.

Vsaka poslovna odločitev, ki jo sprejemamo, ima posledice. Če imamo pri odločanju na voljo pomembne informacije, je s predvidevanji skladnejša, kot bi bila, če bi se odločali na pamet. Čim natančneje informacija odseva resničnost, tem natančnejša je in tem uporabnejša za sprejemanje odločitev. Težko pa je pričakovati, da bomo imeli tedaj, ko bomo sprejemali odločitev, vse informacije, še teže pa, da bomo poznali vse dogodke, ki bodo nastali med izvajanjem odločitve. Zato je vsaka odločitev sprejeta z večjim ali manjšim tveganjem, da bodo posledice sprejete odločitve res take, kakršne pričakujemo (Turk & Melavc, 1997, str. 30).

Pri oblikovanju informacij se v zavarovalnicah marsikje pojavljajo tudi težave, saj je zajemanje podatkov različno in se je marsikje težko odločiti, kako bi pridobljene podatke preoblikovali v informacije, da bi le-te postale sprejemljive, uporabne, razumljive in

pravočasne za vse uporabnike. Na ravni celotne zavarovalnice ter na mestih odgovornosti je nujno povezovanje računovodskih informacij z neračunovodskimi, kajti le tako so odločitve učinkovite in pravilne. Pogosto je pomembno, da pridobimo informacije tudi iz neuradnih virov, kot so neposredni pogovori, sestanki in opazovanja. Tudi tako pridobljene informacije so lahko ključnega pomena za odločitve.

## 1.2 Definicija tveganja

Temeljna funkcija zavarovalnic je zavarovanje pred raznovrstnimi tveganji, kar bistveno loči dejavnost zavarovalnic od dejavnosti ostalih gospodarskih družb. Že sama beseda zavarovanje kaže na univerzalen pojem za varnost, zjamčenost ter zaščito (Ribnikar, 1999, str. 192). Tveganje predstavlja možnost nastanka škode oziroma izgube v poslovanju. V sodobni literaturi najdemo več različnih definicij pojmovanja tveganj v zavarovalništvu, zato si v nadaljevanju pogledjmo nekaj izmed njih:

- Posel zavarovanja je upravljanje tveganj zavarovancev in zavarovalnice. Osnovno tveganje vsake zavarovalnice je v možnosti neizpolnitve dane obljube. Če zavarovalnica obljube, ki jih daje s sprejemom splošnih pogojev in s sklenitvijo zavarovalne pogodbe, ne bo izpolnila, jo bo moral izpolniti lastnik zavarovalnice s svojimi sredstvi (Kidrič, 2012, str. 78).
- Tveganje lahko opišemo kot (naključni) dogodek, ki se lahko zgodi in ima za nas negativne (finančne) posledice (Tomažin, 2006, str. 136).
- Tveganje pomeni, da je dejanski dogodek drugačen od predvidenega in želenega ter da pri tem nastane za družbo izguba/škoda ali pa ostane poslovna priložnost neizkoriščena (Vuk, 2010, str. 327).
- Za večino ljudi je tveganje povezano z negotovostjo nečesa v določenem položaju oziroma z možnostjo, da gre nekaj »narobe«, kot rezultat, ki si ga nismo želeli. Beseda tveganje se tako nanaša na naš dvom o prihodnosti kot tudi na dejstvo, da nas lahko rezultat pripelje v slabši položaj, kot je tisti, v katerem trenutno smo. Besedo tveganje uporabljamo kot dogodek, verjetnost, predmet ali izgubo (Verdev, 2015, str. 6-7).

Glede na to, da se tveganjem v praksi niti ne moremo popolnoma izogniti, jih včasih namenoma prevzamemo in s tem prevzamemo priložnosti, ki jih tveganje ponuja. Tveganja mora zavarovalnica najprej identificirati in strukturirati, nato ovrednotiti ter definirati, da določimo finančni učinek izvedbe tveganja in verjetnost ponavljanja in nato oblikovati metode za njihovo obvladovanje in nazadnje samo obvladovanje tudi nadzirati.

Funkcija skladnosti poslovanja (angl. *compliance function*) predstavlja ključen del sistema notranjega upravljanja zavarovalnic znotraj Solventnosti II. Osnovni cilj ni samo zadovoljitev strožjih zakonskih in nadzornih zahtev, ampak tudi usmerjanje dobre poslovne odločitve ter poslovne prakse, z namenom krepitev notranjih kontrol ter povečanja zaupanja vse bolj ozaveščenih in občutljivih deležnikov. V času nihanj v gospodarstvu bomo imeli

vedno več opraviti s tveganji neskladnosti zaradi protipravne uporabe osebnih podatkov, neustreznega obveščanja zavarovalcev, nepoštenih poslovnih praks in korupcije. Nekateri zavarovalni agenti se ob pomanjkanju ustreznih kontrol ter ukrepov nagibajo k pridobivanju novih zavarovanj tudi tako, da izvajajo nepoštene poslovne prakse, neustrezno obveščajo zavarovalce in nezakonito uporabljajo njihove osebne podatke. Neekskluzivne agencije imajo celovitejšo in kakovostnejšo informacijo o zavarovancih od zavarovalnic, s tem pa ustvarjajo tveganje skladnosti pri določenem zavarovancu, kateremu sklenejo zavarovanja pri več različnih zavarovalnicah. Tveganja zavajajočih poslovnih praks so povezane z neustreznim informiranjem potrošnika o samem zavarovalnem produktu oziroma o zavarovalnici, ki ta produkt trži. Pojavljajo se tudi tveganja iz naslova koruptivnih poslovnih praks, ki jih najpogosteje povezujemo z dajanjem oziroma sprejemanjem podkupnin, prevarami, izsiljevanjem, neprimernim vplivanjem ter poneverbo z namenom pridobitve osebne koristi. Primer takega ravnanja je, da bi zavarovalni agent zavaroval osebno vozilo, za katerega ve, da je poškodovano kot nepoškodovano ali pa, da bi cenilec priznal stranki osebno korist, pa čeprav ve, da v skladu z zavarovalnimi pogoji ni upravičen do nje, vendar pa pri tem priredi okoliščine. Zavarovalnice se bodo vedno bolj srečevale z vedno večjimi izzivi na področju zagotavljanja skladnosti poslovanja, predvsem zaradi kompleksnejše zakonodaje, globalizacije zavarovalništva in povečanja posebnih skupin tveganj, za skladnost zaradi ogrožanja temeljnih elementov njenega dolgoročnega poslovanja, ugleda zavarovalne družbe ter lojalnih zavarovancev. Tveganja obvladujemo s krepitvijo funkcije skladnosti poslovanja, uveljavljanjem kodeksa dobrega poslovnega ravnanja, preprečevanjem konflikta interesov ter preverjanjem in nadzorovanjem pogodbenih partnerjev zavarovalnice (Zrinji, 2010, str. 301-303).

### **1.3 Vrste in oblike tveganj**

Različni avtorji in ustanove zelo različno klasificirajo tveganja v zavarovalništvu. Glede na različne klasifikacije jih bomo povzeli in razvrstili v naslednjo strukturo posameznih skupin tveganj (Močivnik, 2010, str. 86-87; Vuk, 2010, str. 327-338; Piškurić, 2010, str. 281):

- zavarovalno-finančna tveganja:
  - zavarovalna tveganja, med katera uvrščamo zavarovalno-tehnično tveganje ter tveganje kapitalske ustreznosti;
  - finančna tveganja, med katera sodijo kreditno tveganje – tveganje dolžnikov pri naložbah/premijah, tržno tveganje – tveganje zunanjega okolja, tveganje neuskklajenosti virov in sredstev – likvidnostno tveganje, valutno tveganje, obrestno tveganje);
- poslovna tveganja:
  - tveganje strategije;
  - operativna tveganja (tveganje organizacije in vodenja, tveganje poslovnih procesov, tveganje zaposlenih, tveganje informacijske tehnologije, pravno tveganje, zakonodajno tveganje);

- tveganja ugleda.

**Zavarovalno-finančna tveganja** so tveganja, ki jim je zavarovalnica izpostavljena zaradi njenega osnovnega poslanstva prevzemanja rizikov v obliki sklenjenih zavarovalnih pogodb. **Zavarovalna tveganja** (angl. *underwriting risks*) so tveganja, ki izvirajo iz zavarovalnih pogodb, torej tveganja sprejema rizikov v zavarovanje, kar bo enkrat v prihodnosti povzročilo obveznost izplačila škod v skladu z dogovorjenim zavarovalnim kritjem ter tveganje ustrezne ocene rizikov, tveganje neustrezno načrtovanega zavarovalnega produkta, tveganje škod ter tudi tveganja napačnega oblikovanja zavarovalno-tehničnih rezervacij. **Finančna tveganja** so tveganja, ki nastanejo kot obveznosti na osnovi že sklenjenih zavarovalnih pogodb in jih nadalje delimo na več posamičnih tveganj. Tveganje kapitalne ustreznosti (angl. *capital adequacy*) je finančno tveganje nedoseganja predpisanega minimalnega kapitala, ki zagotavlja varnost poslovanja. Izračunamo ga iz podatkov o premijah in škodah. Nadalje poznamo kreditna tveganja (angl. *credit risks*), to so finančna tveganja neposredne neizpolnitve obveznosti, tveganje zaradi koncentracije ter tveganje nasprotne stranke. Likvidnostna tveganja (angl. *liquidity risks*) so finančna tveganja izgube zaradi prenizkih likvidnih sredstev ob zapadlosti obveznosti ali s povečanimi stroški unovčenja manj likvidnih sredstev, ki se zgodijo zaradi nepričakovanih velikih škod, negativne medijske pozornosti, poslabšanja splošnega ekonomskega stanja ter kapitalskih trgov. Pomembna skupina finančnih tveganj so tržna tveganja (angl. *market risks*), ki izvirajo iz negotovosti ter so povezana z nestanovitnimi cenami, kot posledica tveganja obrestne mere, valutnega tveganja, tveganje reinvestiranja, spremembami finančne in davčne zakonodaje ter tveganje zaradi neuskkljenosti obveznosti in naložb v bilanci stanja (angl. *asset/liability mismatch risk*) (Močivnik, 2010, str. 86-87; Vuk, 2010, str. 327-338; Piškurić, 2010, str. 281).

**Poslovna tveganja** lahko v osnovi razdelimo na tveganja strategije ter operativna tveganja. Tveganje strategije se odraža v škodi zaradi neizkoriščenih tržnih možnosti, prevelikih prevzetih tveganj in neobstoja vizije in strategije poslovanja. Operativna tveganja (angl. *operational risks*) so tveganja povezana z neustreznim izvajanjem poslovnih procesov. Mednje uvrščamo tveganje človeških virov, upravljavsko tveganje, tveganja informacijske tehnologije, procesna tveganja, nadzorno tveganje ter politično tveganje. Operativna tveganja predstavljajo pomembno skupino tveganj, saj prav pomanjkljivosti pri obvladovanju teh tveganj največkrat povzročijo resne finančne težave v svetu. Operativno tveganje vključuje pravna tveganja in izključuje tveganja strateških odločitev ter tveganja za izgubo ugleda. Operativno tveganje je najtežje izmeriti, skoraj nemogoče zadovoljivo kvantitativno modelirati ter težko upravljati. Znotraj operativnih tveganj se tveganje organizacije in poslovnih procesov pokaže v neracionalnem izvajanju postopkov, zamujanju rokov, izgubi dokumentov ... Pomembno operativno tveganje je tveganje zaposlenih in je razvidno v neprimerni kadrovske zasedbi delovnih mest tako z vidika izobrazbe, delovnih izkušenj ter pridobljenih kompetenc. Tveganje informacijske tehnologije pomeni tveganje obvladovanja informacijske tehnologije, kajti neobvladovanje teh tveganj povzroči

prekinitve ali motnje v poslovanju ter tudi zlorabe podatkov. Pravno ali zakonodajno tveganje je tveganje povzročitve škode zaradi kršenja zakonov, navodil, priporočil, smernic, aktov, sklenjenih pogodb, dobre prakse in etičnih norm (Močivnik, 2010, str. 86-87; Vuk, 2010, str. 327-338; Piškurić, 2010, str. 281).

Če zavarovalnica ne bo kakovostno upravljala operativnih tveganj, se ji lahko v sklopu Solventnosti II njena kapitalska zahteva lahko tudi poviša. Hkrati njeno poslovanje ne bo optimalno zaradi potencialnih izgub iz tega naslova, tako, da bo lahko utrpela celo dvakratno škodo. Med najhujšimi posledicami operativnih tveganj so lahko (Piškurić, 2010, str. 281-288):

- izguba dela portfelja poslov (zaradi počasnosti pri obdelavi, zaradi premika portfelja za ključnim zaposlenim ...),
- izguba delovnega časa,
- kritične napake pri izvedbi poslov,
- gospodarski kriminal v obliki notranjih in zunanjih prevar, kar predstavlja izgube v višini 10 odstotkov izplačanih škod.

Poznamo več metod za ocenjevanje potrebnega kapitala operativnih tveganj, to so (Piškurić, 2010, str. 285-286):

- ocenjevanje s pomočjo scenarijske analize, kjer zavarovalnica oceni verjetnost pojavitve tveganja v določenem časovnem obdobju ob predpostavki visokega učinka. Ocena tveganja je preprosto zmnožek frekvence pojavljanja in visokega učinka. Rezultati za posamezna tveganja se seštejejo, tako da diverzifikacija med tveganji ni upoštevana.
- prilagajanje podatkov iz javno dostopnih zunanjih baz, zato moramo dobro razmisliti o potrebnih prilagoditvah profila tveganj zavarovalnice, ki želi te podatke uporabiti pri modeliranju operativnih tveganj.
- modeliranje dogodkov z zelo nizko frekvenco se običajno modelira s predpostavko, da imata funkcija, ki predstavlja verjetnost dogodka, in funkcija, ki predstavlja učinek, debele repe.
- kalibriranje modela na internih podatkih z upoštevanjem spodnje meje, omogoča zavarovalnicam, ki zbirajo interne podatke o izgubah zaradi operativnih tveganj, da ne beležijo vseh izgub, temveč se odločijo za minimalni prag, pod katerega se ne spuščajo.

V svetu priznано ogrodje dobre poslovne prakse upravljanja s tveganji so priporočila COSO, v katerih je opredeljenih osem komponent sistema upravljanja s tveganji: notranje okolje, postavitev ciljev, identifikacija dogodkov, ocena tveganj, odziv na tveganje, kontrolne aktivnosti, informiranje in komuniciranje, nadzor učinkovitosti sistema (Piškurić, 2010, str. 287).



**Tveganje ugleda** vpliva na zmanjšanje ali izgubo zaupanja v zavarovalnico, posledično pa v njen nadaljnji obstoj ter rast.

Pri sodobnem poslovanju je vse pomembnejše **obvladovanje tveganj**. Osnovna dejavnost zavarovalnic je prevzemanje tveganj, zato je prav zanje izredno pomembno, da se ob razvoju zavarovalnih storitev poglobljeno zavedajo tveganj, ki jih bodo nove zavarovalne storitve povzročile, obenem pa, da ta tveganja ustrezno obvladujejo. Obvladovanje tveganj (angl. *risk management*) je obvladovanje in uresničevanje poslovne politike za obvladovanje gospodarskih nevarnosti in/ali tveganj, ki ogrožajo podjetje. Tveganje pomeni možnost, da se bo v prihodnosti nekaj zgodilo, pri čemer je verjetnost nastanka dogodka statistično merljiva (Bubnič Osojnik, 2008, str. 293).

Prosta izbira zavarovanja in močna konkurenca povzročita, da se zavarovanci odločajo zgolj v obsegu njihovih lastnih interesov najnižje premije. Posledično pa prihaja do dveh temeljnih tveganj za zavarovalnico (Bubnič Osojnik, 2008, str. 297-299):

- antiselekcija, ki jo usmerja posameznikova (ne)naklonjenost tveganju (zaradi boljših informacij, ki jih imajo posamezniki o svojem tveganju od zavarovalnice, sklenejo zavarovanje, z namenom, da škodijo slabše informirani strani) in
- moralni hazard, ki ga neposredno po sami sklenitvi zavarovanja usmerja obnašanje posameznika s ciljem pridobivanja ekonomskih koristi.

Zavarovanje sklene posameznik, ki ni naklonjen tveganju. Z manjšo izgubo likvidnih sredstev, to je s plačilom zavarovalne premije, odstopi zavarovalnici tveganje za nastanek večje škode. Za zavarovalnico z zavarovalnim portfeljem, ki ga prizadenejo višje povprečne škode glede na zavarovalne portfelje ostalih zavarovalnic, bi prilagajanje premije dejanskemu stanju povzročilo dodatno tveganje, saj bi se zavarovanci ob višji premiji preselili h konkurenci, ob tem pa bi zavarovalnica izgubila najboljše zavarovance (torej zavarovance, ki ne uveljavljajo škod). V tem primeru pride do odločitvene spirale in posledično do nedobičkonosnosti zavarovalne storitve ter kasnejše ukinitve te storitve. **Antiselekcija** se lahko pojavlja v različnih trenutkih znotraj časa trajanja zavarovanja, in sicer (Bubnič Osojnik, 2008, str. 300):

- ob prvi sklenitvi zavarovanja (zunanja antiselekcija),
- v času trajanja zavarovanja (notranja antiselekcija),
- med odločitvijo o prekinitvi oziroma obnovi zavarovanja (trajnostna ali kumulativna antiselekcija).

Zunanja antiselekcija se pojavi takrat, ko se posameznik odloči, da bo poiskal zavarovalno kritje šele takrat, ko opazi občutno poslabšanje zdravja in posledično visoke stroške zdravljenja. O notranji antiselekciji govorimo takrat, ko imamo dva posameznika z enakim kritjem in enako franšizo pri zdravstvenem zavarovanju. Prvi zavarovanec je zelo bolan,

drugi zavarovanec pa popolnoma zdrav brez vsakršnih pričakovanj, da bo uveljavljal zavarovalno kritje. Ob koncu leta zavarovalnica obvesti oba zavarovanca, da bo povišala premijske stopnje. Zavarovalnica jima ponudi tudi možnost povišanja odbitne franšize in s tem posledično znižanja premije. Zdrav zavarovanec ne pričakuje škod, zato bo sprejel ponudbo z višjo odbitno franšizo, bolan zavarovanec pa bo vseeno želel čim višje kritje in bo ostal pri obstoječi franšizi ter višji premiji. Za zavarovalnico je taka odločitev najslabša možna izbira. O kumulativni antiselekciji govorimo takrat, ko zaradi bistveno zvišane premije obstoječim zavarovancem, ostanejo pri zavarovalnici samo zavarovanci s slabšim škodnim rezultatom, medtem ko zavarovanci z dobrim škodnim rezultatom večinoma prekinajo zavarovanje, saj je v njihovih očeh premija previsoka glede na tveganje, ki ga zavarujejo.

**Moralni hazard** je pojav, ki nastane po sklenitvi zavarovanja, ko zavarovanec spremeni svoje obnašanje in začne npr. posegati po več zdravstvenih storitvah, izbira dražjo diagnostiko, porabi več zdravil ter postane na splošno manj previden, kot bi bil v primeru, če bi nosil celotno tveganje sam. Zavarovalnica lahko z različnimi prijemi že pred samo sklenitvijo zavarovanja posamezniku, za katerega ugotovi, da je nagnjen k izkoriščanju zavarovalnega kritja prepreči sklenitev zavarovanja, in sicer z ustreznim trženjem, oceno zdravstvenega stanja posameznika, s čakalno dobo ...

Zavarovalnica mora poslovati tako, da je v vsakem trenutku sposobna pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti (likvidnost) ter da je trajno sposobna izpolniti vse svoje obveznosti (solventnost). Za kritje prihodnjih obveznosti iz zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, mora zavarovalnica oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije. Proces obvladovanja tveganj zajema več metod oziroma načinov izravnavanja oziroma porazdelitve tveganj, in sicer:

- doseganje predpisane kapitalske ustreznosti;
- ohranjanje solventnosti;
- ohranjanje likvidnosti;
- oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij;
- uporaba pozavarovanja;
- uporaba sozavarovanja;
- uporaba ART metod obvladovanja tveganj;
- notranji in zunanji nadzor.

## 1.4 Načini (metode) obvladovanja tveganj

### 1.4.1 Kapitalska ustreznost

Zavarovalnica izpolnjuje kapitalske zahteve, če je razpoložljivi kapital enak ali presega znesek zahtevanega minimalnega kapitala oziroma ne izpolnjuje kapitalskih zahtev, če je

razpoložljivi kapital manjši od zahtevanega minimalnega kapitala. V tem primeru zavarovalnica izkazuje kapitalsko neustreznost ali primanjkljaj razpoložljivega kapitala. Za zavarovalnico, ki sklepa različne zavarovalne pogodbe, je skupna višina kapitala odvisna predvsem od: strukture in velikosti portfelja, porazdelitve kumulativnih škod za posamezne zavarovalne vrste, višine zavarovalne premije za posamične zavarovalne vrste ter oblikovanega pozavarovalnega kritja.

Zavarovalnice prevzemajo tveganje prek svojih zavarovalnih in naložbenih dejavnosti, ki jih zavarovalnice lahko opravljajo le, če imajo zadostno količino kapitala, ki lažje absorbira neugodne razmere, ki jih prinesejo s seboj ekonomski cikli ter varuje zavarovalnico pred nepričakovanimi izgubami (Koselj & Levičar, 2006, str. 149).

Previsoke kapitalske zahteve škodijo zavarovalnici, zavarovalništvu in gospodarstvu, saj previsoki stroški kapitala za zavarovance povzročijo (Fialka, 2010, str. 264):

- zviševanje cen bolj kapitalsko intenzivnih produktov (npr. rentno pri življenjskih ter zavarovanje avtomobilske in splošne odgovornosti pri premoženjskih zavarovanjih),
- zmanjšanje kritja in prejemkov za sklenitelja zavarovanja (npr. nižje izplačilo pokojnin),
- lahko tudi manjša zmožnost za prevzemanje tveganj pri najbolj prizadetih vrstah (npr. nekatera kritja za naravne nesreče).

Previsoki stroški kapitala na ravni panoge povzročijo (Fialka, 2010, str. 264):

- nižja donosnost za vlagatelje;
- znižanje novih kapitalskih naložb v panogi (z lastniškim kapitalom in/ali zadolževanjem);
- posledično manjša sposobnost panoge za prevzemanje tveganj;
- višji stroški financiranja;
- bolj konzervativen evropski pristop lahko potisne zavarovalnice na globalnih tržnih segmentih v slabši položaj.

Osnova za izračun kapitalskih zahtev so dejavniki testiranja izjemnih položajev (angl. *stress test factors*) (Artač, Mikuljan, & Stanič, 2010, str. 271).

#### **1.4.2 Likvidnost**

Likvidnost oziroma plačilno sposobno poslovanje zavarovalnice pomeni sposobnost, da zavarovalnica poravnava vse obveznosti ob zapadlosti (npr. redno izplačevanje škod). Likvidnost je torej sposobnost zavarovalnice, da izpolni svoje plačilne obveznosti ob njihovi dospelosti. Zagotavljanje likvidnosti pomeni usklajenost prilivov in odlivov plačilnih sredstev z roki dospelosti. Je lastnost premoženja, da se hitro in brez izgub spremeni v denarno obliko. Če to ni mogoče, lahko rečemo, da je zavarovalnica plačilno nesposobna. Poiskati mora zunanje vire financiranja, če želi ostati delujoča finančna ustanova.

Zavarovalni pogoji in premijski ceniki temeljijo na aktuarskih in gospodarskih načelih zagotavljanja varnosti, vendar pa ne zagotavljajo materialne varnosti ob neugodnem gibanju škod zaradi masovnih ali katastrofalnih škod, pa tudi pri posamičnih škodah velikih razsežnosti. Takrat zavarovalnica izgubi sposobnost izpolnjevanja prevzetih obveznosti do zavarovalcev.

Zavarovalnica posluje varno takrat, ko se kritno premoženje vrednoti tako, da je realizirana vrednost praviloma višja od ocenjene, hkrati pa so zavarovalno-tehnične rezervacije višje od realiziranih obveznosti. Kapital zavarovalnice mora presegati kapitalske zahteve.

### 1.4.3 Solventnost

Skrb za solventnost zavarovalnic izvira iz skrbi za varstvo potrošnikov. V zavarovalništvu se ta skrb nanaša na zavarovance, da bodo njihovi upravičeni zahtevki po odškodninah in zavarovalninah vedno takoj poravnani (Gorišek, 2000, str. 5).

Dosedanja ureditev obvladovanja solventnosti, imenovana Solventnost I, ima glede na nove razmere v globalnem gospodarstvu preveč pomanjkljivosti, da bi še lahko še naprej uspešno opravljal svojo nalogo. Glavna pomanjkljivost Solventnosti I je, da opazuje in se odziva samo na zavarovalna tveganja, torej tveganja, ki so povezana z aktuarskimi izračuni premij in zavarovalno-tehničnih rezervacij. Ravno tako pri izračunu minimalnega kapitala upošteva samo zavarovalno tveganje, kar je za glavni kazalnik stopnje tveganja v zavarovalnici občutno premalo. Kljub temu, da so zavarovalna tveganja daleč najpomembnejša tveganja pri uspešnem poslovanju zavarovalnice, je več kot polovica zavarovalnic propadlo zaradi tveganj, ki jih dosedanji izračun minimalnega kapitala ne zazna.

Zaradi zgoraj opisanih težav je bila leta 2009 po nekaj letih usklajevanj sprejeta smernica Solventnost II (Direktiva 2009/138/ES). Solventnost II je nov sistem definiranja potrebnega kapitala, ki v Sloveniji velja od 1. 1. 2016 (sprejet je bil nov Zakon o zavarovalništvu ZZavar-1) in ki z dovolj visoko verjetnostjo zagotavlja trajno solventnost zavarovalnic, poleg tega pa vsebuje široko paleto tveganj, s katerimi se srečuje zavarovalnica pri svojem poslovanju. S sprejetjem smernice Solventnost II se je v zavarovalnicah začel krepiti pomen kakovostnega in učinkovitega korporativnega upravljanja, obvladovanja tveganj in zagotavljanja skladnosti poslovanja (angl. *governance, risk management and compliance*, v nadaljevanju GRC). Slovenske zavarovalnice so se pri pripravi na Solventnost II osredotočile predvsem na kvalitativne zahteve prvega stebra, bistveno manj na kakovostne zahteve drugega stebra.

Namen režima Solventnosti II (Fialka, 2010, str. 264):

- izboljšana zaščita zavarovalcev,

- spodbujanje večje preglednosti za izboljšanje zaupanja vlagateljev in potrošnikov,
- krepitev stroškovno in kapitalsko učinkovitih inovacij na področju produktov in storitev.

Projekt Solventnosti II povečuje finančno trdnost zavarovalnic in s svojo robustnostjo zvišuje stopnjo zaupanja potrošnikov v zavarovalništvo. Zaradi višje konkurenčnosti se cene znižujejo, zavarovalnice se za potrošnike borijo tudi z večjo inovativnostjo v ponudbi zavarovalnih produktov ter preko novih prodajnih kanalov (Bešter, 2006, str. 386).

Trdnost evropskega zavarovalništva v času finančne krize je posledica kombinacije dejavnikov (Fialka, 2010, str. 264):

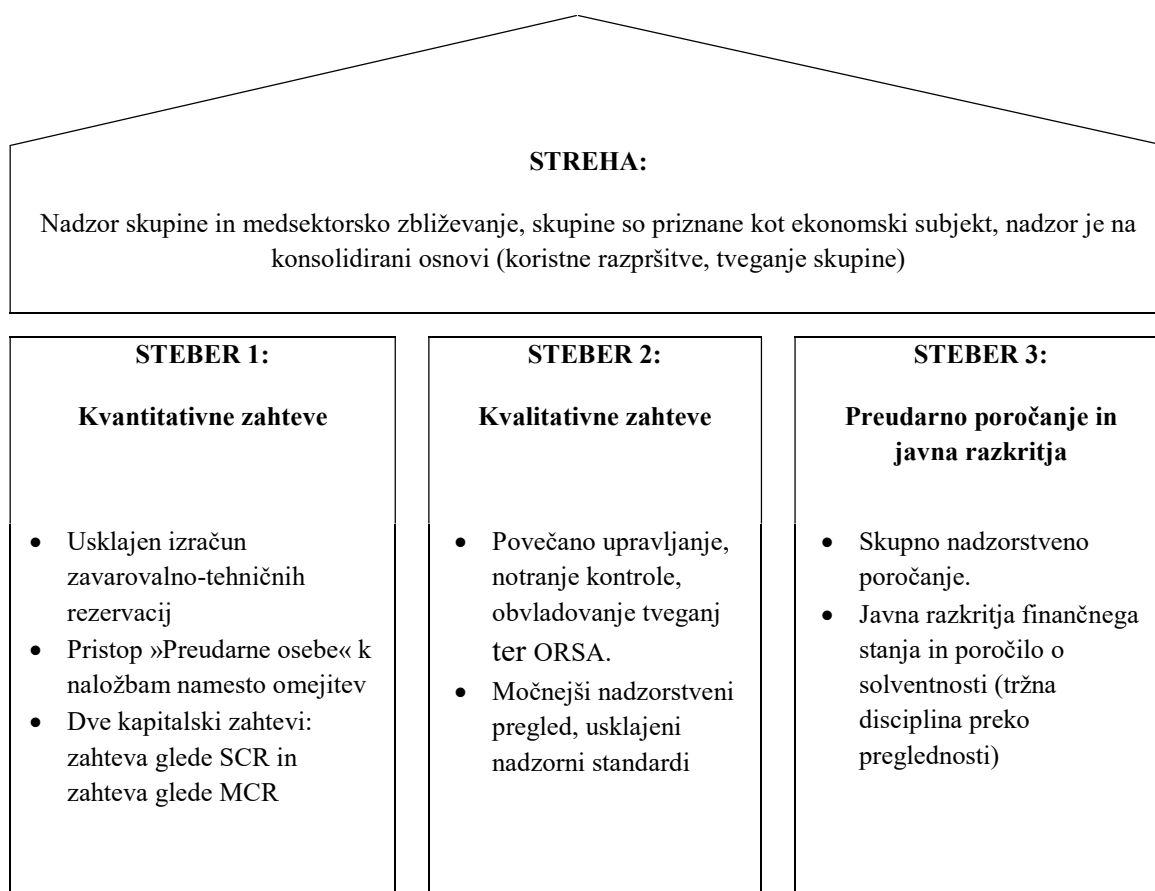
- zavarovalno-tehnične rezervacije so oblikovane na zelo konzervativni ravni,
- sredstva za izpolnjevanje kapitalskih zahtev so precej omejena, kar zmanjšuje tveganje prevelikega vzvoda in finančnega inženiringa.

Solventnost II lahko razdelimo na naslednja področja (Šercer & Burazer, 2012, str. 150):

- področje kvantitativnih zahtev (**prvi steber**):
  - pomen usklajenega izračuna zavarovalno-tehničnih rezervacij;
  - preudarni pristop k naložbam namesto trenutnih kvantitativnih omejitev, dve kapitalski zahtevi:
    - zahteva glede solventnostnega kapitala (angl. *solvency capital requirement*, v nadaljevanju SCR) ter
    - zahteva glede minimalnega kapitala (angl. *minimal capital requirement*, v nadaljevanju MCR);
- področje kvalitativnih zahtev in pravil za nadzor (**drugi steber**):
  - povečano upravljanje, notranje kontrole, obvladovanje tveganj in ocena lastnega tveganja in solventnosti (angl. *own risk and solvency assessment*, v nadaljevanju ORSA);
  - močnejši pregled nadzornika ob usklajenih nadzornih standardih in praksah;
- področje nadzornega poročanja in javnega razkritja informacij (**tretji steber**):
  - skupno nadzorstveno poročanje;
  - javno razkritje finančnega stanja in poročil o solventnosti;
- ter področje nadzora skupine in medsektorsko povezovanje (**streha**):
  - skupine so priznane kot ekonomski subjekt – nadzor na konsolidirani osnovi (korist razpršitve, tveganje skupine).

V sliki 1 je slikovno prikazan pogled delovanja smernice Solventnost II, ki temelji na treh stebrih in strehi.

Slika 1: Solventnost II – trije stebri in streha



Vir: K. Van Hulle, *Uvajanje direktive Solventnost II v Evropi.*, 2011, str. 87, slika 4.

V okviru **prvega stebra** Solventnost II uvaja SCR, ki mora pokriti vsa relevantna tveganja zavarovalnice (prevzem tveganj, kreditno tveganje, tržno tveganje, likvidnostno tveganje, operativno tveganje ter ALM (angl. *assets liabilities modelling*, v nadaljevanju ALM) tveganje – upravljanje bilance. Solventnost II ločuje SCR od MCR, minimalne varnostne meje kapitala. Solventni kapital bi moral biti sposoben prevzeti velike nepredvidene škode in nuditi razumno jamstvo zavarovancem, hkrati pa omogočiti, da bo zavarovalništvo ostalo dobičkonosno in konkurenčno drugim gospodarskih panogam. MCR pomeni absolutni minimum zahtevanega kapitala, ki že pomeni visoko tveganje, pod ravnjo, kjer je nujen takojšnji poseg nadzornikov, SCR pa omogoča zavarovalnici, da lahko varno posluje tudi ob nastopu negativnih tveganj.

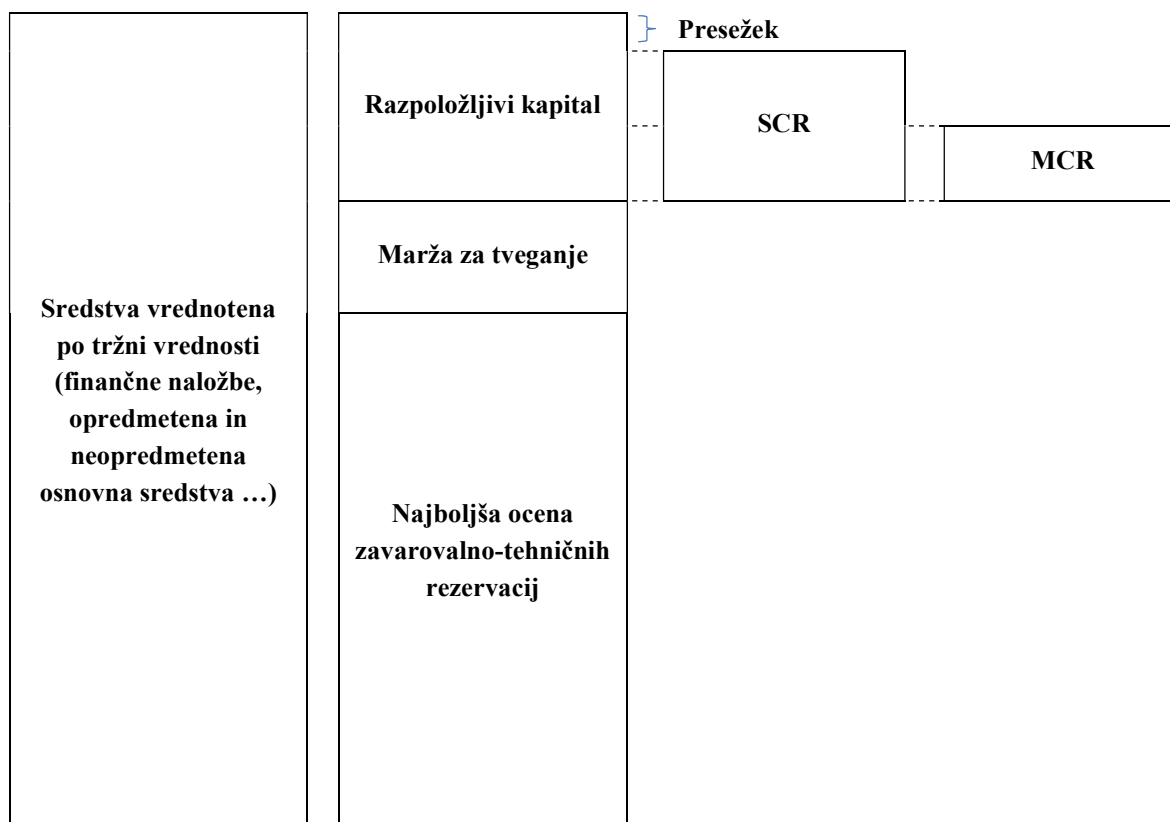
Izračun SCR po Solventnosti II je definiran v okviru prvega stebra (kvantitativne kapitalske zahteve) in je po standardnem modelu sestavljen iz več različnih modulov in podmodulov. Izračun osnovnega SCR sestoji iz naslednjih modulov in z njimi povezanih tveganj (Kirn, 2014, str. 6):

- tveganja iz naslova premoženjskih zavarovanj (angl. *non-life insurance SCR*),

- tveganja iz naslova življenjskih zavarovanj (angl. *life insurance SCR*),
- tveganja iz naslova zdravstvenih zavarovanj (angl. *health insurance SCR*),
- tveganje neizpolnitve obveznosti nasprotne stranke (angl. *counterparty default SCR*),
- tržna tveganja (angl. *market risk SCR*),
- operativna tveganja (angl. *operational risk SCR*).

Prvi steber obsega kapitalske zahteve, ki jih mora izpolnjevati zavarovalnica, saj določa dve višini kapitala, in sicer SCR ter MCR. Višina SCR zagotavlja, da bo zavarovalnica z 99,5 % verjetnostjo preživela naslednje poslovno leto, torej bo po predpostavkah modela v naslednjem poslovnem letu od 200 zavarovalnic postala nesolventna največ ena zavarovalnica. Če bo dejanski kapital zavarovalnic padel pod to mejo, bo zavarovalni nadzornik začel ukrepati, v primeru velikega padca ima tudi možnost prepovedati sklepanje novih zavarovanj. Metodologija tvegane vrednosti VaR (angl. *Value at Risk*, v nadaljevanu VaR) je dandanes med najpogosteje uporabljenimi merami tveganja. Mera je opredeljena kot največja pričakovana izguba pri dani stopnji zaupanja v določenem obdobju. V sklopu Solventnosti II predstavlja VaR 99,5 % interval zaupanja, torej 99,5 % verjetnost, da bo zavarovalnica preživela naslednje poslovno leto.

*Slika 2: Kapital, kapitalska ustreznost in bilanca zavarovalnice po smernici Solventnost II*



*Vir: S. Štivan, Strategije, apetit in politike korporativnega upravljanja tveganj v dobi, ko je Solventnost 2 postala realnost, 2016, str. 295, slika 6.*

Znotraj prvega stebra je določeno, katera tveganja so upoštevana pri izračunu kapitala, zato jih je treba meriti, prav tako je predpisano, kako upoštevati medsebojno odvisnosti med temi tveganji. Solventnost II omogoča dva načina izračuna SCR in MCR, in sicer standardni model ter notranji model. Notranji model je lastni model, ki razvije zavarovalnica in je odobren s strani nadzornika. Njegov razvoj zahteva ogromno dela in časa zato večina zavarovalnic raje uporablja standardne predpisane modele (Močivnik, 2010, str. 87).

Prvi steber ureja tudi zavarovalno-tehnične rezervacije in vrednotenje sredstev. Usklajen in pravilen izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij je ključen proces obvladovanja in upravljanja tveganj v zavarovalnici. S Solventnostjo II so se v marsičem tudi spremenili pristopi oblikovanja zavarovalno-tehničnih rezervacij, saj je prava višina rezervacij po Solventnosti II tržna vrednost vsake od njih. Rezervacija je namreč vredna toliko, kolikor je vredna ob nakupu ali prodaji, npr. ob prenosu portfelja dveh zavarovalnic. Z uvedbo Solventnosti II se izenačuje pogled na kapitalsko ustreznost oziroma zahteve po kapitalu za zavarovalnice na celotnem trgu EU. Aktuar s Solventnostjo II vedno bolj postaja »upravljevec tveganj« (angl. *risk manager*) (Močivnik, 2010, str. 88).

**Drugi steber** dopolnjuje prvega in ureja nadzor. Upravlja predvsem tista tveganja, ki niso ovrednotena pri izračunu potrebnega kapitala v prvem stebru, npr. likvidnostno tveganje. V okviru drugega stebra so zapisana pravila o sistemu upravljanja zavarovalnice ter dolžnost imenovanja štirih ključnih oseb, ki so odgovorne za ključne funkcije zavarovalnice, in sicer (Šercer & Burazer, 2012, str. 151):

- za upravljanje tveganj,
- skladnosti poslovanja,
- notranjo revizijo in
- aktuarstvo.

Vse štiri ključne osebe morajo izpolnjevati zahteve, ki jih predpisuje zakon, imenovane so za nedoločen čas, Agencija za zavarovalni nadzor (v nadaljevanju AZN) pa mora biti obveščena tako o imenovanju kot tudi razrešitvi. Pri razrešitvi ključne osebe mora svoje poročilo pripraviti tako zavarovalnica kot tudi ključna oseba. Zavarovalnica mora vzpostaviti in jasno opredeliti trden, zanesljiv, pregleden ter učinkovit sistem upravljanja, ki je podvržen rednim internim pregledom s strani notranje revizije (Šercer & Burazer, 2012, str. 152).

Splošni standardi upravljanja tveganj določajo odgovornost uprave za zakonito poslovanje in spoštovanje pravil o upravljanju tveganj. V ta namen mora zavarovalnica zlasti (Šercer & Burazer, 2012, str. 152):

- določiti notranja razmerja glede odgovornosti ter pri tem razmejiti pristojnosti in preprečiti konflikte interesov;



- odobriti in preverjati strategije in politike upravljanja tveganj, notranjih kontrol, notranje revizije, izločenih poslov ter zagotavljati njihovo izvajanje;
- določiti načrt ukrepov upravljanja tveganj, ki obsega postopke in ukrepe za upravljanje tveganj ter postopke za njihovo izvajanje in spremljanje;
- vzpostaviti učinkovit sistem notranjih kontrol za ugotavljanje in merjenje tveganj, izračunavanje in preverjanje izpolnjevanja zahtev o upravljanju tveganj ter ugotavljanje skladnosti tveganj zavarovalnice s predvidenimi tveganji v strategijah in politikah;
- vzpostaviti in uresničevati tudi ustrezne administrativne in računovodske postopke ter poročanje na vseh ravneh z namenom učinkovitega delovanja notranjih kontrol.

Solventnost II znotraj drugega stebra opredeljuje tudi izločene posle (angl. *outsourcing*) zavarovalnice. Tu gre za prenos posameznega procesa, dela poslovanja ali določene dejavnosti na zunanjega izvajalca. Zunanji izvajalec opravlja posle za račun in ime zavarovalnice, zavarovalnica kljub temu kot nosilec dejavnosti ostane v celoti odgovorna za opravljene posle zunanjega izvajalca, posel se vstavi v celotno poslovanje, saj tak posel ostane predmet upravljanja tveganj in notranjih kontrol zavarovalnice.

V okviru sistema notranjih kontrol se v zavarovalnici vzpostavi funkcija skladnosti poslovanja (angl. *compliance*), ki zagotavlja usklajenost vseh dejavnosti zavarovalnice z Zakonom o zavarovalništvu, podzakonskimi akti, sklepi Agencije za zavarovalni nadzor ter vsemi zahtevami nadzornika. Zavarovalnica mora ravnati v skladu z internimi strategijami, politikami, procesi in postopki poročanja, ki jih je sprejela pri implementaciji Solventnosti II, in sicer z naslednjim namenom (Šercer & Burazer, 2012, str. 154):

- seznanjanje uprave o skladnosti poslovanja z zakonskimi, podzakonskimi predpisi, uredbami, sklepi in smernicami,
- ocenjevanje vplivov sprememb v pravnem okolju na poslovanje zavarovalnice kot celote,
- opredeljevanja in ocenjevanja tveganj glede skladnosti poslovanja.

Pravna funkcija in funkcija skladnosti sta v zavarovalnici ločeni funkciji, saj je prva pristojna za izvajanje in svetovanje v zvezi z veljavnimi predpisi in standardi, druga pa je pristojna za spremljanje skladnosti s politikami in postopki ter poroča vodstvu ter je pod stalnimi pregledi notranje revizije. Lastna ocena tveganj in solventnosti je postopek notranjega ocenjevanja tveganj v zavarovalnici in je vključena v vse pomembnejše odločitve zavarovalnice.

V skladu s priporočili so konkretne naloge in dejavnosti odgovorne osebe za skladnost poslovanja zlasti (Šercer & Burazer, 2012, str. 154):

- priprava navodil in postopkov, ki jih morajo izvajati ostali zaposleni za doseg skladnosti,
- krepitev zavesti in izobraževanje zaposlenih na tem področju,

- zapisovanje dogodkov, o katerih je treba poročati nadzorniku, in zagotavljanje izpolnjevanja dolžnosti obveščanja drugih deležnikov (npr. nadzornika trga kapitala),
- spremljanje in odkrivanje kršitev predpisov,
- svetovanje o skladnosti pri uvajanju novih produktov, storitev in trgov,
- spremljanje predvidenih sprememb zakonodaje, načrtovanje usklajevanja internih aktov in ocena njihovega vpliva na poslovanje ter spremljanje prejetih sodnih odločb,
- redno, vsaj enkrat letno poročanje upravi o stanju na področju skladnosti.

Z namenom, da bi kvalitetno zaščitili zavarovance, smernica Solventnost II uvaja na področju kvalitativnih zahtev drugega stebra nove standarde, zlasti razvoj na področju njihovega upravljanja, obvladovanja tveganj in skladnosti poslovanja, torej GRC. Ključno za učinkovito upravljanje celotnega področja GRC so kakovostne informacije, dober pretok informacij med ključnimi ustvarjalci ter ustrezni postopki poročanja na vseh ravneh. Zavarovalnica mora vzpostaviti informacijski sistem, ki zagotavlja zadovoljive, zanesljive, konsistentne, pravočasne in relevantne informacije o celotnem poslovanju zavarovalnice ter o vseh povezanih tveganjih. Učinkovit sistem upravljanja tveganj mora imeti razvite tako postopke poročanja kot tudi dodelan sistem povratnih informacij, z namenom, da bodo odgovorne osebe, uprava, nadzorni svet in nadzorni organi lahko učinkovito nadzirali in upravljali te informacije (Šercer & Burazer, 2012, str. 154).

V skladu s Solventnostjo II se v zavarovalnici odvijajo trije tipi poslovnih procesov, in sicer (Šercer & Burazer, 2012, str. 158):

- temeljni procesi, med katere uvrščamo:
  - razvoj zavarovanj,
  - trženje zavarovanj,
  - izvajanje zavarovanj,
  - finančno upravljanje premoženja.
- podporni procesi, med katere uvrščamo:
  - splošne finance in računovodstvo,
  - kadrovske in splošne zadeve,
  - informacijsko tehnologijo.
- upravljavski procesi, med katere uvrščamo:
  - določanje strategije in strateško upravljanje,
  - strateško načrtovanje in financiranje,
  - strateško spremljanje in analiziranje okolja,
  - spremljanje in upravljanje tveganj,
  - zagotavljanje skladnosti poslovanja,
  - notranje revidiranje in nadzor poslovanja,
  - odnosi z javnostmi.

**Tretji steber** se v skladu z novo regulativo Solventnosti II ureja predvsem razkritja, osredotoča se na poročanje o zavarovalno-tehničnih rezervacijah in kapitalskih zahtevah, izračunanih v prvem stebru, ter ORSA v drugem stebru. Predlagane zahteve po poročanju in javnemu razkrivanju informacij v skladu s tretjim stebrom Solventnosti II se lahko sproti spreminjajo z novimi določbami Evropske komisije in Evropskega organa za zavarovanja in poklicne pokojnine (angl. *The European Insurance and Occupation Pension Authority – EIOPA*) (Markovska, 2012, str. 174).

Sedanje zahteve vključujejo (Markovska, 2012, str. 174).:

- Redno poročilo solventnosti (angl. *Regular Supervisory Report*, v nadaljevanju RSR) je notranje poročilo, namenjeno je le nadzornim organom in se pripravlja na tri leta z letnim dodatkom.
- Poročilo o solventnosti in finančnem položaju (angl. *Solvency and Financial Condition Report*, v nadaljevanju SFCR) je javno dostopno in se objavlja enkrat letno po posameznih enotah in skupinah.
- Kvantitativne predloge poročanja (angl. *Quantitative Reporting Templates – QRT*) so predloge za kvantitativno analizo in predstavljajo del RSR in SFCR. Zahtevane so na letni osnovi, le del tudi na četrletni ravni. Predloge zajemajo ekonomsko bilanco stanja v primerjavi s trenutno računovodsko bilanco ter hkrati analizo kapitala, zajemajo tudi podatke o premijah, škodah in stroških, spremembah v zavarovalno-tehničnih rezervacijah, pozavarovanju ter razpoložljivem kapitalu, analizi o spremembi v osnovnih lastnih virih, pa tudi analizo kapitalskih zahtev SCR in MCR.

Finančne institucije, posebej znotraj bančnega sistema, so v zadnji krizi utrpeli velike izgube, ker so neustrezno ravnale (angl. *risk management*) oziroma niso obvladovale tveganj (angl. *risk controlling*), prevzemale so prevelika tveganja (angl. *risk appetite*), sistem notranjega nadzora pa je bil nepregleden in neustrezen. Organi vodenja in nadzora finančnih institucij niso razumeli značilnosti novih, kompleksnih finančnih instrumentov, zato tudi niso znali oceniti skupne izpostavljenosti tveganja finančne institucije. Zavarovalnica v **Izjavi o apetitu po tveganjih** (angl. *Risk Appetite Statement – RAS*) opredeljuje osnovne usmeritve glede prevzemanja tveganj. Apetit po tveganjih opredeljuje katera tveganja je zavarovalnica pripravljena sprejeti, katera omejiti, prenesti ali pa se jim v celoti izogniti (t.i. tveganja ničelne tolerance), opredeljuje pripravljenost za prevzemanje tveganj v merljivi in praviloma kvantitativni obliki ter tako opredeljuje stopnjo, do katere se je zavarovalnica na posameznih segmentih tveganj, upošteva strateške cilje in kapitalsko moč, sposobna oziroma tudi pripravljena izpostavljati pri doseganju svojih ciljev. V apetitu zavarovalnica lahko opredeli tudi skrajno sprejemljive tolerance oziroma meje razponov pri prevzemanju določenih tveganj (angl. *risk tolerance*). Zavarovalnica v okviru določanja apetita optimira in upravlja razmerje med prevzetimi tveganji in ustvarjenim donosom (Štivan, 2016, str. 289-291).

Za doseg učinkovitega upravljanja s tveganji, varnejšega poslovanja ter večje preglednosti skladno s sodobnimi korporativnimi sistemi upravljanja s tveganji zavarovalnice oblikujejo tri nivojsko obrambno linijo pred tveganji. Primarna obrambna linija pred tveganji vključuje vsa poslovna področja oziroma poslovne funkcije, vključno z upravo. Druga obrambna linija vključuje neodvisno in samostojno funkcijo upravljanja s tveganji, skladnost poslovanja ter aktuarsko funkcijo. Druga obrambna linija vključuje tudi razne odbore, med njimi Odbor za upravljanje s tveganji. V tretji obrambni liniji svojo vlogo opravlja notranja revizija (Štivan, 2016, str. 279).

Sistem upravljanja tveganj brez učinkovitega in zanesljivega sistema notranjega poročanja oziroma informiranja (angl. *internal reporting system* – IRS), ki zagotavlja kakovostne in pravočasne informacije, ni zadosten za učinkovito upravljanje tveganj. Pretok informacij na vseh ravneh zavarovalnice mora biti jasen, točen in hiter. Podpora potrebuje v kakovostni informacijski tehnologiji. Za odzivne in kakovostne odločitve pri reševanju poslovnih in zavarovalnih tveganj potrebujejo odločevalci poleg znanja tudi hiter dostop do ustreznih informacij. Solventnost II zavarovalnemu sektorju zagotavlja ustrezno prilagoditev pri uravnavanju sistema solventnosti z uporabo ustreznega modela.

Sistem Solventnost II (Dir. 2009/138/ES) predpisuje, da zavarovalnica zahtevani kapital izračuna na podlagi širokega izbora tveganj in ne samo na osnovi zavarovalnih tveganj. Zavarovalnice morajo imeti vzpostavljen učinkovit sistem upravljanja tveganj, ki vsebuje strategije, procese in postopke poročanja, ki so potrebni za redno odkrivanje, merjenje, spremljanje, upravljanje in poročanje na posamezni in skupni ravni tveganj, ki jim je, ali bi jim lahko bila zavarovalnica in o njihovih medsebojnih odvisnostih.

Osrednji namen regulatornega režima Solventnosti II, je v celovitem pristopu upravljanja s tveganji ter upoštevanju posameznih tveganj celotne zavarovalnice, vsekakor kapitalska ustreznost zavarovalnic. **MSRP 4 - Faza II** je sklop standardov poročanja, ki določajo, kako identificirati, meriti in razkrivati zavarovalne pogodbe. Solventnost II je zasnovana v celoti tako, da temelji na osnovi zavarovalnih pogodb po MSRP, iz česar je razvidna odvisnost med obema režimoma. Podobnosti so v bilanci stanja, slednja predstavlja stopnje tveganja ter v razkritjih finančnih in zavarovalnih tveganj (Markovska, 2012, str. 167-168).

Solventnost II prinaša nove kapitalske zahteve, ki zavarovalnicam določajo minimalno raven varnosti. Za zavarovalnice Solventnost II ne bo pomenila samo stroškov, ampak tudi priložnost, saj bodo ob ustreznem obvladovanju tveganj, zmanjšale solventnostne kapitalske zahteve ter tudi zmanjšale stroške. S Fazo II sklepanje zavarovanj ne bodo več zgolj prodajni vidik, saj bo ustvarjalo dodano vrednost in upravljalo tveganja.

V nadaljevanju bomo obravnavali temeljno razliko med Solventnostjo II in Mednarodnim standardom računovodskega poročanj (v nadaljevanju MSRP) – MSRP 4 (Faza II), ki jo obravnava tabela 1. Namen Solventnost II je regulatorni režim za zaščito zavarovancev,

namen MSRP 4 (Faza II) pa računovodski režim namenjen poročanju, kjer so podatki javni. Ciljna skupina Solventnosti II so nadzorna telesa in delničarji, ciljna skupina MSRP 4 (Faza II) pa so delničarji. Funkcija Solventnosti II je zagotavljanje ustreznega upravljanja s tveganji zavarovalnice, funkcija MSRP 4 (Faza II) pa je zagotoviti pošteno oceno o sposobnosti zavarovalnice, da lahko generira denarne tokove v prihodnosti. Obseg Solventnosti II je zavarovalnica v celoti, obseg MSRP 4 (Faza II) pa zavarovalnice po definiciji Odbora za mednarodne računovodske standarde (angl. *International Accounting Standards Board*, v nadaljevanju IASB). Pomembno bo oblikovanje integriranega sistema upravljanja podatkov za Solventnost II in Fazo II. Glede na opis lahko opazimo, da obstaja veliko skupnih značilnosti med Solventnostjo II in MSRP 4 (Fazo II), saj imata enake osnove, to pa je preglednost in tveganje.

*Tabela 1: Opis novih zavarovalniških režimov, Solventnosti II in MSRP 4 (Faza II)*

Opis novih zavarovalniških režimov	Regulativa	Poročanje
	SOLVENTNOST II	MSRP 4 (Faza II)
Namen	zaščita zavarovancev	javni podatki
Ciljna skupina	nadzorna telesa, delničarji	delničarji
Funkcija	zagotavljanje ustreznega upravljanja s tveganji zavarovalnice	zagotoviti pošteno oceno o sposobnosti zavarovalnice, da generira denarne tokove v prihodnosti
Obseg	zavarovalnica v celoti	zavarovalnice po definiciji IASB

*Vir: M. Markovska, Kombinirana rešitev pri obveznih razkritjih in poročanjih zavarovalnice po Solventnosti II in MSRP 4 (2. Faza), 2012, str. 171, tabela 1..*

Računovodstvo je vodilni proces v zavarovalnicah, katerega namen je zagotavljanje finančnih podatkov kot podlage za sprejemanje nadaljnjih finančnih ter poslovnih odločitev na vseh področjih delovanja. Faza II povezuje računovodstvo, kontroling, aktuariat in upravljanja s tveganji s ciljem boljšega sodelovanja, medsebojnega razumevanja in komunikacije.

Cilj Solventnosti II je vzpostavitev enotnega zakonodajnega okvira za vzdrževanje minimalne kapitalske ustreznosti in upravljanje tveganj za vse zavarovalnice, ki poslujejo v Evropski uniji. Namen Faze II in Solventnosti II je izboljšati preglednost in preglednost zakonodajnega in računovodskega sistema za vse zunanje udeležene interesne skupine v primerjavi z dosedanjim sistemom poročanja (Markovska, 2012, str. 179-180).

#### **1.4.4 Zavarovalno-tehnične rezervacije**

Ena ključnih posebnosti zavarovalnic v primerjavi s klasičnimi družbami je oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij, ki predstavljajo pretežni del pasive bilance stanja zavarovalnice. Posebnost aktive zavarovalnic pa so finančne naložbe, saj zavarovalnica

nalaga pridobljene premije pretežno v finančne naložbe. Zavarovalnica zbira premije od zavarovancev in na podlagi statističnih metod ocenjuje, kakšna bodo v prihodnosti izplačila zaradi škodnih primerov. Potrebno je natančno razumevanje, da so zavarovalno-tehnične rezervacije prihodnje obveznosti evidentirane na pasivni strani bilance stanja, kritno premoženje in kritni skladi pa so sredstva, s katerimi lahko te obveznosti poplačamo.

V skladu z računovodskimi načeli moramo upoštevati tudi časovne razmejitev. Najpomembnejše postavke v zavarovalništvu, ki jih moramo v skladu z ZZavar-1 (Ur.l. RS št. 93/2015) ter Sklepom o podrobnejših navodilih za vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij (Ur.l. RS št. 4/2016) razmejevati, so zavarovalno-tehnične rezervacije, ki so rezervacije za že izplačane obveznosti zavarovalnice, ki izvirajo iz sklenjenih zavarovalnih pogodb in z njimi povezanih tveganj (Močivnik, 2010, str. 27).

Najpomembnejše med njimi so (Močivnik, 2010, str. 29):

- rezervacije za prenosne premije;
- rezervacije za bonuse, popuste in storno;
- škodne rezervacije;
- izravnalne rezervacije;
- druge zavarovalno-tehnične rezervacije;
- matematične rezervacije;
- posebne rezervacije za zavarovanja, kjer zavarovanci prevzemajo naložbeno tveganje.

Vse navedene rezervacije imajo skupno značilnost, da se obravnavajo kot obveznosti zavarovalnice v bilanci stanja. Na rezultat tekočega leta vpliva le razlika med stanjem zavarovalno-tehničnih rezervacij na koncu in začetku leta.

Pri premoženjskih zavarovanjih je zavarovalnica dolžna oblikovati rezervacije za prenosne premije, rezervacije za bonuse, popuste in storno, škodne rezervacije, izravnalne rezervacije ter druge zavarovalno-tehnične rezervacije. Pri življenjskih zavarovanjih mora zavarovalnica poleg rezervacij, ki jih oblikuje za premoženjska zavarovanja, oblikovati še matematične rezervacije. V nekaterih državah EU morajo zavarovalnice za življenjska zavarovanja oblikovati še posebne rezervacije za zavarovanja, kjer zavarovanci prevzemajo naložbeno tveganje. Slednjih v Sloveniji zakonodaja ne predpisuje, zato jim tudi v nadaljevanju ne bomo posvečali pretirane pozornosti. Pri premoženjskih zavarovanjih sta najpomembnejši rezervacija za prenosne premije ter škodne rezervacije, ki predstavljata okoli 90 % vseh rezervacij.

Test preverjanja ustreznosti rezervacij (angl. *Liability Adequacy Tests*, v nadaljevanju LAT) so testi, s katerimi moramo testirati ustreznosti oblikovanja zavarovalno-tehničnih rezervacij. Izdelajo se na zahtevo mednarodnih standardov računovodskega poročanja. Za vsako oblikovano rezervacijo preverimo ustreznost oblikovane višine s pomočjo simuliranja

prihodnjih denarnih tokov zapadanja teh obveznosti. S tem nam nekatere metode izračunavanja rezervacij poleg rezultata o višini rezervacije že simulirajo tudi pričakovane prihodnje denarne tokove (Močivnik, 2010, str. 48).

Smernica Solventnost II obravnava tudi področje zavarovalno-tehničnih rezervacij. Predvideva vrednotenje sredstev in obveznosti po pošteni vrednosti. Zavarovalno-tehnične rezervacije morajo biti oblikovane na preudaren, objektiven, zanesljiv ter medsebojno primerljiv način. Primerna višina rezervacije je tista, ki je izbrana in potrjena s strani aktuarja ter kot taka tudi v celoti davčno priznana.

Neposredna tveganja se nanašajo na določitev največje verjetne škode, ki pomeni največjo možno škodo zavarovalnega kritja. Posredna tveganja pa predstavljajo temeljne značilnosti portfelja posamezne zavarovalne vrste in niza zavarovanj finančne institucije (Dvoršak Bugarija 2005, str. 136).

Tveganje oblikovanja ustrezno visokih zavarovalno-tehničnih rezervacij predstavlja tveganje, da višina ocenjenih rezervacij ne bo zadostovala za pokritje vseh obveznosti, ki izvirajo iz že sprejetih pogodb. Na področju življenjskih zavarovanj bi se pojavilo tveganje, da so matematične rezervacije prenizke, če bi dejanska smrtnost presegala vrednosti v tablicah smrtnosti, ki so uporabljene v tehničnih osnovah za izračun premij življenjskih zavarovanj. Na področju premoženjskih zavarovanj nosijo največji delež škodne rezervacije. Tveganje, da so škodne rezervacije manjše, kot bi morale biti, zavarovalnica spremlja s postopki, ki se izvajajo v aktuarski službi. Opazuje se črpanje škodnih rezervacij prejšnjih let po posameznih podvrstah in po posameznih letih škodnega dogodka. Z izračuni količnikov velikosti škodne rezervacije proti zbranim premijam in izplačanim škodam je možno oceniti, ali so tudi na novo izračunane škodne rezervacije ustrezno oblikovane.

#### **1.4.5 Pozavarovanje**

Pozavarovanje lahko definiramo kot zavarovanje zavarovalnic. Pozavarovalni posli so tradicionalno dolgoročni in temeljijo na dobrem medsebojnem poznavanju zavarovalnice in pozavarovalnice. Za zavarovalnico ne predstavljajo odvečnega stroška, saj so izjemnega pomena pri obvladovanju tveganj ter za obstoj zavarovalnice. Glede na povpraševanja svojih strank zavarovalnice sklepajo različno velike zavarovalne posle, njihov lastni delež je omejen z zneski iz tabele lastnih deležev. Omejitev lastnih deležev je določena z namenom zagotavljanja varnosti zavarovancev.

Pozavarovanje zmanjšuje nihanja, lažje omogoča kapitalsko ustreznost ter je vir znanja in informacij. S prenosom tveganj zavarovalnica zaščititi svojo bilanco stanja, zmanjšuje volatilitnost prihodkov in izboljšuje izrabo kapitala (Swiss Re, 2015, str. 9-15).

Pozavarovanje je zavarovanje presežkov nad stopnjo lastnega izravnavanja nevarnosti zavarovalnice pri pozavarovalnici. Pozavarovanje pomaga povečati zavarovalne zmogljivosti, omogoča, da zavaruje tudi tveganja, ki bi sicer zaradi njihove velikosti ali nevarnosti presegali njeno finančno in ekonomsko moč. S pomočjo pozavarovanja zavarovalnica doseže potrebno izravnavanje nevarnosti, ki izhajajo iz sklenjenih zavarovanj (Frece & Panza, 2011, str. 51).

Ena najpomembnejših nalog vsake zavarovalnice je, da pravočasno spozna nevarnosti in poišče primerno obliko pozavarovanja, ter se s tem zaščiti pred njimi. Zavarovalnica lahko na pozavarovalnico prenese tudi samo posamezno tveganje v celoti. Na podlagi ugotovljenih lastnih deležev po posameznih zavarovalnih vrstah (oziroma tudi po posameznem škodnem dogodku) zavarovalnica izdelata tabelo maksimalnega kritja. Za posamezne, v zavarovanje prevzete nevarnosti mora ugotoviti največjo verjetno škodo. V pozavarovanje prenese tista tveganja, ki presegajo lastne deleže po tabeli maksimalnega kritja in s tem homogenizira svoj portfelj. S pozavarovalno pogodbo pozavarovalnica prevzame od zavarovalnice v kritje presežek tveganj, zavarovalnica pa v zameno plača določeno premijo.

Višina lastnih deležev je odvisna od številnih dejavnikov, med drugim od velikosti in uravnoteženosti portfelja, premijskega volumna, nihanj škodnega rezultata ter višine in donosnosti kapitala (Stražar, 2005, str. 79).

Čisti rezultat oziroma čisti količnik dobimo, če od kosmatih obračunanih premij in škod odštejemo premijo, ki smo jo predal v pozavarovanje (dobimo čisto premijo), in škode, ki jih je pozavarovalnica v primeru škode povrnila (dobimo čiste škode). Vpliv pozavarovalnega kritja na kazalnike je odvisen od izbire vrste pozavarovanja. Navadno kvotno pozavarovanje na škodni količnik in merodajni škodni količnik nima vpliva. Pri uporabi vsotno-presežkovnega pozavarovanja oziroma neproporcionalnega pozavarovanja pa je slika popolnoma drugačna (Močivnik, 2010, str. 77).

Kvotni količnik je sestavljen iz vsote merodajnega količnika, sestavljenega iz vseh zavarovalno-tehničnih rezervacij in stroškovnega količnika. Čisti količniki pomagajo pri izbiri ustreznega pozavarovalnega programa. Če je čisti količnik vedno višji od kosmatega, potem ima zavarovalnica neustrezno postavljen samopridržaj oziroma ima premajhno ceno majhnih tveganj v primerjavi s ceno visokih. Neustreznost pozavarovalnega programa je najbolj opazna pri neproporcionalnih kritjih, kjer obstaja verjetnost, da zavarovalnica nima sklenjenega pozavarovanja za zelo visoke škode (Močivnik, 2010, str. 78-79).

S prenosom dela obveznosti iz zavarovalnice na pozavarovalnico prevzema pozavarovalnica tudi del zavarovalno-tehničnih rezervacij. Naloga aktuarja je, da preveri, ali je zavarovalnica prenesla v ustrezni višini terjatve na pozavarovalnico za del zavarovalno-tehničnih rezervacij, ki jih prevzame pozavarovalnica.



Največja verjetna škoda (angl. *Probable Maximum Loss*, v nadaljevanju PML) je ocena največje verjetne škode, v primeru škodnega dogodka. Osnova pri določanju PML je vedno popolna škoda oziroma celotna zavarovalna vsota, razen, ko s pomočjo argumentov ocenimo drugače (Frece & Panza, 2011, str. 52-53).

**Po načinu sklepanja** pozavarovalne pogodbe delimo pozavarovanja na (Kačar, 2010, str. 79):

- fakultativna ali prostovoljna pozavarovanja in
- obligatorna ali obvezna pozavarovanja.

Fakultativno pozavarovanje je pozavarovanje, ki ga lahko pozavarovalnica sprejme v celoti ali delno, lahko pa ga tudi odkloni. Sklepajo se od primera do primera za posamezna velika tveganja. Obvezno pozavarovanje je pogostejši način pozavarovanja. Glede na to, da zavarovalnice sprejemajo v kritje veliko tveganj, ni smiselno izravnati nevarnosti na fakultativni način. Obvezna pozavarovanja se sklenejo s pozavarovanimi pogodbami, ki določajo zavarovalne vrste ter dogovorjene deleže zavarovalnice in pozavarovalnice. Obligatorne pozavarovalne pogodbe običajno trajajo eno leto, od 1. januarja do 31. decembra. Pri fakultativnih pozavarovalnih pogodbah je trajanje enako kot je trajanje konkretne zavarovalne pogodbe, ki je pozavarovana (Kačar, 2010, str. 79-80).

Pozavarovalnica lahko prevzeto obveznost prenaša naprej in sklene z drugim pozavarovateljem novo pozavarovalno pogodbo. O aktivnem pozavarovanju govorimo takrat, ko pozavarovalnica presežke tveganja v celoti prevzame sama, o pasivnem pozavarovanju pa takrat, ko pozavarovalnica viške tveganj naloži drugim pozavarovalnicam (Kačar, 2010, str. 79).

Pozavarovanja **po načinu kritja** delimo na (Kačar, 2010, str. 80):

- sorazmerna (proporcionalna) oziroma vsotna pozavarovanja in
- nesorazmerna (neproporcionalna) oziroma škodna pozavarovanja.

O vsotnem pozavarovanju govorimo, ko se pozavarovalna tveganja med zavarovalnico in pozavarovalnico delijo na osnovi vnaprej določenega odstotka. Glede na to, da pozavarovalnica jamči točno v deležu svoje udeležbe pri zavarovalni vsoti in premiji, lahko vsotno pozavarovanje imenujemo tudi sorazmerno oziroma proporcionalno pozavarovanje, ki ga nadalje lahko delimo na presežkovno oziroma ekscedentno in kvotno pozavarovanje (Kačar, 2010, str. 80).

Osnova škodnega pozavarovanja je v tem, da je višina obveznosti pozavarovalnice odvisna samo od višine škode. Ker pri tem ne prihaja do sorazmerne delitve posameznih tveganj in njihovih premij, jim pravimo tudi nesorazmerna pozavarovanja (Frece & Panza, 2011, str. 61).

Vsotno-presežkovno je najstarejša ter najpomembnejša oblika vsotnega pozavarovanja, ki se uporablja pri zavarovalnih vrstah, ki obsegajo tveganja z zelo različnimi zavarovalnimi vsotami (npr. nezgodno zavarovanje, požarno zavarovanje, gradbeno zavarovanje, montažno zavarovanje, transportno zavarovanje). S to obliko pozavarovanja homogeniziramo portfelj (Kačar, 2010, str. 81).

Kvotno pozavarovanje je pogodba o delitvi tveganj premije in škod med zavarovalnico in pozavarovalnico po vnaprej določenem razmerju. Zavarovalnica z njim blaži nihanje rezultatov med leti, izravnava njen portfelj ter izboljšuje izpostavljenost pri sklepanju zavarovanj. Kvotno pozavarovanje je sorazmerno pozavarovanje, ki varuje pred kopičenjem velikega števila majhnih in srednjih škod, povzročenih s strani posameznega škodnega dogodka (npr. kasko zavarovanje, zavarovanje odgovornosti, transportno zavarovanje, zavarovanju proti toči in viharju). Zavarovalnica in pozavarovalnica se dogovorita za delitev kritja v vnaprej določenem odstotku (kvoti), pri vseh zavarovanjih določene zavarovalne vrste. Skupaj določita tudi najvišji znesek, do katerega kvotno pozavarovanje še velja. S to obliko pozavarovanja homogeniziramo portfelj (Frece & Panza, 2011, str. 63). Pri tem pozavarovanju zavarovalnica in pozavarovalnica delita isto prihodnost v obliki enostavnega škodnega rezultata.

Nove zavarovalnice, zaradi manjšega zavarovalnega portfelja težje izravnajo nevarnosti. V ta namen sklenejo pri pozavarovalnici mešano kvotno-vsotno presežkovno pozavarovanje, ki jim omogoča, da lahko sklepajo tudi zavarovanja z visokimi zavarovalnimi vsotami.

Škodno-presežkovno pozavarovanje (angl. *Excess of Loss* - XL) je neproportionalno pozavarovanje, ki krije vse škode, ki presegajo postavljeni limit zaradi enega škodnega dogodka, ne glede na to, ali se nanašajo na eno ali več zavarovalnih polic. Določi se zgornja meja obveznosti po enem škodnem dogodku ter letni agregat vseh izplačil v pozavarovalnem letu. Tovrstno pozavarovalno kritje je primerno za portfelj polic avtomobilskega zavarovanja, transportnega zavarovanja ter zavarovanja proti viharju in toči (Frece & Panza, 2011, str. 65).

Škodno-presežkovno pozavarovanje krije škode, ki se zgodijo med 1. 1. in 31.12. določenega leta, v nasprotju z večino proporcionalnih pogodb, ki krijejo škode iz polic, ki so sklenjene v enakem obdobju, ne glede na to, kdaj se škoda zgodi. Premija za takšno pozavarovanje se izračuna vnaprej in je odvisna predvsem od velikosti portfelja ter od preteklega škodnega dogajanja v portfelju zavarovalnice. Običajno je kritje definirano v več slojih oziroma škodnih intervalih, ki so med seboj neodvisni, pozavarovalna premija za vsak interval pa se obračuna ločeno, tudi pozavarovalnice so lahko na različnih intervalih različne. Premija se izračuna na osnovi preteklih škod portfelja zavarovalnice oziroma na podlagi škodne statistike podobnih zavarovalnih portfeljev (Stražar, 2005, str. 79-80).

Vse pogostejše naravne katastrofe ogrožajo poslovanje zavarovalnic. V ta namen se lahko zavarovalnica odloči, da bo posledice katastrofalnih škod zaščitila s posebno obliko škodno-

presežkovnega pozavarovanja, ki ga imenujemo katastrofično pozavarovanje (angl. *Catastrophe* – Cat XL). Cat XL pozavarovanje ščiti zavarovalnico pred katastrofalnimi škodami (npr. potresom, poplavo, tajfunom, cunamijem, orkanom ...) (Kačar, 2010, str. 84).

Pozavarovanje tehničnega rezultata (angl. *Stop Loss* – SL) krije povišanje škodnega odstotka posamezne zavarovalne vrste ne glede na to, ali je povišanje povzročil en škodni dogodek ali več. Prioriteta pozavarovalne pogodbe se določi v razponu tehničnega rezultata, ki ga krije pozavarovalnica. Uporabljajo se npr. pri zavarovanju posevkov in plodov pred nevarnostjo toče (Kačar, 2010, str. 85-86).

#### **1.4.6 Sozavarovanje**

Sozavarovanje (angl. *coinsurance*) je ena izmed alternativ pozavarovanju. Eden izmed zavarovateljev je vodilni sozavarovatelj (vodilna zavarovalnica), ostali zavarovatelji pa so pasivni sozavarovatelji. Vodilni sozavarovatelj sklene zavarovalno pogodbo z zavarovancem ter običajno prevzame pretežni del tveganja in določi zavarovalne pogoje ter tudi premijo. Na zavarovalni polici je navedeno, da je zavarovalno tveganje sozavarovano, navedeni morajo biti tudi vsi sozavarovatelji in njihovi deleži. Za vse sozavarovatelje veljajo enaki zavarovalni pogoji in enaka premija, ki se deli v sorazmerju njihovih deležev. Vodilna zavarovalnica z zavarovancem ureja vse postopke: zaračunava premijo, opravlja celotno korespondenco v ob zavarovalnem primeru ter vodi korespondenco glede vseh sprememb zavarovalne police (Kačar, 2010, str. 71-72).

Osnovna razlika med sozavarovanjem in pozavarovanjem je v stiku z zavarovancem. Pri sozavarovanju ima zavarovanec stik z zavarovalnicami (pravilneje sozavarovalnicami), ki si tveganje delijo na eni polici, seznanjen je, da gre za sozavarovanje, v zavarovalni polici ima navedena tudi njihova imena ter deleže. Pri pozavarovanju neposrednega stika ni, saj pozavarovanje sklene zavarovalnica in ne zavarovanec sam. Stik z zavarovancem ima samo zavarovalnica. V primeru nastanka zavarovalnega primera ne prihaja do stika med zavarovancem in pozavarovalnico, ampak poteka komunikacija samo med zavarovancem in zavarovalnico (Šker, 2010, str. 27).

Pri sozavarovanju se nevarnosti delijo vodoravno, pri pozavarovanju pa gre za navpično delitev nevarnosti. Sozavarovanje vzpostavlja toliko zavarovalnih razmerij z istim zavarovancem, kolikor je zavarovalnic sozavarovateljic.

#### **1.4.7 ART metode obvladovanja tveganj**

Alternativni prenosi tveganj (angl. *Alternative Risk Transfer*, v nadaljevanju ART) zajema številne metode, ki se med seboj razlikujejo po tehničnih značilnostih ter po doseženi stopnji razvoja in uporabe. Velikokrat celo nastane težava ločitve med tradicionalnimi in alternativnimi metodami prenosa tveganj (Kocič & Nowak, 2000, str. 157).

ART je potrebno razumeti kot dodatek in ne kot konkurenco k pozavarovanju. Temelji na prenosu katastrofalnega tveganja na kapitalske trge namesto na tradicionalno pozavarovanje. S tem se zagotovi dodatna kapaciteta za pokrivanje največjih škod v prihodnosti, ob pogoju, da bomo zavzeli celovit pristop do obvladovanja tveganj. Poleg tega je treba veliko pozornosti posvetiti tudi ukrepom zmanjševanja in preprečevanja škod. Pri škodah zaradi naravnih nesreč nosijo pretežno tveganje prav pozavarovalniki, kar pomeni, da je obvladovanje tveganja toliko bolj pomembna naloga (Smolka, 2006, str. 88-95).

V strokovni literaturi se je uveljavilo oblikovanje ART metod v naslednje skupine (Swiss Re, 1999, str. 1-42):

- captive – zavarovalnice (angl. *Captives*),
- zavarovanje omejenega tveganja (angl. *Finite Risk*),
- produkti, ki dajejo zaščito pred večjimi tveganji v večletnem obdobju (angl. *Multi Line – Multi Year Products – MMP*),
- produkti, ki se aktivirajo ob uresničitvi več različnih vzvodov (angl. *Multi-Trigger Products – MTP*),
- varnostni kapital (angl. *Contingent Capital*),
- listninjenje (sekurizacija) (angl. *Securization*),
- izvedeni finančni instrumenti – finančni derivati (angl. *Derivates*).

Alternativne metode v svetu za zdaj niso pomembna skupina metod za upravljanje zavarovalnih tveganj, so bolj komplementarna dopolnitev kot konkurenca ostalim storitvam. Najpogosteje uporabljene vrste alternativnih metod za upravljanje zavarovalnih tveganj so katastrofične obveznice, katastrofične zamenjave in varnostni kapital. V Sloveniji tuji posredniki ponujajo predvsem captive zavarovalnice in pozavarovanje omejenega tveganja (Kocič, 2002, str. 305-316).

Ključni dejavniki za uveljavitev uporabe kapitalskih trgov za upravljanje zavarovalnih tveganj bodo npr. visoke pozavarovalne premije, likvidnost trga s temi instrumenti, oblikovanje indeksov regij ali skupin zavarovanj ter mnogi drugi.

Zavarovalnice in pozavarovalnice prevzemajo le nekatera tveganja, ki jim pogojno lahko rečemo zavarovalniška tveganja. S širjenjem obsega storitev širijo tudi izbiro in obseg tveganj. Vedno večjo vlogo pri prenosu tveganj imajo v zadnjih dveh desetletjih tudi finančni trgi. Ti s svojimi velikimi zmogljivostmi razvijajo inovativne produkte (številne ART metode in instrumente), s katerimi lahko zavarujejo tako zavarovalniška kot tudi nezavarovalniška tveganja. Glede na navedeno morajo upravljavci tveganj v zavarovalnicah prepoznati različne načine za upravljanje tveganj. Poleg zavarovalniških, ki se tudi izjemno sistematično razvijajo, so to tudi načini listninjenja tveganj in izvedeni finančni instrumenti.

#### 1.4.8 Notranji in zunanji nadzor

Notranji in zunanji nadzor predstavlja pomembno področje obvladovanja in upravljanja tveganj. V pogojih, kjer nadzor ni vzpostavljen in reguliran učinkovit sistem upravljanja s tveganji, sistem sam po sebi težko oziroma sploh ne more ustrezno delovati. Vsekakor ima pomembno vlogo pri urejanju te problematike tudi postavitve sistema skladno z vpeljšano smernico Solventnost II v nacionalne zakonodaje s področja zavarovalništva na celotnem območju EU.

Na področju **notranjega nadzora** lahko poudarimo naslednje elemente nadzora:

- obvladovanje tveganj,
- lastna ocena tveganj in solventnosti,
- notranji nadzor oziroma funkcija skladnost poslovanja,
- notranje revizijska funkcija,
- aktuarska funkcija.

**Obvladovanje tveganj** predstavlja eno od najpomembnejših nalog zavarovalnic. Tveganje v zavarovalništvu predstavlja negotovost, ki se nanaša na nastanek nekega škodnega dogodka in višino nastale škode. Skladno z veljavno zakonodajo morajo zavarovalnice s svojimi službami tveganja identificirati, meriti in jih tudi obvladovati ter ustrezno upravljati, sicer lahko zavarovalnica na dolgi rok utрпи težave na področju solventnosti.

Smernica Solventnost II v 45. členu uvaja nov mehanizem korporativnega upravljanja in od zavarovalnic zahteva, da v svoj sistem upravljanja tveganj vključijo **lastno oceno tveganja in solventnosti**, ki upošteva zavarovalnici lasten profil tveganja. Lastno oceno tveganja in solventnosti naj bi zavarovalnica vključila v poslovno strategijo in upoštevala pri presoji strateških odločitev podjetja (Solventnost II, Dir. 2009/138/ES). V skladu s 156. členom ZZavar-1 (Ur.l. RS št. 93/2015) je del sistema upravljanja tveganj izvedba lastne ocene tveganj in solventnosti, ki je povezana s poslovno strategijo zavarovalnice. Zavarovalnica po vsaki pomembni spremembi tveganj brez odlašanj izvede lastno oceno tveganj in solventnosti. V oceni zavarovalnica upošteva tveganja, ki jim je izpostavljena, meje dovoljenega tveganja in poslovno strategijo. Ocena vsebuje najmanj:

- oceno solventnostnih potreb zavarovalnice,
- oceno stalnega izpolnjevanja kapitalskih zahtev in zahtev glede zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- oceno, kako pomembno je odstopanje tveganj, ki jim je zavarovalnica izpostavljena, od predpostavk, ki so bile podlaga za določitev zahtevanega solventnostnega kapitala v skladu s standardno formulo.

V procesu lastne ocene tveganja in solventnosti se mora zavarovalnica opredeliti do tveganj, ki jih do določene mere vključuje že predpisana standardna formula zahtevane solventnosti (npr. tržna in operativna tveganja, tveganja nasprotne stranke, zavarovalna tveganja), prav tako pa tudi do drugih tveganj, ki jih standardna formula ne zajema, so pa za zavarovalnico pri obvladovanju pomembna (npr. likvidnostno tveganje, tveganje upravljanja, tveganje prihodnjih zaslužkov, tveganje pomanjkanja znanja in virov, pravna tveganja, ekonomski ciklusi, tveganje ugleda, politična tveganja) (Harej, 2011, str. 100).

**Notranji nadzor** zavarovalnice s strani nadzornega sveta zavarovalnice pomeni kontrolo kapitalsko ustreznost zavarovalnic. V primeru ogroženosti morajo ukrepati glede na stopnjo ogroženosti. Prvi kazalnik, ki nadzornika opozori na finančno neizpolnjevanje kapitalskih zahtev, je stanje, ko so sredstva zavarovalnice manjša od minimalnega kapitala. Funkcija spremljanja skladnosti temelji na podlagi sprejetega načrta zavarovalnice o prilagajanju Solventnosti II.

Funkcija **notranje revizije** je v skladu s 162. členom ZZavar-1 (Ur.l. RS št. 93/2015) se izvajanje nadzora nad ustreznostjo in učinkovitostjo notranje kontrole ter druge elemente sistema upravljanja. Notranje revidiranje je na oceni tveganj zasnovan stalen in celovit nadzor nad poslovanjem zavarovalnice z namenom preverjanja in ocenjevanja, ali so procesi upravljanja tveganj, kontrolnih postopkov in upravljanja zavarovalnice ustrezni. Zavarovalnice morajo sestavljati računovodska poročila v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. Naloga revizorja je pregledovanje teh poročil, ravno tako pa tudi oblikovanje poročila o ustreznosti metode porazdelitve prihodkov in odhodkov na vsako od zavarovalnih skupin. Posebej je pomembna obravnava zavarovalno-tehničnih rezervacij, kritnega premoženja, kritnih skladov, obvladovanja tveganj ter delovanja notranje revizije v zavarovalnici. Revizorju mora biti omogočen dostop do vse potrebne dokumentacije ter vpogled v poslovne knjige, spise ter računalniške spise.

Naloga **aktuarske funkcije** so v skladu s 168. členom ZZavar-1 (Ur.l. RS št. 93/2015) zlasti izračunavanje zavarovalno-tehničnih rezervacij, prevzemanje zavarovalnih tveganj, ustreznost višine zavarovalne premije, ustreznost pozavarovanja ter sodelovanje pri implementaciji in izvajanju sistema upravljanja tveganj, zlasti pri razvoju, uporabi in spremljanju ustreznosti modelov, za izračun kapitalskih zahtev in izvedbi lastne ocene tveganj in solventnosti. Aktuarska funkcija je ključna komponenta za delovanje zavarovalnice, omogoča namreč ohranjanje finančno zdravega zavarovalnega trga ter učinkovitega nadzora.

Na področju **zunanjega nadzora** so pomembni naslednji elementi nadzora:

- nadzor zavarovalnice s strani regulatornega nadzornika, torej AZN;
- zunanje-revizijske funkcije.

Zakon o zavarovalništvu (Ur.l. RS št. 93/2015) določa, da nadzor nad zavarovalnim trgom v Republiki Sloveniji izvaja AZN. Naloge AZN lahko razvrstimo v pet osnovnih področij:

- izvajanje nadzora, izdajanje dovoljenja, soglasij, mnenj, odločb in odredb zavarovalnicam, zavarovalno zastopniškim družbam, zavarovalno posredniškim družbam, zavarovalnim zastopnikom ter zavarovalnim posrednikom, bankam za opravljanje storitev zavarovalnega posredovanja, Slovenskemu zavarovalnemu združenju, zavarovalnicam v zavarovalniški skupini ter v skladu z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju - ZPIZ-1 tudi pokojninskim družbam – AZN je torej pristojna tudi za nadzor nad pravnimi osebami, povezanimi z zavarovalnico, če je to potrebno zaradi nadzora nad poslovanjem zavarovalnic, zlasti dodaten nadzor nad zavarovalnico v zavarovalniški skupini ter zavarovalnim in mešanim zavarovalnim holdingom;
- spremljanje, zbiranje in preverjanje poročil in obvestil zavarovalnic in drugih oseb, ki so po določbah ZZavar-1 oziroma drugih zakonov dolžne poročati AZN oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah;
- opravljanje pregledov poslovanja zavarovalnic in pokojninskih družb;
- izrekanje ukrepov nadzora po Zakonu o zavarovalništvu;
- priprava in izdaja podzakonskih predpisov na podlagi Zakona o zavarovalništvu.

Namen **zunanjega revizorja** je zagotoviti, da računovodska poročila realno in objektivno prikazujejo premoženjsko-finančni položaj in poslovno uspešnost zavarovalnice. Revizija vključuje izvajanje postopkov za pridobitev revizijskih dokazov o zneskih in razkritjih v računovodskih izkazih, hkrati pa zunanja revizija ovrednoti tudi ustreznost uporabljenih računovodskih usmeritev in utemeljenost računovodskih ocen posloводства kot tudi celotno predstavitev računovodskih izkazov. Učinkovit sistem upravljanja tveganj vsebuje strategije, procese in postopke poročanja, ki so potrebni za redno odkrivanje, merjenje, spremljanje, upravljanje ter poročanje na ravni tveganj, ki jim je zavarovalnica izpostavljena ali bi jim lahko bila v prihodnje izpostavljena (Valentinčič Pregelj, 2012, str. 29).

## **2 ZAVAROVALNO-TEHNIČNE REZERVACIJE**

### **2.1 Rezervacije za prenosne premije**

Rezervacija za prenosno premijo je rezervacija za prihodnjo obveznost zavarovalnice za tisti del premije, ki je namenjen pokritju morebitnih obveznosti v delu zavarovalnega obdobja po zaključku obračunskega obdobja, za katero se rezervacija oblikuje. Poslovnemu letu od zaračunane premije tega leta odvzamemo del premije, ki se nanaša na naslednja poslovna leta, po drugi strani pa temu poslovnemu letu dodamo del premije predhodnega poslovnega leta, ki se nanašajo na to poslovno leto (Močivnik, 2010, str. 29, 38). Rezervacijo za prenosne premije lahko opredelimo z razmerjem med časom zagotavljanja zavarovalnega kritja zavarovancu za tisti del zavarovalne dobe, ki bo tekla po poteku obračunskega obdobja (v

Sloveniji je to koledarsko leto, ki je tudi enako poslovnemu) in celotnim časom zavarovalnega kritja.

Rezervacije za prenosne premije lahko izračunamo na več načinov, in sicer (Močivnik, 2010, str. 37):

- za vsako polico posebej po metodi *pro rata temporis*;
- po metodi ulomkov z mesečnimi, kvartalnimi ali polletnimi podatki o obračunani premiji;
- po pavšalni metodi.

Metoda obračuna zavarovalne premije **pro rata temporis** je način, kjer se premija obračunava prenosorazmerno času trajanja zavarovalne pogodbe, torej letno premijo zavarovalne police delimo s 365 dni, nato pa naveden količnik pomnožimo z številom dni za katere naj se obračuna prenosna premije po načinu *pro rata temporis*. Ta metoda obračuna premije za začasno kritje se uporablja pri doplačilu in povračilu premije, ravno tako pri izračunu rezervacij za prenosne premije, kjer se seštejejo rezervacije po posameznih policah v celoto. Pri tem se rezervacijo za prenosne premije izračuna za police sklenjene do 31.12. tekočega leta za celotno obdobje od 1.1. naslednjega leta do konca obračunskega leta (običajno je to ob letni skadenci). **Metoda ulomkov** je izračun rezervacije za prenosne premije, kjer izračuna ne izvedemo za vsako polico posebej, ampak kot osnovo vzamemo police, sklenjene v posameznem obdobju, nato jih združimo v skupino in razmišljamo, kot da je datum začetka ter datum poteka zavarovanja za vse police v skupini enak, nato pa izračun izvedemo za celo skupino skupaj. Metoda dvanajstin predpostavlja, da se premija, ki je bila zaračunana v posameznem mesecu, nanaša na pogodbe, ki imajo datum začetka na koncu meseca, metoda štiriindvajsetin pa predpostavlja, da se vse pogodbe posameznega meseca začnejo v sredini meseca (Močivnik, 2010, str. 37). **Pavšalna metoda** je preprosta metoda izračuna rezervacij za prenosne premije, kjer ocenimo približen delež prenosne premije ter ga pomnožimo z letno premijo istega koledarskega leta, za katerega izračunavamo rezervacije.

Čista prenosna premija je kosmata prenosna premija, zmanjšana za pozavarovalni del, lahko pa tudi dodatno za stroške pridobivanja zavarovanj, ki so vračunani za obračunsko obdobje. Prenosno premijo lahko opredelimo kot kratkoročno razmejeni prihodek od zavarovalnih premij za zavarovalna kritja, ki segajo v čas po obračunskem obdobju in se izoblikujejo samo v višini tistega dela obračunane premije, ki sega v to obdobje.

Glede na to, da je prenosna premija namenjena pokrivanju prihodnjih škod, jo včasih v strokovni literaturi poimenujejo tudi rezervacija za še nenastale škode.

Za razliko od samega rizika pa vsi stroški praviloma niso enakomerno razporejeni skozi celo zavarovalno obdobje. Predvsem to velja za neposredne stroške pridobivanja zavarovanj, ki nastanejo v trenutku sklenitve, pozneje jih ni več. Dela premije, ki je namenjeno pokritju teh



stroškov, torej ni treba prenašati v naslednje obdobje, saj so vsi stroški nastali že v tem obdobju.

## **2.2 Rezervacije za bonuse, popuste in storno**

Rezervacije za bonuse, popuste in storno so rezervacije, ki se oblikujejo v višini zneskov, do katerih so upravičeni zavarovanci iz naslova (Močivnik, 2010, str. 37):

- pravice do udeležbe v dobičku iz njihovih zavarovanj na podlagi zavarovalne pogodbe (bonusi)
- pravice do delnega znižanja premije (popusti)
- pravice do povrnitve dela premije za neuporabljen čas zavarovanja zaradi predčasnega prenehanja zavarovanja (storno).

Rezervacije za bonuse, popuste in storno spadajo po obsegu med manjše, relativno nepomembne rezervacije. Izoblikujejo se tam, kjer upravičenja niso zajeta v ceno zavarovanja, zavarovanec pa ima na podlagi zavarovalne pogodbe pravico do bonusov, popustov oziroma storna.

Zavarovalnica oblikuje rezervacije za bonuse in popuste v višini ocenjenega zneska pričakovanega bonusa oziroma popusta po tistih policah, kjer ima zavarovanec pravico do vračila bonusa oziroma je upravičen do popusta, pri čemer sta bonus ali popust odvisna npr. od dejanskih škod. Obveznosti se izračunajo na osnovi pravila vračanja bonusa, ki je opredeljen v zavarovalni pogodbi, na katero se nanaša.

Zavarovalnica oblikuje rezervacijo za storno v višini ocenjenih vračil zavarovalcu ob predčasni prekinitvi pogodbe, upoštevajoč tudi rezervirani znesek v prenosni premiji posamezne pogodbe (npr. ob prodaji osebnega vozila se za neizkoriščen čas do skadence ob pogoju, da ni bilo škode, vrne zavarovalna premije).

## **2.3 Škodne rezervacije**

Škodne rezervacije so rezervacije, ki poleg ocenjenih obveznosti za nastale prijavljene, a še ne rešene škode, vključujejo tudi ocenjene obveznosti za že nastale, a še ne prijavljene škode (Močivnik, 2010, str. 31).

Na tekoče poslovno leto se izračunava merodajna oz. zaslužena premija in merodajne oz. zaslužene škode. Merodajna premija je enaka obračunski premiji, povečani za prenosne premije na začetku leta in zmanjšani za prenosne premije na koncu leta. Merodajne škode so enake likvidiranim škodam, povečanim za škodne rezervacije na koncu leta in zmanjšane za škodne rezervacije na začetku leta (Komelj, 2002).

Izračun enostavnega škodnega rezultata med fakturirano premijo ob koncu leta in likvidiranimi škodami ravno tako ob koncu istega leta ni pravilen, ker se premija steka še v naslednje leto, ravno tako tudi škode. Pravilen je izračun absolutnega merodajnega rezultata, torej razlike med merodajno premijo ob koncu leta in merodajnimi škodami ob koncu tega istega leta. Pri izračunu relativnega škodnega rezultata je pomembno, da zavarovalnica izračuna merodajni relativni škodni rezultat, ki je razmerje med merodajnimi škodami in merodajnimi premijami istega leta. Izračuni enostavnega škodnega rezultata, kot se ga kljub napačni osnovi zaradi enostavnega izračuna uporablja, temelji na razmerju med likvidiranimi škodami in fakturirano premijo istega leta. Pri izračunu enostavnega relativnega škodnega rezultata nastane enak problem kot pri izračunu enostavnega škodnega rezultata, saj ne upošteva prenosnih premij in škodnih rezervacij (Komelj, 2002).

V škodnih rezervacijah upoštevamo (Močivnik, 2010, str. 32-33):

- obveznosti za nastale in prijavljene škode, ki jih praviloma ocenjujemo za vsak škodni primer posebej, izjemoma pa si pri izračunu pomagamo s statističnimi metodami;
- obveznosti za nastale škode, ki še niso prijavljene (angl. *Incurred But Not Reported*, v nadaljevanju IBNR), kamor lahko dodamo tudi del za nastale škode, ki so sicer že prijavljene, vendar pa njihova višina ni zadostna (angl. *Incurred But Not Enough Reported*, v nadaljevanju IBNER), saj se do prijave škodnega primera velikokrat niso znana vsa dejstva, ki vplivajo na višino škode (ne kdaj je nastal škodni dogodek, ne v kakšni višini je nastala škoda).

Škodne rezervacije morajo zajemati tudi ocenjene obveznosti za že nastale, a še ne prijavljene škode in pri tem morajo upoštevati načelo priznavanja obveznosti za odškodnine ob uresničitvi zavarovanih nevarnosti. Poleg ocenjenih odškodnin morajo škodne rezervacije vključevati tudi ocenjene neposredne stroške reševanja škodnih primerov, zmanjšamo pa jih za ocenjene vrednosti poškodovanih predmetov, ki jih bo zavarovalnica v imenu in za račun zavarovalcev odprodala. Obveznosti za že prijavljene škode se praviloma opredeljujejo na podlagi ocene obveznosti za vsako posamično škodo, obveznosti za še ne prijavljene škode pa na podlagi preteklih statističnih podatkov istovrstnih škod preteklih let, popravljenih za sprotne spremembe trenda (Komelj, 2002).

Čiste škodne rezervacije so kosmate škodne rezervacije, zmanjšane za pozavarovalni del. Zaradi tega ne zajemajo dela zneskov za poravnavo škod, ki bo predvidoma pokrit s prihodki od pozavarovanja ali ki ga bodo povrnile pozavarovalnice, ter morebitnih predplačil na račun teh škod. Zavarovalnica mora od ocenjene vrednosti obveznosti za že nastale škode odšteti ocenjene vrednosti v škodnih primerih poškodovanih predmetov, ki jih bo odprodala v imenu in za račun zavarovalcev in za njih iztržila ocenjeno vrednost. Zavarovalnica ne sme uporabljati postopka diskontiranja pri oceni obveznosti v okviru škodnih rezervacij, razen, če odškodnina zapade v plačilo vsaj štiri leta po dnevu bilanciranja, ob tem pa mora zavarovalnica upoštevati vse postopke in dejavnike, ki so zakonsko predpisani, prav tako pa

diskontna stopnja ne sme presežati ocenjene donosnosti naložb sredstev škodnih rezervacij. V pojasnilih k računovodskim izkazom mora zavarovalnica opredeliti vse zakonsko zahtevane informacije, podobno kot mora to narediti, ko pride do znatnih sprememb v škodnih rezervacijah (Vidovič, 2004, str. 26).

Metode za ocenjevanje škodnih rezervacij (Močivnik, 2010, str. 39-48):

- metoda popisa (ocenjevanje škodne rezervacije od primera do primera);
- pavšalna metoda;
- metoda ciljnih škodnih količnikov (metoda pričakovanega škodnega rezultata);
- osnovna metoda trikotnika;
- »chain-ladder« metoda;
- Bornhuetter-Fergusonova metoda.

Ob izračunavanju škodnih rezervacij se moramo zavedati, da nobena od zgornjih metod ne izračuna popolnega rezultata zato je v takem primeru pravilno, če uporabimo več metod in se nato odločimo za uporabo ene, ali pa z uporabo utežnega povprečja rezultatov posameznih izračunov oblikujemo kompromisno rešitev.

**Metoda popisa** (ocenjevanje škodne rezervacije od primera do primera) je metoda, ki ni predmet aktuarskih oziroma statističnih izračunavanj, ampak ustreznih škodnih služb zavarovalnice. Po tej metodi med letom ter ob koncu leta opravimo popis prijavljenih, vendar pa še nerešenih škod, pri tem pa vsako škodo skušamo čimbolj realno oceniti na podlagi vseh razpoložljivih podatkov in dejstev o škodi, ki so nam v določenem trenutku znani. Pri popisu upoštevamo tržne cene, ki veljajo v času popisa nerešenih škod, pri tem pa upoštevamo objektivne ocene izkupičkov od prodaje v nezgodah poškodovanih stvari. Zneskov predvidenih odškodnin ne diskontiramo, ne glede na to, da bo do izplačila prišlo s časovnim zamikom (npr. pri telesnih poškodbah, ki imajo dolgi rep pri določanju stopnje invalidnosti – razen pri izplačilih rent, pri škodnih primerih, ki se obravnavajo po sodni poti zaradi nestrinjanja strank v postopku ...). Pri odškodninah v obliki rent moramo upoštevati tudi diskontiranje (npr. rezerviramo kapitalizirane vrednosti rent iz naslova odškodnine za trajno invalidnost, ki jo bo zavarovalnica oškodovancu izplačevala iz naslova avtomobilske odgovornosti). Kot osnovo za oblikovanje rezervacije uporabimo povprečne zneske za podobne škodne primere iz portfelja zavarovalnice, v kolikor nimamo nobenih podatkov na podlagi katerih bi škodo lahko ocenili, pri tem dodamo stroške cenitev in ostale stroške povezane z reševanjem škodnega primera (npr. izdelava izvedeniškega mnenja zunanjega izvajalca ...). Ocene škode cenilne službe ne vrednotijo samo ob popisih, ampak sproti ob prijavi škodnega primera, v procesu izvajanju ogledov in cenitev škod, kjer se škoda oceni, naknadno pa se ocena sproti izboljšuje, ko se cenilni službi pojavijo nova spoznanja o škodi ali ko se izvedejo delna izplačila škod (npr. ko zavarovalnica izplača nesporni del škode). Škodnim rezervacijam, ki jih izračunamo na osnovi popisa, moramo obvezno dodati še del za že nastale, vendar še neprijavljene škode (IBNR). Metoda popisa je idealna in edina

možna metoda v zavarovalnih vrstah, kjer je število škod majhno, variabilnost višine škode pa velika. Pri velikih portfeljih vsekakor dajo boljše rezultate statistične metode (Komelj, 2002 & Močivnik, 2010, str. 38-39).

Pri izračunu škodnih rezervacij po **pavšalni metodi** predpostavljamo, da je na podlagi preteklih izkušenj znana povprečna struktura škodne rezervacije po letih nastanka škodnih primerov. Na podlagi povprečnega dogajanja v preteklosti želimo projicirati prihodnost. Skupna rezervacija je zmnožek števila nerešenih nastalih škod in pričakovane povprečne višine izplačila. Pričakovano število nerešenih nastalih škod je seštevek števila nerešenih in prijavljenih škod ter števila IBNR škod. Pri oceni IBNR škod si pomagamo s podatki iz preteklih let, ko predpostavimo, da so vse nastale škode prijavljene najpozneje eno leto po nastanku, potem pa za predhodna leta ugotovimo, koliko škod je bilo prijavljenih v naslednjem letu. Najbolj preprost način pri izračunu pričakovane povprečne višine škode v rezervaciji je na osnovi predpostavke, da bodo prihodnja izplačila v povprečju enaka preteklim izplačilom oziroma povprečni izplačani škodi, ne glede kdaj je nastala. Če menimo, da je povprečna višina škode podvržena dinamiki rešitve škodnega primera, je matematični izračun primernejša ocena pričakovane povprečne škode v rezervaciji. Pričakovano povprečno višino škode v rezervaciji dobimo, če skupni znesek obračunanih škod v tekočem obračunskem letu, zmanjšanih z zneskom obračunanih škod za škodne primere, ki jih izločimo iz izračuna (npr. hitro rešene škode) delimo z razliko med skupnim številom obračunanih škod v tekočem letu zmanjšanih s številom obračunanih škod, ki jih izločimo iz izračuna (npr. hitro rešene škode), nato pa pridobljeni kazalnik pomnožimo s faktorjem, ki izraža trende v višinah odškodnin. Primeren je za stabilne portfelje preprostih zavarovanj (Komelj, 2002 & Močivnik, 2010, str. 39-40).

**Metoda pričakovanega škodnega rezultata** oziroma metoda ciljnih škodnih količnikov (angl. *ultimate loss ratio*, v nadaljevanju ULR) sodi me preprostejše načine izračuna škodnih rezervacij, ki pa žal ni popolnoma zanesljiva, saj temelji na predpostavki enakomernega škodnega dogajanja skozi celotno opazovano obdobje. Na tej osnovi napovedujemo škodno dogajanje, nikakor pa na podlagi preteklega škodnega dogajanja ne ugotavljamo rezultatov poslovanja. Metoda nam ne omogoča, da bi ločeno izračunali vsako izmed komponent škodnih rezervacij, lahko pa izračunamo eno izmed komponent, druge pa izračunamo s pomočjo ostalih bolj kompleksnih metod. Podatki o škodni rezervaciji izvirajo iz posameznega leta sklenitve zavarovanj. S podatkom o predvidenem škodnem dogajanju, lahko na podlagi zbrane premije ugotovimo število nastalih škod. Če nam je poznano število vseh nastalih škod, nam je poznana škodna rezervacija. V kolikor nam je vsako leto znan znesek izplačanih škod, npr. 60 enot na 100 enot premije, lahko na tej osnovi ugotovimo skupni znesek izplačanih škod. Škodna rezervacija opazovane kohorte polic je razlike med pričakovanim skupnim zneskom škod in zneskom vseh že rešenih škod. Pričakovani skupni znesek škod izračunamo kot zmnožek skupne premije teh polic s škodnim količnikom, ki je skozi celotno opazovano obdobje enak. Končno škodno rezervacijo celotnega portfelja dobimo kot seštevek rezervacij vseh kohort (Komelj, 2002 & Močivnik, 2010, str. 45-46).

**Osnovna metoda trikotnika** je metoda, pri kateri izračun škodnih rezervacij natančno izvedemo s pomočjo trikotnika, v katerem uskupinimo podatke o škodah iz preteklosti, pri tem pa ohranimo mnogo pomembnih informacij, na primer o povezanosti med podatki, o trendih, časovnih zakonitosti proučevanih podatkov ... Če imamo zbrane podatke o rešenih škodah v  $n$  letih, jih razvrstimo tako, da združimo vse škode, ki nastanejo v istem letu, znotraj te razporeditve pa jih razdelimo še glede na leto rešitve škod (leto razvoja). V primeru, če vzamemo trikotnik za opazovano obdobje 6 let, v trikotnik vertikalno razvrstimo podatke o letu nastanka škod za obdobje L do L-5 (vpisujemo kumulativne likvidiranih škod za npr. zadnjih 6 poslovnih let), horizontalno pa uvrstimo podatke o letu razvoja za obdobje 0 do 5 (vpisujemo likvidirane škode po razvojnih letih). Znotraj tabele razvoja nam podatek o škodah, ki so na območju trikotnika pove, koliko je bilo zneskovno ali številčno rešenih škod, ki so npr. nastale v letu L-3 in so bile npr. rešene v razvojnem 2. V letu L imamo samo razvojno leto 0, pri letu L-5 pa imamo razvojna leta od 0 do 5. Iz trikotnika kumulativnih razmerij nato izračunamo še trikotnik povprečnih verižnih razmerij med posamičnimi razvojnimi leti (npr. verižno razmerje 1:0 za leto L-5 dobimo tako, da za leto L-5 likvidirane škode v razvojnem letu 1 delimo z likvidiranimi škodami v razvojnem letu 0 za obdobje do L-5, izračun sledi enako v celotnem trikotniku). Za lažje razumevanje vzemimo, da imamo likvidirane škode po letu nastanka od 2010 do 2015 in leta razvoja od 0 do 5. Podatek o likvidiranih škodah v letu nastanka 2012 in letu razvoja 1 nam pove, koliko škod, ki so nastale v letu 2012, je bilo prijavljenih leta 2013. Leto razvoja 1 nam pove, koliko škod je bilo prijavljenih naslednje koledarsko leto po nastanku škode. Podatek leto nastanka 2015 in leto razvoja 0 nam pove, koliko je likvidiranih škod v letu 2015, ki so nastale leta 2015. Podobno bi lahko opisali celoten trikotnik. S pomočjo izračunov lahko dopolnimo tudi trikotnik pod diagonalo. Pridobljen podatek o prijavljenih škodah v letu razvoja 2015 in razvojnem letu 1 nam pove, koliko škod, ki so se zgodile v letu 2015, bo prijavljenih leta 2016. Cilj trikotniških metod je zapolniti spodnji neznani del trikotnika z že znanimi podatki iz zgornjega dela trikotnika. S pomočjo faktorjev razvoja, pridobljenih iz podatkov o škodah v zgornjem delu tabele, izračunamo še manjkajoče podatke v spodnjem delu trikotnika (Komelj, 2002).

**Metoda »chain-leader«** uporablja podobne elemente kot osnovna metoda trikotnika, razlika je, da povprečna verižna razmerja izračunamo s pomočjo uteži (npr. v trikotniku s 6 predhodnimi leti verižno razmerje med letom razvoja 1 in letom razvoja 0 dobimo tako, da seštejemo likvidirane škode v razvojnem letu 1 za obdobje L-1 do L-5 in jih delimo s seštevkom likvidiranih škod v razvojnem letu 0 za obdobje L-1 do L-5). Izračun se nato nadaljuje na enak način do zadnjega verižnega razmerja. S pomočjo tako pridobljenih kumulativnih razmerij dopolnimo tabelo kumulativnih likvidiranih škod in posledično izračunamo škodne rezervacije. Slabost te metode je, da se zaradi časovnih nihanj v naslednjih letih začetna napaka prenaša (majhna napaka na začetku posledično pusti veliko napako na koncu). Metoda upošteva, da v metodi veriženja uporabljamo zneske vseh nastalih in prijavljenih škod v posameznem letu razvoja in ne le zneskov že rešenih škod v posameznem letu razvoja, kar posledično pomeni, da moramo vse nastale prijavljene in

neresene škode oceniti – v osnovni izvedenki z metodo popisa. Po vsebini metoda sledi metodi veriženja, vendar poskuša z uporabo metode ULR zaježiti nepravilnosti, ki se pri metodi veriženja lahko pojavijo zaradi napak ali odklonov v podatkih. Z metodo veriženja smo dobili podatke o rezervaciji škod, ki izvirajo iz posameznega leta nastanka škode (Komelj, 2012).

Seštevek diagonalnih celic nam pove, koliko obveznosti je zavarovalnica že poravnala. S pomočjo te metode lahko ocenimo tudi število IBNR škod, če namesto zneskov škod vstavimo razvoj prijavljanja škod. Upošteva sestavo tabele pri osnovni metodi trikotnika nam podatek razvojnega leta 5 pove, koliko znaša pričakovani skupni znesek rešenih škod v 5-tem letu po letu nastanka, zadnja diagonala pa nam pove, koliko škod posameznega leta je bilo dejansko rešenih. Razlika med zadnjim stolpcem in zadnjo diagonalo nam da podatek o škodni rezervaciji, razdeljeno tudi po letih nastanka škod. Metoda chain-ladder je ena najbolj uporabljenih metod. Žal pa samo s surovo obdelavo podatkov lahko prezremo spremembo določene politike pri reševanju škod, ki lahko pomembno vplivajo na samo rešitev škode (Močivnik, 2010, str. 45).

**Bornhuetter-Fergusonova metoda** je najbolj znana kombinirana metoda, ki kombinira tri osnovne metode: metodo popisa, metodo veriženja ter URL metodo. Oblikovana je podobno kot predhodni dve metodi na osnovi trikotnikov, vendar pa na zahtevnejši ravni, saj upošteva tako trikotnik likvidiranih škod kot tudi trikotnik števila likvidiranih škod. S primerjavo dobimo podatke o gibanju povprečnih škod po razvojnih letih, pa tudi lažje kontroliramo in primerjamo različne rezultate. Za kontrolne namene ter hitre ocene aktuarju zadošča že poznavanje povprečnih škod po posameznih zavarovalnih vrstah za vsa razvojna leta skupaj in povprečno število škod. Metoda upošteva tudi preteklo prilagajanje inflaciji za vsa razvojna leta. Pri uporabi metode veriženja uporabimo zneske vseh nastalih in prijavljenih škod in ne samo zneskov že rešenih škod v posameznem letu razvoja, zato moramo vse nastale prijavljene in nerešene škode oceniti z metodo popisa. Z uporabo ULR metode želimo odpraviti netočnosti zaradi napak ali odklonov v podatkih (Komelj, 2002).

Glede na to, da rezervacijo za prenosne premije upoštevamo za morebitne prihodnje škode, pa je škodna rezervacija, rezervacija za že nastale škode. Pri zavarovanjih s krajšimi repi lahko zavarovalnica relativno dobro opredeli morebitno prihodnjo obveznost, pri zavarovanjih, kjer so repi daljši in so škode precej bolj kompleksne, pa je opredelitev prihodnjih obveznosti napačna, tudi ker zavarovalnica ob prijavi škode ne vedno izve za vse nastale obveznosti. Škodne rezervacije postanejo uspešno orodje manipulacij vodstev zavarovalnic pri izkazovanju poslovnega izida, saj lahko z uspešnim prelivanjem rezervacij zavarovalnica umetno ustvarja dobiček ali manjšo izgubo od potrebne, saj upa, da bo naslednja leta poslovanje boljše in se bo izguba tekočega leta pokrila. Velike svetovne zavarovalnice pa obratno od navedenega dejstva zavestno umetno zvišujejo rezervacije, višje od potrebne, da lahko na tak način znižujejo previsok dobiček in posledično plačajo manjši davek na dobiček (Močivnik, 2010, str. 34).

Za določanje kapitalskih zahtev v okviru Solventnosti II je pri oceni merjenja volatilnosti škodnih rezervacij zelo pomembna uporaba enoletnega časovnega horizonta. Variabilnost škodnih rezervacij se pri tržnem vrednotenju poveča. Končno tveganje škodnih rezervacij pomeni, da ocenjene škodne rezervacije ne bodo zadoščale za kritje vseh škod do izteka že rezerviranih škodnih rezervacij. V okviru Solventnosti II se za tveganje škodnih rezervacij uporablja ocena enoletnega tveganja škodnih rezervacij, končno tveganje je nato lahko od 2- do 3-krat večje kot enoletno tveganje. Pri oceni enoletnega tveganja škodnih rezervacij je treba ločiti med obdobjem šoka (obdobjem, v katerem lahko pride do nepričakovanega izjemnega škodnega procesa in traja eno leto) in obdobjem vpliva šoka (obdobjem, na katerega vpliva omenjeni nepričakovani škodni proces in vpliva do izteka zavarovalnega portfelja) (Harej & Slapar, 2013, str. 41-42).

## 2.4 Izravnalne rezervacije

Izravnalne rezervacije se nanašajo na časovno izravnavo neenakomernega odvijanja škodnega dogajanja v tistih zavarovalnih vrstah, kjer so na podlagi statističnih podatkov ugotovljena znatna nihanja škod, ki niso izravnana z zavarovalno premijo posameznega leta oziroma s pozavarovanjem (Močivnik, 2010, str. 35).

Izravnalne rezervacije se torej oblikujejo zaradi neenakomernega škodnega dogajanja, ki povzroča odstopanje od ocen in pričakovanj, saj jih sprožijo naravne nesreče, kot so npr. poplave, toča, potres ... Oblikujejo se samo v tistih zavarovalnih vrstah, kjer ugotovljamo znatna nihanja v škodnem dogajanju, zaradi česar odstopajo od običajnih statističnih zakonitosti škodnega procesa. Po dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu v letu 2006 lahko zavarovalnice v Sloveniji oblikujejo izravnalne rezervacije le še za kreditna zavarovanja, pa še to v omejenem obsegu, za ostale zavarovalne vrste pa so morale zavarovalnice izravnalne rezervacije razgraditi.

Oblikovanje in način izračuna izravnalnih rezervacij za izravnavo kreditnih tveganj sta v Sloveniji predpisana z Zakonom o zavarovalništvu. Ta izravnalne rezervacije opredeljuje kot obveznost in predvideva njihovo izkazovanje med zavarovalno-tehničnimi rezervacijami ter oblikovanje oziroma črpanje preko izkaza poslovnega izida.

Izkazovanje izravnalnih rezervacij med obveznostmi je v neskladju z MSRP, zato se izravnalne rezervacije v skladu z MSRP izkazujejo med rezervami iz dobička in se oblikuje iz čistega dobička tekočega leta v izkazu sprememb lastniškega kapitala (Zavarovalnica Triglav d.d., 2016, str. 176).

Od 1. 1. 2007 morajo zavarovalnice konsolidirane računovodske izkaze pripraviti v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP). Standard MSRP 4, ki se uporablja za zavarovalne pogodbe, predvideva, da izravnalne rezervacije ne predstavljajo več postavke zavarovalno-tehničnih rezervacij, temveč glede na njihovo

vsebino sodijo med postavke kapitala. Izravnalne rezervacije ne vplivajo na poslovni izid, saj se v skladu z MSRP 4 oblikujejo kot posebni del kapitala, torej kot obvezna alokacija čistega dobička (rezerva). Slovenske zavarovalnice so imele relativno velik obseg izravnalnih rezervacij, ki pa so jih zaradi spremembe zakonodaje, torej uporabe MSRP, razgradile na njihovo končno stanje na dan 1. 1. 2007, ki je enako nič. Obenem se zavarovalnice v Sloveniji od prehoda na bilanciranje po MSRP v letu 2007 srečujejo še s težavo davčno nepriznanih izravnalnih rezervacij za kreditna tveganja.

## 2.5 Matematične rezervacije

Matematične rezervacije se izračunavajo s pomočjo aktuarskega vrednotenja, oblikujejo pa se v višini sedanje vrednosti ocenjenih prihodnjih obveznosti zavarovalnice na podlagi sklenjenih zavarovanj, zmanjšano za sedanjo vrednost vplačanih prihodnjih premij. Pri oblikovanju matematičnih rezervacij je treba upoštevati vsa izplačila, bonuse ter morebitna druga upravičenja (zmanjšano za posredniško provizijo) do katerih je upravičen zavarovanec (Močivnik, 2010, str. 63).

Matematične rezervacije se oblikujejo samo pri dolgoročnih življenjskih zavarovanjih ter v tistih zavarovalnih vrstah, kateri izračuni temeljijo na podobnih verjetnostnih izračunih (npr. zdravstveno ter pokojninsko zavarovanje). Za vsako vrsto zavarovanja jih oblikujemo ločeno. Matematične rezervacije je obvezno oblikovati za vsako zavarovanje posebej, izjemoma se lahko izračunajo približki, če smo zagotovili približno enak izid kot z natančnimi izračuni.

Poznamo dve metodi izračunavanja matematičnih rezervacij (Močivnik, 2010, str. 64-69):

- Prospektivna metoda, ki ocenjuje dogajanje v prihodnost (izhajamo torej iz prihodnjih obveznosti). Matematične rezervacije se izračunajo kot razlika med neto sedanjo vrednostjo izplačil ter pričakovano sedanjo vrednost prihodnjih vplačanih premij. Poznamo tri oblike te metode.
  - Metoda neto premije, ki ne upošteva stroškov pridobivanja zavarovanj;
  - Zillmerjeva metoda, ki upošteva začetne stroške pridobivanja zavarovanj;
  - Metoda bruto premije, ki upošteva vsa predvidena vplačila in izplačila.
- Retrospektivna metoda, ki upošteva dogajanje v preteklosti od sklenitve zavarovanja do dneva izračunavanja obveznosti (izhajamo torej iz preteklih vplačil).

Prospektivna metoda se lahko uporablja povsod, v primerjavi z retrospektivno metodo, ki jo lahko izjemoma uporabljamo samo takrat, ko lahko dokažemo, da bo dala višje rezultate kot prospektivna metoda. Pri prospektivni metodi mora zavarovalnica prihodnje obveznosti, če so dosežene obrestne mere nižje, vrednotiti po tej novi, nižji obrestni meri. V času neugodnih obrestnih mer je zavarovalnica obvezana za navedeno poslovno leto dodatno zvišati matematično rezervacijo. Če so obrestne mere višje od tehnične obrestne mere, mora



zavarovalnica obveznosti vrednotiti po tehnično obrestni meri, pozitivno razliko lahko zavarovalnica na koncu leta zavarovalcu prizna v obliki dodatnega pripisanega dobička. V praksi je uveljavljen pristop, da se prihodnja premija diskontira z isto obrestno mero kot obveznosti zavarovalnice (Močivnik, 2010, str. 64).

V matematične rezervacije se lahko dodatno zajamejo tudi čiste prenosne premije ter rezervacije za bonuse in popuste, in sicer pri življenjskih, zdravstvenih zavarovanj in ostalih zavarovanj, za katere obstaja obveza oblikovanja matematičnih rezervacij. Izračunane matematične rezervacije lahko zmanjšamo za v obračunskem obdobju nastale sklepalne stroške, če bi jih zavarovalnica upoštevala med poslovne odhodke (ne sme jih pa zmanjšati, če jih zavarovalnica prikaže med aktivnimi časovnimi razmejitevami). Obenem se lahko matematične rezervacije povečajo za delež v dobičku iz življenjskih zavarovanj.

**Neto metoda** upošteva samo neto premije brez vseh stroškov. Administrativne stroške zavarovalec sproti plačuje zavarovalnici, dolžan jih je plačevati samo za čas aktivnega zavarovanja, sklepalne pa celo samo v deležu med dejanskim aktivnim časom zavarovanja in predvidenim časom zavarovanja. V primerjavi z neto metodo **bruto metoda** izračunavanja matematičnih rezervacij upošteva celotno bruto premijo z vsemi stroški. Zavarovalnici uporaba bruto metode omogoča znižati vrednost zavarovalne police tudi za stroške, ki še niso nastali in za katere obstaja verjetnost, da npr. zaradi prekinitve police ne bodo nastali. **Zillmerjeva metoda** je vmesna metoda med neto in bruto metodo, saj upošteva, da neto premiji dodamo še sklenitvene stroške. Glede na neto metodo mora zavarovalec ob prekinitvi police vrniti zavarovalnici celotne stroške, ki nastanejo ob sklenitvi zavarovanja, in ne samo sorazmerni del stroškov, torej tudi tisti del stroškov, ki jih z vplačili premije še ni plačal (Močivnik, 2010, str. 65).

Od naštetih metod daje največjo rezervacijo neto metoda, najmanjšo pa bruto metoda. Ob koncu zavarovanja je ne glede na izbrano metodo matematična rezervacija enaka zavarovalni vsoti. Po Zillmerjevi in bruto metodi je na začetku zavarovanja matematična rezervacija negativna, saj je začetna vrednost vseh prihodnjih aktivnosti zavarovalca večja od začetne vrednosti vseh prihodnjih obveznosti zavarovalnice (zavarovalec je ob sklenitvi zavarovanja pri bruto metodi dolžan zavarovalnici še sedanjo vrednost vseh prihodnjih stroškov, pri Zillmerjevi metodi pa je zavarovalnici dolžan sedanjo vrednost sklenitvenih stroškov). Bruto metoda nam običajno še vedno da najnižje rezultate (dejanski stroški so nižji od zaračunanih, če je zavarovalnica stroške zaračunala dovolj visoko), ob neustreznem oblikovanju stroškov pa celo najvišje (zavarovalnica mora takrat oblikovati rezervacijo za ves presežek stroškov nad zaračunanimi). Retrospektivna metoda je intuitivna in zasleduje klasičen varčevalni pristop, saj zavarovalec z vsakim plačilo zavarovalne premije poveča sredstva na svojem varčevalnem računu, zbrana sredstva pa se plemenitijo in obrestujejo podobno kot na bančnem računu. Del vsakega plačila premije zavarovalnica nameni pokrivanju stroškov zavarovalnice in riziko premiji. Obrestne mere ne smemo spreminjati. Višja kot je obrestna mera, višja bo rezervacija. Pri uporabi prospektivne metode oblikovanja matematične

rezervacije se celotno tveganje odrazi takoj, celotna izguba se prikaže že ob sklenitvi zavarovanja. Pri retrospektivni metodi tega ni, saj zavarovalnica vsako leto oblikuje višino zbranih sredstev, ki jih zavarovanec mora imeti ob upoštevanju obljubljenih obrestnih mere. V primeru, da ne doseže takih donosov v letu sklenitve zavarovanja, je ustvarila izgubo v višini razlike med obljubljenim donosom in dejansko doseženim donosom. Vendar pa je zaznala samo izgubo enega leta. Pri uporabi retrospektivne metode lahko zavarovalnica izgubo raztegne skozi celotno trajanje zavarovanja, tako posledico napačne poslovne odločitve v letu sklenitve zavarovanja torej čutijo vsa nadaljnja poslovna leta, v katerih zavarovanje traja (Močivnik, 2010, str. 66-69).

Z LAT testom poskusimo čim bolj realno napovedati vse prihodnje denarne tokove posameznega zavarovanja. Matematična rezervacija mora biti vsaj enaka sedanji vrednosti prihodnjih denarnih tokov, pri tem moramo upoštevati prihodnje spremembe obrestnih mere, morebitne prekinitve zavarovanj, da se spremeni smrtnost ter prihodnji stroški. Ustrezno oblikovane matematične rezervacije so ključnega pomena za uspešno upravljanje s tveganji pri sklepanju dolgoročnih zavarovanj (Močivnik, 2010, str. 69).

Pravilno izračunana matematična rezervacija je pomembna tudi pri odkupu zavarovanja (matematično rezervacijo zmanjša zavarovalnica za stroške odkupa) in v primeru kapitalizacije police (kjer zavarovalnica matematično rezervacijo uporabi za plačilo novega zavarovanja z enkratnim plačilom premije, pri tem pa upošteva novo pristopno starostjo in novo dobo trajanja zavarovanja).

## 2.6 Druge zavarovalno-tehnične rezervacije

Druge zavarovalno-tehnične rezervacije se običajno oblikujejo za zavarovanja, kjer je verjetnost škodnega dogodka zelo majhna, toda ob nastanku povzroči ogromne škode (Močivnik, 2010, str. 35):

- rezervacije za katastrofalne rizike (npr. jedrske nevarnosti - v Sloveniji so zavarovalnice udeležene v Pool-u za zavarovanje in pozavarovanje jedrskih nevarnosti jedrskih elektrarn g.i.z., jedrske nevarnosti so tako kot vojni dogodki običajno izločeni iz zavarovalnih kritij običajnih zavarovalnic);
- rezervacije zaradi proizvajalčeve odgovornosti za farmacevtske izdelke;
- rezervacije za staranje (npr. zavarovalnica izvaja zdravstvena zavarovanja);
- rezervacije za neiztekle rizike (npr. zavarovalna polica se proda za 100 enot, naknadno pa aktuar ugotovi, da premija ni zadostna, saj bi morala znašati 150 enot – v tem primeru zavarovalnica oblikuje rezervacije za prenosne premije + rezervacije za neiztekle rizike).

Rezervacija za neiztekle rizike je rezervacija, ki je oblikovana v višini razlike med dejanskimi bodočimi pričakovanimi obveznostmi za zavarovalno obdobje po zaključku

obračunskega obdobja in oblikovano rezervacijo za prenosno premijo za zavarovalno obdobje po zaključku obračunskega obdobja.

Oblikovanje rezervacije za neiztekle rizike je dejansko LAT test prenosne premije, saj moramo glede na pričakovana bodoča škodna dogajanja ugotoviti, ali je nezasluženi, zadržani del zaračunane premije dovolj za pokrivanje le-tega. V nasprotnem primeru moramo oblikovati dodatno rezervacijo (Močivnik, 2010, str. 31 in 48).

### **3 ZAVAROVALNO-TEHNIČNE REZERVACIJE KOT POMEMBEN DEL RAČUNOVODSKIH IZKAZOV**

#### **3.1 Vpliv spremembe višine zavarovalno-tehničnih rezervacij na kategorije v temeljnih računovodskih izkazih**

Vsaka zavarovalna družba ima v svoji bilanci posebne kategorije, ki so značilne le za zavarovalni sektor. Aktivna stran bilance stanja nam pove, kam so naložena sredstva, ki so namenjena pokrivanju obveznosti (v kritno premoženje in v kritne sklade). Pasivna stran bilance predstavlja obveznosti do sklenjenih zavarovalnih pogodb, med katere največji delež predstavljajo ravno zavarovalno-tehnične rezervacije. Poleg kapitala so v bilanci stanja zavarovalnice najpomembnejša vrsta obveznosti do virov sredstev zavarovalno-tehnične rezervacije, ki jih lahko opredelimo kot razmejeni stroški in prihodki, ki jih zavarovalnice ocenjujejo na podlagi škodnega procesa, ali časovne razporeditve zavarovalnega kritja. Pomenijo izravnavo nevarnosti v času. Zavarovalno-tehnične rezervacije (angl. *technical provisions*) moramo razlikovati od rezerv (angl. *reserves*). Rezerve so del kapitala, rezervacije pa so namenjene izpopolnjevanju pogodbenih obveznosti zavarovalnice in imajo podoben pomen kot dolgoročne pasivne časovne razmejitev.

Zavarovalnica pri pripravi pojasnil k računovodskim izkazom razkrije uporabljene temeljne računovodske usmeritve, pojasni posamične rešitve ter uporabljene metode vrednotenja postavk v računovodskih izkazih. MSRP 4, ki ureja zavarovalne pogodbe, začasno izvzema zavarovalne in pozavarovalne pogodbe iz MRS 8, ki ureja računovodske usmeritve. Zaradi začasnega izvzetja zavarovalnih in pozavarovalnih pogodb iz MRS 8, pa MSRP 4 prepoveduje rezervacije za škode iz pogodb, ki sploh še niso veljavne (izravnalne rezervacije in rezervacije za katastrofalne rizike) (Prelog, 2005, str. 3).

Zavarovalnica mora v pojasnilih k posameznim postavkam bilance stanja prikazati vsa razkritja, ki so opredeljena v Zakonu o gospodarskih družbah – v nadaljevanju ZGD-1 (ZGD-1-NPB14, 2016), MSRP, poleg tega pa mora v skladu s 16. členom Sklepa o letnem poročilu in trimesečnih računovodskih izkazih zavarovalnic (Ur.l. RS, št. 1/2016) razkriti:

- delež finančnih naložb, ki pri izdajatelju predstavljajo podrejene instrumente;

- celotne dolgove zavarovalnice, pokrite z vrednostnimi papirji, ki jih je zavarovalnica dala kot jamstvo, z navedbo vrste vrednostnega papirja; ti podatki se razkrijejo ločeno za vsako postavko dolgov;
- podatke o podrejenih obveznostih, in sicer za vsako novo zadolžitev, znesek zadolžitve, valuto, v kateri je obveznost nominirana, obrestno mero, datum zapadlosti, pogoje podrejenosti ter obstoj kakršnihkoli določb za konverzijo podrejene obveznosti v kapital ali v kakšno drugo obveznost;
- rezervacije za že nastale, a še ne prijavljene škode, ki so vključene v škodnih rezervacijah;
- podatke o kosmatih zavarovalno-tehničnih rezervacijah za življenjska zavarovanja in podatke o pozavarovalnem delu zavarovalno-tehničnih rezervacij za življenjska zavarovanja, ločeno za vsak sklad, ki ga vodi ločeno;
- prikaz sredstev in obveznosti za vsak sklad, ki ga vodi ločeno, izdelan po predpisanih shemah, razen za pokojninski sklad, oblikovan kot kritni sklad oziroma skupina kritnih skladov;
- prikaz sredstev in obveznosti pokojninskega sklada, oblikovanega kot kritni sklad oziroma skupine kritnih skladov, izdelan po predpisani shemi iz podzakonskega predpisa, ki ureja letno poročilo in medletne računovodske izkaze pokojninskega sklada, oblikovanega kot kritni sklad ter skupine kritnih skladov;
- terjatve iz naslova upravljanja vzajemnega pokojninskega sklada in obveznosti za plačilo razlike do zajamčenega donosa vzajemnega pokojninskega sklada;
- pojasnila k zunajbilančnim postavkam.

Eno od dodatnih pojasnil k bilanci stanja, ki je predpisano s 16. členom Sklepa o letnem poročilu in trimesečnih računovodskih izkazih zavarovalnic (Ur.l. RS, št. 1/2016) je tudi prikaz sredstev in obveznosti kritnega sklada za vsak kritni sklad, ki ga je dolžna oblikovati. Kritni sklad je namenjen kritju obveznosti iz zavarovalnih pogodb, za katere je treba oblikovati matematične rezervacije, to je premoženje, ki je last zavarovalcev, zavarovancev in drugih upravičencev na podlagi zavarovalne pogodbe.

Vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij je obvezna sestavina poročila SFCR, v skladu s katerim mora zavarovalnica ovrednotiti (Ažman, 2016, priloga str. 26):

- vrednost zavarovalno-tehničnih rezervacij za vsako vrsto poslovanja, skupaj z zneskom najboljše ocene in marže za tveganje, ter opis osnov, metod in glavnih predpostavk, uporabljenih pri vrednotenju za namene solventnosti,
- opis ravni negotovosti glede vrednosti zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- razlage pomembnih razlik med osnovami, metodami in glavnimi predpostavkami, pri vrednotenju za namene solventnosti, vrednotenje v računovodskih izkazih, in sicer za vsako pomembno vrsto poslovanja posebej,

- izterljivi zneski iz pozavarovalnih pogodb in namenskih družb ter pomembnih sprememb predpostavk pri izračunu zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- če zavarovalnica uporabi uskladitveno prilagoditev krivulje netvegane obrestne mere za izračun najboljše ocene portfelja obveznosti življenjskega zavarovanja, vključno z rentami, mora v okviru opisa sredstev, zavarovalno-tehničnih rezervacij in drugih obveznosti prikazati tudi opis uskladitvene prilagoditve ter portfelja obveznosti in pripadajočih oziroma dodeljenih sredstev, za katere se uskladitvena prilagoditev uporabi, ter količinsko opredelitev učinka uskladitvene prilagoditve na finančno stanje zavarovalnice,
- izjavo, ali pri izračunu najboljše ocene uporablja prilagoditev za nestanovitnost krivulje netvegane obrestne mere, skupaj s količinsko opredelitvijo učinka prilagoditve za nestanovitnost na finančno stanje zavarovalnice.

V sklopu priprave ekonomske bilance stanja (angl. *economic balance sheet*) je potrebno sredstva ter obveznosti ovrednotiti na njihovo tržno vrednost. Medtem ko je določanje tržne vrednosti sredstev razmeroma preprosto, je določanje tržne vrednosti obveznosti bolj zapleteno. V okviru Solventnosti II se oceni tržno vrednost obveznosti z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, ki so sestavljene iz najboljše ocene obveznosti in dodatka za tveganje (Repek, 2013, str. 65).

Najboljšo oceno obveznosti naredimo s pomočjo vrednotenja po aktuarskih modelih, ki temeljijo na do tveganja nevtralnem pristopu. Višina najboljše ocene obveznosti ustreza tehtanemu povprečju sedanjih vrednosti prihodnjih denarnih prilivov in odlivov, ki so potrebni za poravnavo obveznosti upravičencev iz naslova zavarovalnih pogodb, upoštevajoč časovno vrednost denarja. Predpostavke v modelih morajo biti usklajene z informacijami s finančnih trgov in morajo odražati vsa realna pričakovanja. Dodatek za tveganje zagotovi, da je znesek zavarovalno-tehničnih rezervacij enakovreden znesku, ki bi ga zahtevale druge zavarovalnice za prevzem in izpolnitev obveznosti do upravičencev iz zavarovalnih polic ter upošteva strošek kapitala v višini šestih odstotkov letno za tiste kapitalne zahteve, za katere se ni mogoče zavarovati (Repek, 2013, str. 71-72).

Zavarovalno-tehnične rezervacije so posebnost med obveznostmi, na pasivni strani bilance stanja, ki ga druge gospodarske družbe ne poznajo. S spreminjanjem višine zavarovalno-tehničnih rezervacij lahko zavarovalnica **vpliva na poslovni izid tekočega leta**, saj lahko s previsokimi rezervacijami znižuje dobiček ali povečuje izgubo poslovnega leta, in obratno s prenizkimi rezervacijami zvišuje dobiček ali znižuje izgubo poslovnega leta.

Na področju premoženjskih zavarovanj predstavljajo **škodne rezervacije** največji delež med rezervacijami in so zato lahko najbolj podvržene manipulacijam tako pri samem zajemu podatkov kot tudi pri njihovem izračunavanju, saj lahko njihova višina pomembno vpliva na poslovni izid. Obveznost zavarovalnice nastane v trenutku nastanka škode, za katerega zavarovalnice običajno žal ne vedo, prav tako ne poznajo vrednosti nastale škode. Zaradi navedenega dejstva mora zavarovalnica škodne rezervacije za plačilo obveznosti iz naslova nastalih škod.

Rezervacije za nastale prijavljene škode so škodne rezervacije za dogodke, ki so sicer že bili prijavljeni, zavarovalnice sicer v tem primeru imajo informacijo o nastanku škodnega dogodka in prihodnjih obveznosti za poplačilo škode, vendar velikokrat ne poznajo vrednosti prijavljene škode. V primeru zavarovanj, kjer se škode pojavljajo s kratkim repom (npr. zavarovanje avtomobilskega kaska), to ni velik problem, saj se pričakuje da bo zavarovalnica znala dobro presoditi velikost svoje obveznosti. Popolnoma drugače pa je pri zavarovanjih, kjer se škode pojavljajo z dolgim repom (npr. zavarovanje avtomobilske odgovornosti, zavarovanje odgovornosti proizvajalca zdravil ter večine ostalih odgovornosti), kjer je ocenitev velikost škode, lahko precej otežena. Zavarovalnica ob prijavi torej ne ve za potencialni celoten obseg obveznosti, ravno tako ni nujno, da so ob prijavi že poznane vse potencialne obveznosti.

Težava oblikovanja rezervacij za nastale neprijavljene škode je v dejstvu, da zavarovalnica ostaja v nevednosti o nastanku obveznosti zaradi nastale škode, prav tako o njeni višini. Pri nastanku teh rezervacij, si zavarovalnica pomaga predvsem z relativno dobrimi ocenami in izkušnjami iz njenega preteklega poslovanja, kjer se upošteva število škod in povprečno priznana odškodnino iz teh škod, ki so jih zavarovanci prijavili v posameznem obračunskem letu, prav tako pa tudi njihov pričakovani razvoj v prihodnosti.

Glede na delež škodnih rezervacij med vsemi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami lahko trdimo, da predstavljajo škodne rezervacije pomemben način prirejanja poslovnega izida v bilancah zavarovalnic, predvsem pri največjih zavarovalniških skupinah. Ker so škodne rezervacije v veliki meri predmet subjektivno ocenjene pričakovane obveznosti uresničenih in prijavljenih ter v določenem trenutku še nerešenih škodnih dogodkov, so zelo primerna postavka namernega prirejanja poslovnega izida zavarovalnic, saj je težko kvalitetno predvideti vrednost obveznosti za nastale, a še nerešene škode. Ocenjena velikost škodnih rezervacij se določa po različnih statističnih metodah, ki jih v zavarovalnici izbere aktuar. Škodne rezervacije spadajo med večje postavke med celotnimi obveznostmi zavarovalnice, zato je natančen izračun vrednosti škodnih rezervacij ključnega pomena za normalno poslovanje zavarovalnic in presojanja poslovnih izidov. Ravno zaradi tega jih lahko označimo kot enega izmed instrumentov za špekuliranje zavarovalnic pri izkazovanju poslovnega izida.

Kot navaja Barbara Mörec v svoji doktorski disertaciji (Mörec, 2008, str. 162) je pglavitni motiv za prirejanje poslovnega izida v slovenskih zavarovalnicah, ki sklepajo premoženjska zavarovanja izogibanje poročanju o izgubi oziroma poročanje o minimalnem čistem poslovnem izidu. Glede na to, da ni možno špekulirati s predvideno končno celotno obveznostjo zavarovalnice za nastale škode v poslovnem letu, je špekuliranje izvedljivo z odločitvami zavarovalnice, kako jo obveznosti, ki nastanejo, obremenijo čez prihodnja leta. Na ta način lahko zavarovalnica s prenašanjem rezervacij, oblikujejo boljši poslovni rezultat določenega leta v breme prihodnjih poslovnih let. Zavarovalnica oblikuje umetni dobiček poslovnega leta, oziroma umetno prikrijejo večji dobiček, in tako precenjuje škodne

rezervacije. S prirejanjem škodnih rezervacij lahko zavarovalnica prireja čisti poslovni izid ter tako vpliva na višino svoje davčne obveznosti in si izboljša finančno stabilnost. Izhajajoč iz vsebine doktorske disertacije Barbare Mörec (Mörec, 2008, str. 163), ki obravnava opisano problematiko, so finančno nestabilne slovenske zavarovalnice, ki so tržile premoženjska zavarovanja, v primerjavi s finančno trdnejšimi zavarovalnicami podcenjevale škodne rezervacije. Obenem ni bilo mogoče dokazati precenjevanja škodnih rezervacij s strani zavarovalnic zaradi motiva visoke davčne obveznosti.

Na področju življenjskih zavarovanj lahko zavarovalnica z uporabo različnih prospektivnih metod oblikovanja **matematičnih rezervacij** pomembno vpliva na končni poslovni izid posameznega poslovnega leta in drugačne prerezporeditve med posameznimi poslovnimi leti. Največjo matematično rezervacijo lahko oblikujemo s pomočjo neto metode, najmanjšo matematično rezervacijo pa nam oblikuje bruto metoda.

Optimiranje davčnega obračuna obsega iskanje legalnih, hitrih in na posamično situacijo prilagojenih priložnosti, z namenom prihranka pri davkih oziroma njihovega odloga. Zavarovalnice imajo zaradi strogih zahtev po varnosti v primerjavi z ostalimi podjetji precej omejene možnosti optimiranja davčnega obračuna. Čim večja velikost zavarovalno-tehničnih lahko prispeva k ugodnejši davčni bilanci zavarovalnice. Zavarovalno-tehnične rezervacije so najpomembnejša kategorija v bilanci stanja. Optimiranje davčnega obračuna pomeni, da zavarovalnica oblikuje dodatne rezervacije kot spremembo kosmatih škodnih rezervacij, kar znižuje končni poslovni izid. Ustreznost višine zavarovalno-tehničnih rezervacij potrjujejo aktuarji. Če v poslovnem poročilo podajo pozitivno mnenje, višina rezervacij ni davčno sporna ter je v celoti priznana. Možnost optimiranja poslovnega izida z oblikovanjem višjih zavarovalno-tehničnih rezervacij je omejena, kajti zakon o zavarovalništvu nalaga zavarovalnicam tudi zagotavljanje zadostne kapitalske ustreznosti. Zahtevani minimalni kapital je odvisen od kosmate premije, škod in škodnih rezervacij ter lastnega deleža v pokrivanju škod. Posledično aktuar pri vrednotenju zavarovalno-tehničnih rezervacij optimira zavarovalno-tehnične rezervacije tudi glede na razpoložljivi kapital. Dodatno omejitvev v Sloveniji predstavljajo na eni strani zahteve Agencije za zavarovalni nadzor, na drugi strani pa smernice MSRP.

### **3.2 Obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij**

Revizijska hiša Pricewaterhouse Coopers je v svoji študiji z naslovom »International comparison of insurance taxation, 2011 edition« (PricewaterhouseCoopers, 2011, str. 5 – 148) med različnimi primerjavami v zavarovalniškem sektorju izvedla tudi primerjavo med obdavčitvijo zavarovalno-tehničnih rezervacij med 19 državami (16 držav je evropskih, 3 so izven Evrope). Slovenija v študiji ni bila obravnavana.

V primerjavi obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij med državami so bile v študiji upoštevane naslednje rezervacije (PricewaterhouseCoopers, 2011, str. 5 – 148):

- rezervacije za prenosne premije,
- rezervacije za nastale in že prijavljene škode,
- rezervacije za že nastale škode, ki še niso prijavljene (IBNR),
- rezervacije za neiztekle rizike,
- rezervacije za nepredvidljive dogodke ter
- izravnalne rezervacije.

Na osnovi izsledkov študije lahko povzamemo, da na področju obdavčitve zavarovalno-tehničnih rezervacij med različnimi državami obstajajo pomembne razlike, tako glede davčne zakonodaje kot tudi ostalih predpisov, ki urejajo to področje. Nekatero obravnavane države posamične rezervacije obdavčujejo, spet druge ne posegajo na tem področju. Tudi znotraj držav, ki zavarovalno-tehnične rezervacije obdavčujejo obstajajo pomembne razlike, saj jih nekatere obdavčujejo v celoti, druge pa le v določenem odstotku npr. obdavčijo določeno vrsto rezervacije, spet tretje države se raje odločajo, da predstavljajo zavarovalno-tehnične rezervacije davčno olajšavo. Najbolj striktno so države na področju obdavčenja rezervacij za nepredvidljive dogodke ter na področju izravnalnih rezervacij, kjer obstaja največ zakonskih omejitev pri njihovem oblikovanju, hkrati pa tudi oblikovane rezervacije v veliko manjši meri predstavljajo davčno olajšavo v kakršnikoli obliki oziroma slednje zakonodaje različnih držav sploh ne predvidevajo.

Obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij v Sloveniji ureja Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb – v nadaljevanju ZDDPO-1 (Ur.l. RS, št. 40/2004), kjer 2. odstavek 27. člena navedenega zakona navaja: »Zavarovalno-tehnične rezervacije, ki jih mora zavarovalnica obvezno oblikovati v skladu z zakonom, ki ureja zavarovalništvo, se pri zavarovalnici priznajo kot odhodek v obračunanih zneskih, vendar največ do višine ali zgornje meje v skladu z zakonom, ki ureja zavarovalništvo.«

Na področju obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij v sodobni literaturi in virih večinoma ne najdemo oprijemljivih dejstev o načinih in višini obdavčitev ter morebitni izvzetosti iz sistemov obdavčenja. Na to temo najdemo zelo redke članke in študije. Glede na to, da se je znotraj EU, s sprejetjem smernice Solventnost II v nacionalne zakonodaje, ki urejajo področje zavarovalništva spremenilo obsežno področje obvladovanja in upravljanja tveganj, ob tem, da so spremembe nacionalnih zakonodaj harmonizirale trg zavarovalništva EU, je ostalo področje obdavčitev še zmeraj tema zunanjih razprav za prihodnost, lisa z veliko nedorečenimi zadevami.

Obdavčitev zavarovalno-tehničnih rezervacij ima tako prednosti kot slabosti. Prednost je zagotovo ta, da regulatorni davčni organ z obdavčitvijo omejuje oblikovanje preobsežnih rezervacij, ki posledično pomenijo slabši poslovni izid v izkazu uspeha konec poslovnega leta – s tem bi zavarovalnica prikazala manjši dobiček ali celo izgubo in bi se izognila ali omejila končno obdavčitev. Slabost previsokih obdavčitev bi lahko bila, da se posamična zavarovalnica odloči, da bo tvegala manjše rezervacije s ciljem manjše obdavčitve. Ne



nazadnje bi lahko s tem prikazala tudi boljši bilančni izid konec poslovnega leta. Pozitivna stran je sprejeta smernica Solventnost II, ki zavarovalnici predpisuje, na kakšen način mora oblikovati rezervacije, da bo pri svojih načelih delovanja poskrbela za varnost zavarovancev in dolgoročno plačilno sposobno poslovanje.

### **3.3 Stanje na področju zavarovalno-tehničnih rezervacij v Sloveniji**

Zavarovalnice in pozavarovalnice so do 31.12.2015 oblikovale zavarovalno-tehnične rezervacije v skladu s Sklepom o podrobnejših pravilih in minimalnih standardih za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij (Ur.l. RS št. 3/01 s spremembami). S sprejemom novega Zakona o zavarovalništvu z oznako ZZavar-1, ki je začel veljati s 1. 1. 2016 je istočasno začel veljati tudi nov Sklep o podrobnejših navodilih za vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij (Ur.l. RS, št. 93/15).

Rezervacije za prenosne premije so slovenske zavarovalnice oblikovale za vsako pogodbo posebej, pri tem so tako zavarovalnice kot tudi pozavarovalnice v izračunu rezervacije za prenosno premijo posebej upoštevale verjetnost nastanka škode, ki ni enakomerno porazdeljena znotraj trajanja pogodbe, ter spremembo višine zavarovalnega kritja med trajanjem zavarovalne pogodbe.

Slovenske zavarovalnice oblikuje matematične rezervacije v višini sedanje vrednosti prihodnjih obveznosti zavarovalnice, zmanjšane za ocenjeno sedanjo vrednost prihodnjih premij, ki bodo vplačane na podlagi sklenjenih zavarovanj. Čiste matematične rezervacije so poleg zavarovalnic, ki sklepajo življenjska zavarovanja in zavarovanja za katere veljajo podobne verjetnostne tabele in izračuni kot za življenjska zavarovanja, oblikovale zavarovalnice za dodatna zdravstvena zavarovanja ter pokojninske družbe za dodatna pokojninska zavarovanja po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Slovenski pozavarovalnici nista oblikovali matematičnih rezervacij, saj ne sklepata dolgoročnih pozavarovanj, za katere bi bilo treba oblikovati matematične rezervacije.

Škodne rezervacije so zavarovalnice in pozavarovalnice oblikovale ločeno za vsako škodo posebej za prijavljene in nerešene škode, poleg tega pa tudi še za nastale, a še ne prijavljene škode, oziroma za že prijavljene škode, ki pa so bile prijavljene v nezadostni višini. Škodne rezervacije so se določile glede na pretekle izkušnje. Poleg stroškov reševanja škod so upoštevali tako število škod kot tudi povprečne priznane odškodnine iz škod, prijavljenih v obračunskem letu, ter glede na pričakovani razvoj škod v prihodnosti.

Izravnalne rezervacije so zavarovalnice in pozavarovalnice izkazovale med rezervami za kreditna tveganja v okviru drugih rezerv iz dobička, pripoznanih in izkazovanih v skladu z izpolnjevanjem določil MSRP ter oblikovanih v skladu z ZZavar.

Zavarovalnice so oblikovale čiste rezervacije v korist življenjskih zavarovancev, ki prevzemajo naložbeno tveganje. Tovrstne rezervacije predstavljajo več kot tretjino dolgoročnih obveznosti zavarovalnic, ki sklepajo življenjska zavarovanja.

Druge zavarovalno-tehnične rezervacije so zavarovalnice in pozavarovalnice oblikovale glede na predvidene prihodnje obveznosti in tveganja velikih škod, za katere niso oblikovale posameznih predhodno obravnavanih rezervacij.

V nadaljevanju sledijo **primerjave gibanje zavarovalno-tehničnih rezervacij** in nekaterih drugih kazalcev in kazalnikov med zavarovalnim trgom ter pozavarovalnim trgom v Sloveniji med letoma 2005 in 2015 (obdobje med 31.12.2005 in 31.12.2015).

*Tabela 2: Gibanje premij in škod zavarovalnic med letoma 2005 in 2015*

Kazalci in kazalniki trga*	Leto										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Premije skupaj	1.549	1.725	1.894	2.019	2.073	2.094	2.053	2.054	1.977	1.938	1.975
Premije življenje	465	541	609	642	630	656	599	597	553	535	566
Premije premoženje	1.084	1.184	1.285	1.376	1.443	1.438	1.454	1.457	1.425	1.402	1.409
Zavarovalnine in odškodnine skupaj	875	949	1.023	1.204	1.240	1.243	1.289	1.388	1.360	1.326	1.350
Zavarovalnine in odškodnine življenje	136	149	162	178	188	246	345	433	392	382	411
Zavarovalnine in odškodnine premoženje	739	800	861	1.027	1.051	997	944	955	969	944	939
Indeks rasti premije skupaj	107	111	110	107	103	101	98	100	96	98	102
Škodni rezultat skupaj	56	55	54	60	60	59	63	68	69	68	68

Legenda: \* zneski kazalcev (premija, zavarovalnine/odškodnine) so zaokroženi v mio evrov (v nadaljevanju EUR, kazalnika (indeks rasti premije in škodni rezultat) sta izražena v %.

*Vir podatkov: Slovensko zavarovalno združenje, Statistični zavarovalniški bilten 2016, 2016, str. 8.*

Iz tabele 2 je razvidno, da se je pri zavarovalnicah med letoma 2005 in 2015 skupna zbrana zavarovalna premija zvišala za 28 odstotkov. Iz podatkov lahko opazimo, da je premija narasla od leta 2005 do konca leta 2010 za 35 odstotkov, nato pa je od leta 2010 do leta 2015 kot posledica finančne krize padla za 5,7 odstotka. Premija življenjskih zavarovanj je glede na premijo premoženjskih zavarovanj po letu 2010 bistveno bolj upadla, saj so se zavarovanci zaradi slabših razmer na področju obrestnih mer pogosto odločali za prekinitve polic. V obdobju med letoma 2005 in 2015 so se skupne izplačane zavarovalnine in odškodnine povišale kar za 55 odstotkov. Po letu 2010 je v nasprotju z gibanjem zbrane

premije, na področju škod zaznati trend povišanja skupnih izplačil škod na področju življenjskih zavarovanj, kot posledica prekinitev življenjskih zavarovanj po začetku finančne krize. Na področju premoženjskih zavarovanj je zaznati rahel upad izplačanih škod. V tem času je na področju izplačil zavarovalnih in odškodnin premoženjskih zavarovanj kljub velikemu številu katastrofalnih vremenskih dogodkov opaziti, da so zavarovalnice z ustreznimi pozavarovalnimi programi uspešno obvladovale svoja tveganja. Škodni rezultat se je med letoma 2005 in 2015 povečal kar za 12 odstotnih točk.

Pozavarovalni trg se je med letoma 2005 in 2015 občutno spremenil. Iz tabele 3 je razvidno, da se je pri pozavarovalnicah med letoma 2005 in 2015 skupna zbrana pozavarovalna premija zvišala kar za 67 odstotkov, kar presega rast premije zavarovalnic. V istem proučevanem obdobju so se skupne izplačane pozavarovalnine in odškodnine povečale za 86 odstotkov. To pomeni, da so zavarovalnice ustrezno obvladovale tveganja in presežke nad lastnim deležem z različnimi oblikami pozavarovalnih programov prenesle na pozavarovalnico ter se s tem izognile velikemu številu škod ob naravnih katastrofah zadnjih let. Skupni škodni rezultat se je med letoma 2005 in 2015 povečal iz za 6 odstotnih točk, pomembno izstopanje škodnega rezultata je vidno le v letu 2008, ko je le ta znašal 83 odstotkov.

*Tabela 3: Gibanje premij in škod pozavarovalnic med letoma 2005 in 2015*

Kazalci in kazalniki trga*	Leto										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Premije skupaj	161	181	206	242	261	263	262	269	239	237	269
Zavarovalnine in odškodnine skupaj	79	102	115	200	172	140	126	132	142	121	147
Indeks rasti premije skupaj	109	112	114	117	108	101	100	103	89	99	114
Škodni rezultat skupaj	49	56	56	83	66	53	48	49	59	51	55

Legenda: \* zneski kazalcev (premija, zavarovalnine/odškodnine) so zaokroženi v mio EUR, kazalnika (indeks rasti premije in škodni rezultat) sta izražena v %.

*Vir podatkov: Slovensko zavarovalno združenje, Statistični zavarovalniški bilten 2016, 2016, str. 9.*

Iz tabele 4 je razvidno, da so se skupne zavarovalno-tehnične rezervacije zavarovalnic v obdobju med letoma 2005 in 2015 zvišale za 110 odstotkov, saj so zavarovalnice začele v skladu s spremenjenim takrat veljavnim zakonom s področja zavarovalništva ter podzakonskimi predpisi oblikovat rezervacije v ustreznem obsegu v skladu s takrat veljavnim obvladovanjem tveganj znotraj Solventnosti I. Kljub zmanjšanju premij iz naslova življenjskih zavarovanj, so se najbolj povečale matematične rezervacije, ki so se iz povečale za 111 odstotkov in čiste rezervacije v korist življenjskih zavarovancev, ki so se v proučevanem obdobju narasle kar za 717 odstotkov. Škodne rezervacije, ki so najpomembnejše rezervacije na področju premoženjskih zavarovanj, so se v proučevanem obdobju zvišale za 54 odstotkov. Rezervacije za prenosne premije so zabeležile 11 odstotni

dvig v proučevanem obdobju, tudi ostale zavarovalno-tehnične rezervacije so se ravno tako povišale, in sicer za 16 odstotkov, prav tako pa tudi rezervacije za bonuse, popuste in storno, ki so se tem obdobju zvišale za 32 odstotkov. Izravnalne rezervacije so edine izmed rezervacij, ki so doživele negativen trend zmanjšanja za 58 odstotkov, saj je novela takratnega Zakona o zavarovalništvu ZZavar od leta 2007 dalje določila postopno razgradnjo izravnalnih rezervacij v vseh zavarovalnih vrstah z izjemo kreditnih zavarovanj v omejenem obsegu.

*Tabela 4: Gibanje zavarovalno-tehničnih rezervacij zavarovalnic med letoma 2005 in 2015*

Vrsta zavarovalno – tehnične rezervacije*	Leto										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Matematične rezervacije	1.030	1.156	1.349	1.459	1.635	1.756	1.893	1.945	1.961	2.112	2.171
Čiste rezervacije v korist življenjskih zavarovancev	142	287	517	461	658	868	900	985	1039	1143	1159
Škodne rezervacije	566	641	755	802	869	810	851	894	876	874	870
Rezervacije za prenosne premije	293	312	335	357	370	368	365	353	332	329	325
Ostale tehnične rezervacije	84	63	21	28	33	36	37	38	39	40	97
Izravnalne rezervacije	98	80	38	41	34	35	29	44	57	76	25
Rezervacije za bonuse in popuste	19	37	20	22	24	23	22	23	23	22	41
<b>Skupaj</b>	<b>2.232</b>	<b>2.576</b>	<b>3.035</b>	<b>3.170</b>	<b>3.623</b>	<b>3.896</b>	<b>4.097</b>	<b>4.282</b>	<b>4.327</b>	<b>4.596</b>	<b>4.688</b>

Legenda: \* zneski zavarovalno-tehničnih rezervacij so zaokroženi v mio EUR.

*Vir podatkov: Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2009, 2010, str. 29, slika 8, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2015, 2016, str. 42, slika 8.*

Iz tabele 5 je razvidno, da so se skupne zavarovalno-tehnične rezervacije pozavarovalnic v obdobju med letoma 2005 in 2015 zvišale za 88 odstotkov. Vzroki so podobni kot pri zavarovalnicah. Pozavarovalnice v proučevanem obdobju niso izoblikovale matematičnih rezervacij, čistih rezervacij v korist življenjskih zavarovancev ter rezervacij za bonuse in popuste. Gibanje posamičnih rezervacij je bilo zelo različno. V absolutnem znesku so se najbolj, kar za 189 odstotno zvišale škodne rezervacije. Rezervacije za prenosne premije so v proučevanem obdobju zabeležile 58 odstotni dvig, ostale zavarovalno tehnične rezervacije pa so se v obdobju 2005 do 2015 znižale za 15 odstotkov. Izravnalne rezervacije so edine

izmed rezervacij, ki so doživele občuten trend zmanjšanja kar za 91 odstotkov, in sicer zaradi zakonsko določene razgradnje tako kot pri zavarovalnicah po letu 2007.

*Tabela 5: Gibanje zavarovalno-tehničnih rezervacij pozavarovalnic med letoma 2005 in 2015*

Vrsta zavarovalno – tehnične rezervacije*	Leto										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Škodne rezervacije	84	93	102	119	152	177	197	216	220	225	240
Rezervacije za prenosne premije	33	35	46	50	55	54	52	55	49	50	60
Ostale tehnične rezervacije	13	12	2	3	6	3	2	2	11	10	11
Izravnalne rezervacije	38	41	0	4	2	7	8	9	3	3	3
<b>Skupaj</b>	<b>168</b>	<b>181</b>	<b>150</b>	<b>176</b>	<b>215</b>	<b>241</b>	<b>259</b>	<b>282</b>	<b>283</b>	<b>288</b>	<b>314</b>

Legenda: \* zneski zavarovalno-tehničnih rezervacij so zaokroženi v mio EUR.

*Vir podatkov: Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2009, 2010, str. 30, slika 9, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2015, 2016, str. 42, slika 9.*

Glede na proučevane podatke lahko povzamemo, da so pri slovenskih zavarovalnicah v proučevanem obdobju 2005 do 2015, zavarovalno-tehnične rezervacije (dvig 111 odstotkov) občutno hitreje naraščale kot so naraščale premije (dvig 28 odstotkov) in izplačane zavarovalnine ter odškodnine (dvig 55 odstotkov). Pri obeh slovenskih pozavarovalnicah skupaj so se v obdobju 2005 do 2015 zavarovalno-tehnične rezervacije dvignile kar za 88 odstotkov, torej so rasle hitreje od rasti pozavarovalnih premij (dvig za 67 odstotkov) ter rasti izplačanih pozavarovalnin in odškodnin (dvig 86 odstotkov). Za zaključek analize lahko z gotovostjo rečemo, da so slovenske zavarovalnice v skladu z zahtevami nadzornega organa sledile zakonskim, aktuarskim in računovodskim načelom ter izoblikovale zavarovalno-tehnične rezervacije v višini in razmerju, ki zagotavlja primerno obvladovanje in upravljanje tveganj ter s tem dolgoročno varnost in stabilnost trga zavarovalnih storitev, ki tudi v času svetovne finančne krize, ki se je začela pred skoraj 10 leti, ni utrpel občutnih nihanj oziroma množičnega propada zavarovalnih subjektov, kot se je to dogajalo na bančnem trgu ter na trgu drugih finančnih institucij.

Vsem zavarovalnicam in obema pozavarovalnicama so v letu 2015 pooblaščenih aktuarji izdali pozitivna mnenja glede višine premije, o primerno oblikovanih zavarovalno-tehničnih rezervacijah glede na obveznosti ter o primernosti evidenc, ki omogočajo ustrezno vrednotenje obveznosti in zavarovalnih premij. Zavarovalnice in pozavarovalnice so poslovale pozitivno, zaznan je trend rasti premije po padanju v zadnjih šestih letih. Sprejet je bil nov Zakon o zavarovalništvu (ZZavar-1) ter številni podzakonski akti, ki jih je sprejela AZN in so začeli veljati s 1. 1. 2016. AZN kot nadzorni organ s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil subjektov nadzora, z opravljanjem pregledov poslovanja subjektov nadzora v letu 2015 ni ugotovil bistvenih kršitev pri zavarovalnicah in

pozavarovalnicah za katere bi izrekel ostre nadzorne ukrepe po ZZavar. Na področju aktuarskega dela je spremenjeni Zakon o zavarovalništvu (ZZavar-1) od 1.1.2016 z implementacijo smernice Solventnost II vpeljal številne novosti in ukrepe pri načrtovanju, izračunavanju in poročanju s ciljem obvladovanja in upravljanja tveganj. Podobno je tudi na področju računovodstva, saj tudi tu implementirana smernica Solventnost II skupaj z MSRP 4 ter številnimi ostalimi predpisi prinaša številne novosti na področju obvladovanja in upravljanja tveganj. Končni cilj vseh nadzorov, spremenjenih načinov izračunavanj, oblikovanja informacij, urejanja evidenc je dolgoročno varno poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic.

### **3.4 Stanje kritnega premoženja in kritnih skladov v slovenskih zavarovalnicah ter njihov pomen za zavarovalno-tehnične rezervacije**

Kritno premoženje je premoženje (sredstva) izključno namenjena kritju obveznosti, ki izvirajo iz zavarovalnih poslov in za katero je treba oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije. To premoženje mora vsaj biti enako obveznostim celotne skupine premoženjskih zavarovanj. Pri premoženjskih zavarovanjih zavarovalnica oblikuje enotno kritno premoženje za vse zavarovalne vrste.

Na področju življenjskih zavarovanj ima zavarovalnica kritne sklade, ki imajo enako vsebino kot kritno premoženje (gre torej za sredstva, namenjena pokrivanju prihodnjih obveznosti, prikazanih v zavarovalno-tehničnih rezervacijah). Za razliko od kritnega premoženja pa mora zavarovalnica oblikovati do 5 kritnih skladov, oblikuje jih za vsako od petih vrst življenjskega zavarovanja, za katere vodi svoj kritni sklad. Če zavarovalnica želi, lahko znotraj posamezne vrste življenjskih zavarovanj vodi tudi več kritnih skladov, npr. vsak zavarovalni produkt ima svoj sklad. Vsak kritni sklad po ZZavar-1 mora imeti svoj transakcijski račun, preko katerega zavarovalnica sprejema vplačila in vrši izplačila in kjer je prelivanje sredstev med kritnimi skladi in kritnim premoženjem prepovedano.

Najpomembnejše tveganje, ki izvira iz kritnega premoženja in kritnih skladov, so naložbe teh sredstev. ZZavar-1 zavarovalnici zelo natančno predpisuje, katere oblike naložb so dovoljene in kolikšen delež vseh sredstev je lahko naložen v posamezno vrsto naložbe. Cilj je lokacijska in vsebinska razpršenost naložb ter s tem varnost naložb pred samo donosnostjo.

Zavarovalnica mora upoštevati tudi (Močivnik, 2010, str. 85):

- valutno tveganje, da ima valutno usklajenost naložb z obveznostmi, sicer lahko tečajne razlike in nihanja med valutami postanejo velik problem;
- časovno usklajenost dospelosti naložb z dospelostjo obveznosti (sredstva se sprostijo ravno takrat, ko mora zavarovalnica poplačati svoje obveznosti, v nasprotnem primeru je lahko zavarovalnica nelikvidna in si mora izposojati dražji denar na trgu.

Aktuar mora preveriti, ali so kritno premoženje oziroma kritni skladi oblikovani v zadostni višini, ter če zavarovalnica sledi zakonskim omejitvam glede nalaganja sredstev, prav tako pa mora preveriti tudi časovno in valutno usklajenost naložb z obveznostmi. V primeru negativnih razhajanj mora po ZZavar-1 in skladu s podzakonskimi akti oblikovati dodatne zavarovalno-tehnične rezervacije zaradi neusklajenosti naložb z obveznostmi.

Solventnost II od zavarovalnic zahteva vrednotenje naložb po pošteni vrednosti. Ker pomembni del MSRP temelji na vrednotenju po pošteni vrednosti, med obema ureditvama obstaja določena stopnja konvergence. Glede na to, da MSRP 9 vsebuje tudi možnost vrednotenja po odplačni vrednosti, sta bilanci za potrebe Solventnosti II in poročanja po MSRP različni. To pomeni dodatne težave zaposlenim v zavarovalnicah, ki bodo pripravljali letna poročila, po drugi strani pa bodo tudi investitorji in ostala zainteresirana javnost, imeli težave pri njihovem branju ter razumevanju (Remec & Mikuljan, 2006, str. 481).

Solventnosti II zavarovalnicam dopušča več svobode pri izbiri naložb hkrati pa od njih zahteva, da imajo na voljo dovolj lastnih sredstev za pokritje morebitnih izgub iz naslova tržnega tveganja. Naložbena politika je z uveljavitvijo Solventnosti II glavni odločitveni dejavnik tveganja, saj ravno višina tveganja, ki ga je zavarovalnica sprejela v svojem poslovanju, določa strukturo premoženja z najvišjo pričakovano donosnostjo. Iskanje optimalnega premoženja lahko v okviru Solventnosti II razdelimo na tri korake. Osnovni korak je, da zavarovalnica v skladu s svojim poslovanjem izoblikuje višino solventnostnega kapitala tržnega tveganja, nato določi nabor naložb, ki jih želi uvrstiti v svoje premoženje, in v zadnjem koraku določi optimalno strukturo tega premoženja (Artac, Mikuljan, & Stanič, 2010, str. 278).

Posledica finančne krize zadnjega desetletja so se pokazale z velikim znižanjem vrednosti naložb slovenskih zavarovalnic, posledično se je znižala stopnja pokritosti zavarovalno-tehničnih rezervacij. Te so se najprej znižale po naravni poti kot posledica padca tržne vrednosti posameznih naložb, spremenila se je naložbena struktura, posledično pa je zaradi učinkovitega upravljanja s tveganji aktivna naložbena in računovodska politika zavarovalnic povečala pomen stabilnosti in likvidnosti naložbenih portfeljev pred njihovo donosnostjo (Pivk & Ivanc, 2010, str. 315).

Solventnost II, kot enoten regulatorni okvir upravljanje s tveganji je prinesel za zavarovalnice v EU velike spremembe in izzive. Na področju upravljanja naložb zavarovalnic se je vpeljal dinamičen pogled na naložbe, posledično pa je od tveganja posameznih naložb in njihovih korelacij z različnimi dejavniki tveganja odvisna potreba po kapitalu posamezne zavarovalnice. Zavarovalnice ne želijo več imeti v svojih portfeljih slabše likvidnih dolgoročnih nedržavnih dolžniških vrednostnih papirjev slabše bonitete ter drugih vrednostnih papirjev z daljšim naložbenim horizontom, kar vpliva na razmere na finančnih trgih. V primerjavi z dosedanja zakonodajo, ki je za posamezne tipe dolžniških

finančnih instrumentov predpisovala vrste dovoljenih naložb skupaj z njihovimi omejitvami, hkrati pa kapital zavarovalnice ni bil odvisen od tveganosti posameznih vrst dolžniških naložb, predstavlja nova regulativa Solventnost II (vpeljana v ZZavar-1) korenito spremembo, ki pomembno vpliva na upravljanje dolžniških naložb zavarovalnic. Doseganje optimalnega razmerja med pričakovano donosnostjo in zahtevanim kapitalom je za posamezne vrste dolžniških finančnih instrumentov ključnega pomena (Kirn, 2014, str. 5-6).

Pri upravljanju dolžniških finančnih naložb je prvi steber in znotraj njega modul tržna tveganja (angl. *Market Risk SCR*) – najpomembnejši, saj določa višino kapitala, ki ga mora imeti zavarovalnica za vsako posamezno naložbo, ki jo drži v svojem portfelju in jih po novem vrednoti po poštenu vrednosti. Tržna tveganja so vsa tista tveganja, ki se pojavljajo zaradi nepričakovanega spreminjanja tržnih vrednosti finančnih instrumentov, ki jih imajo zavarovalnice med svojimi naložbami in/ali obveznostmi. Zavarovalnice morajo za bolj tvegane (volatilne) naložbe po novem imeti več SCR. Razmerje med pričakovano donosnostjo posamezne naložbe in zahtevanim kapitalom je z uvedbo Solventnosti II postalo ključno vprašanje pri razpršitvi sredstev med različne naložbene razrede (Kirn, 2014, str. 6).

V skladu z ZZavar-1 in podzakonskimi akti zavarovalnica na podlagi pričakovanj na finančnih trgih (donosnost, volatilnost ..) določi strateško razpršitev naložb med različne naložbene razrede (državne obveznice, podjetniške obveznice, delnice, nepremičnine ...).

Zaradi specifičnosti obveznosti ob hkratnem upoštevanju solventnosti in likvidnosti imajo zavarovalnice specifične obveznosti, ki jih morajo pri oblikovanju naložbene politike upoštevati. Ključno je koordinirano upravljanje z naložbami in obveznostmi hkrati (angl. *Asset-Liability management*, v nadaljevanju ALM). Ključna parametra v skladu s Solventnostjo II sta tako donosnost ali rast presežka naložb nad obveznostmi in njegova volatilnost. Zavarovalnice so zaradi situacije na finančnih trgih prisiljene iskati naložbe z višjo pričakovano donosnostjo (Kirn, 2014, str. 13, 16).

Neposredni učinek Solventnosti II pri naložbah se kaže pri izbiri naložb. Naložbena politika evropskih zavarovalnic se je zaradi uvedbe Solventnosti II spremenila. Zaradi specifične metodologije izračuna kapitala so v prednosti predvsem državne obveznice evropskih držav in kratkoročne podjetniške obveznice z visoko bonitetno oceno. Dvignil se je delež državnih dolžniških obveznic, različnih evropskih držav. Obveznice s slabšo boniteto in daljšo ročnostjo, kot so podjetniške obveznice, so postale bistveno manj primerna naložbena oblika, še posebno pa to velja za dolgoročne podjetniške obveznice s slabšo boniteto. Za zavarovalnice z večjim apetitom po tveganju, daljšim horizontom in višjim presežkom kapitala nad zahtevanim, delnice še vedno predstavljajo zanimiv naložbeni razred, ne glede na to, da se delnice z vidika razmerja med donosnostjo in zahtevanim kapitalom odrežejo slabše kot visoko kakovostne obveznice. Delnice z nižjo bonitetno oceno so postale za zavarovalnice bistveno manj privlačne.



Svetovna finančna kriza je na zavarovalništvo vplivala z zmanjšanim obsegom zavarovanj, predvsem tistih, kjer zavarovanec prevzema naložbeno tveganje, hkrati pa je vplivala na poslovanje zavarovalnic na področju upravljanja z naložbami zavarovalnic. Slovenske zavarovalnice so zaradi stanja pokritosti zavarovalno-tehničnih rezervacij dale še večji pomen stabilnosti in likvidnosti portfeljev naložb pred njihovo donosnostjo. Zvišanje posameznih deležev naložb je prišlo po naravni poti zaradi naraščanja vrednosti naložb po letu 2009. Kot posledica finančne krize, se je povečal delež varnejših naložb, predvsem bančnih depozitov ter najbolj varnih in likvidnih dolžniških finančnih instrumentov (npr. državnih obveznic). Leta 2009, so se razmere na svetovnih finančnih trgih navkljub še vedno močno prisotni negotovosti o nadaljnjem razvoju, izboljšale.

*Tabela 6: Višina naložb slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015*

Vrsta naložb*	Leto										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Naložbe iz lastnih virov	192	289	612	531	554	444	615	671	682	785	817
Kritni sklad	1.363	1.665	2.043	2.095	2.539	2.839	2.973	3.210	3.301	3.635	3.716
Kritno premoženje	1.114	1.192	1.328	1.475	1.577	1.647	1.642	1.716	1.677	1.723	1.668
<b>Skupaj</b>	<b>2.669</b>	<b>3.146</b>	<b>3.983</b>	<b>4.101</b>	<b>4.670</b>	<b>4.930</b>	<b>5.230</b>	<b>5.597</b>	<b>5.660</b>	<b>6.143</b>	<b>6.201</b>

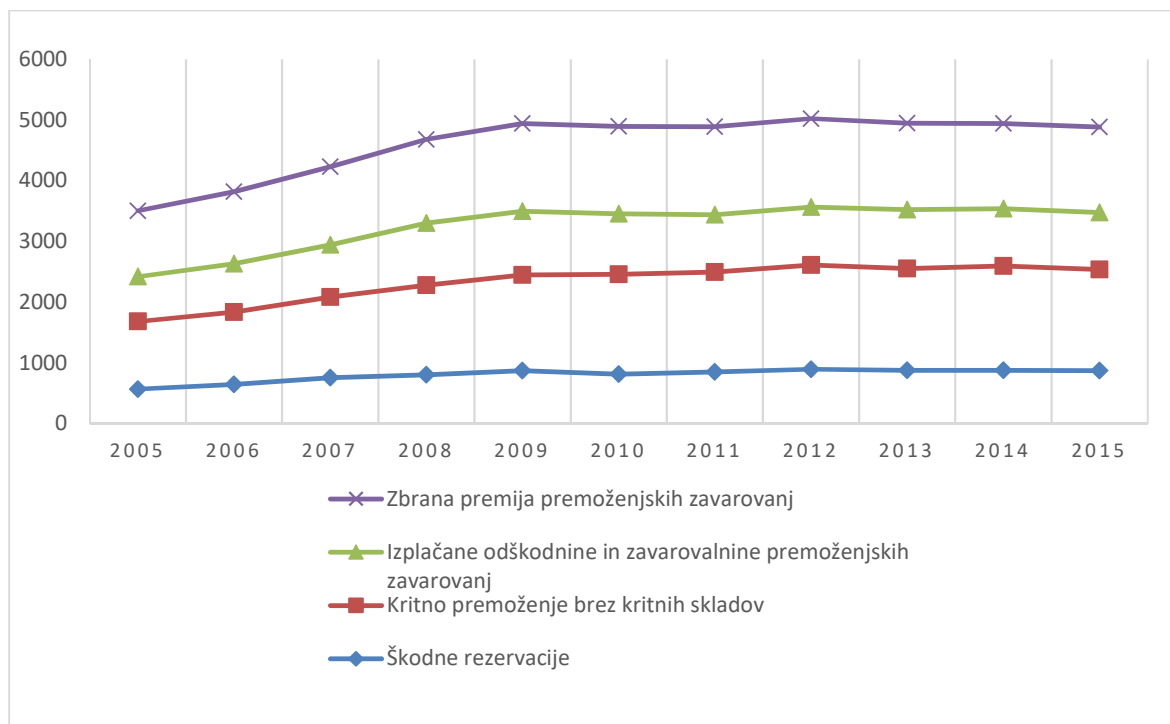
Legenda: \* zneski posamičnih naložb so zaokroženi na mio EUR.

*Vir podatkov: Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2013, 2014, str. 42, tabela 19, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2015, 2016, str. 45, tabela 19.*

Če pogledamo trend rasti naložb v tabeli 6, lahko ugotovimo, da so se naložbe slovenskih zavarovalnic v obdobju med letoma 2005 in 2015, povečale za 132 odstotkov. Predvsem so narasle naložbe kritnih skladov, ki so v obdobju 2005 do 2015 narasle za 173 odstotkov, predvsem kot povečanje vrednosti naložb. Na podlagi sestave naložb kritnih skladov ugotavljamo, da največji delež v naložbah skladov predstavljajo državni vrednosti papirji, sledijo jim lastniški vrednosti papirji. Skupaj predstavljajo 2/3 vseh naložb, sledijo jim dolžniški vrednostni papirji, ki predstavljajo približno 1/4 vseh naložb kritnih skladov, vse preostale naložbe predstavljajo zgolj okoli 7 odstotkov vseh naložb. Vrednost kritnega premoženja se je v obravnavanem obdobju povečala samo za 50 odstotkov, kar je ustrezno glede na trend gibanja rasti premije in škod premoženjskih zavarovanj. Močno so se povečale naložbe iz lastnih virov, ki so višje za 326 odstotkov, vendar pa predstavljajo v deležu vseh naložb manjšinski delež. Na podlagi sestave naložb kritnega premoženja brez kritnih skladov ugotavljamo, da največji delež v naložbah premoženja predstavljajo državni vrednosti papirji, sledijo jim dolžniški vrednosti papirji ter ostale naložbe. Skupaj so navedene tri naložbe konec leta 2015 predstavljale 85 odstotkov vseh naložb, vse ostale naložbe skupaj so predstavljale zgolj 15 odstotkov vseh naložb kritnega premoženja. Trend sestave naložbenih portfeljev se je skozi obdobja predvsem zaradi nihanja finančnih trgov spreminjal. Predvidevamo, da bo od leta 2016 dalje sestava naložbenega portfelja slovenskih zavarovalnic drugačna, predvsem zaradi izvedbe zahtev Solventnosti II.

V času poglobljene finančne krize je bilo povečanje naložb kritnega premoženja in kritnih skladov manjše kot pred krizo in po umiritvi stanja na kapitalskih trgih, saj so imele zavarovalnice precej slabitev naložb zaradi neugodnih gibanj na kapitalskih trgih. Spremembe pa se seveda niso dogajale le pri velikosti naložb slovenskih zavarovalnic, saj so bile zelo opazne tudi v sami strukturi le-teh. V obdobju pred letom 2008, ko je na kapitalskih trgih prevladovala še konjunktura, je tako že kazalo, da se bo delež državnih vrednostnih papirjev med naložbami slovenskih zavarovalnic zmanjševal na račun večjega deleža lastniških in drugih dolžniških vrednostnih papirjev, vendar pa je svetovna finančna kriza ta trend zaustavila in ga obrnila v smer drugačne naložbene politike. Tudi v letih, ko so recimo delniški trgi večinoma že izkazovali pozitivne stopnje rasti, so zavarovalnice vodile vsako leto strožjo naložbeno politiko, kar je lepo razvidno predvsem iz naraščajočega deleža bolj konzervativnih in s tem manj volatilnih naložb.

*Slika 3: Primerjava gibanja oblikovanih škodnih rezervacij, naložb kritnega premoženja brez kritnih skladov, izplačanih zavarovalnin in odškodnin premoženjskih zavarovanj ter zbrane premije premoženjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015*

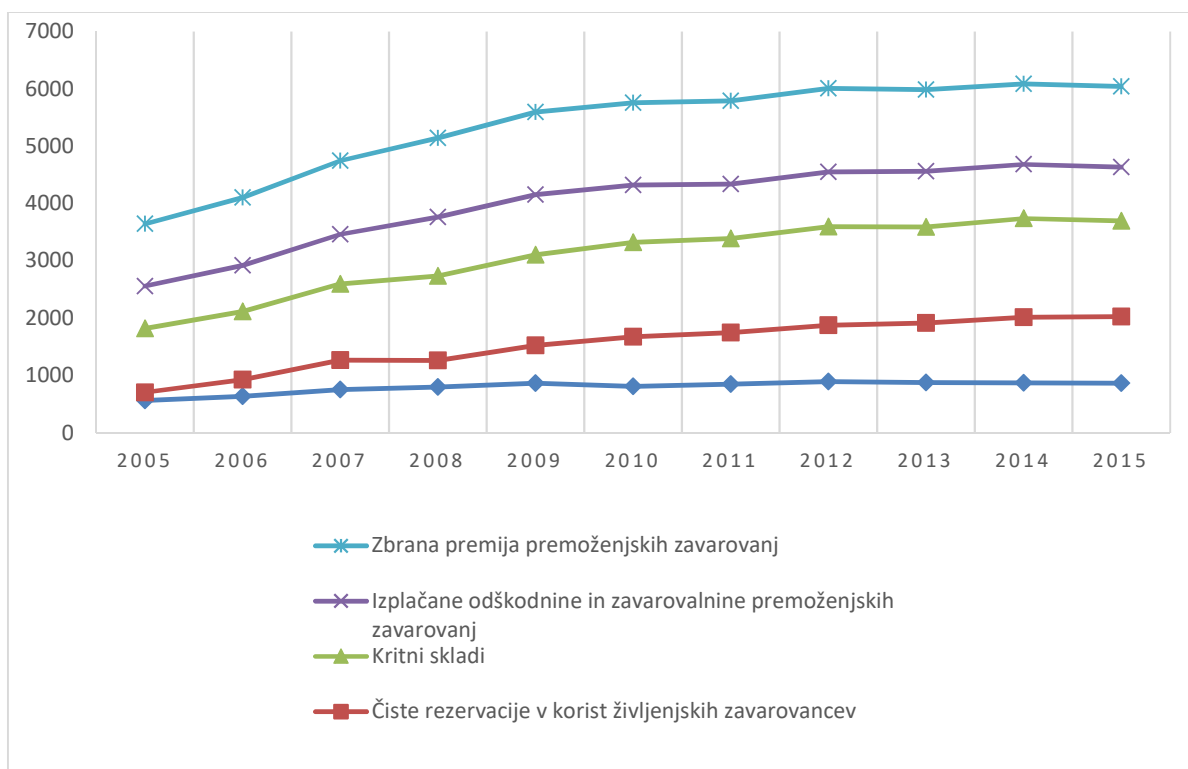


Legenda: zneski vseh kazalcev so zaokroženi v mio EUR.

*Vir podatkov: Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2009, 2010, str. 29, slika 8, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2013, 2014, str. 42, tabela 17, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2015, 2016, str. 42, slika 8 in str. 45, tabela 19., Slovensko zavarovalno združenje, Statistični zavarovalniški bilten 2016, 2016, str. 8.*

Na področju premoženjskih zavarovanj lahko na podlagi medsebojne primerjave trenda gibanja oblikovanih škodnih rezervacij, naložb kritnega premoženja brez kritnih skladov, izplačanih zavarovalnin in odškodnin premoženjskih zavarovanj ter zbrane premije premoženjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015 ter v skladu s trendom na sliki 3 ugotovimo, da so vsi štirje kazalci močneje rasli do konca leta 2009, po tem letu do konca leta 2015 pa je njihovo gibanje skoraj popolnoma umirjeno. Prelomna točka je nastala ravno v času največje finančne krize. Iz slike 3 lahko nadalje razberemo, da je zbrana premija celotno proučevano obdobje bistveno višja od izplačanih zavarovalnin in odškodnin, ravno tako je višina kritnega premoženja brez kritnih skladov bistveno višja od škodnih rezervacij, ki so oblikovane na ustrezen, zakonsko določen način.

*Slika 4: Primerjava gibanja oblikovanih matematičnih rezervacij, čistih rezervacij v korist življenjskih zavarovancev, naložb kritnih skladov, izplačanih zavarovalnin in odškodnin življenjskih zavarovanj ter zbrane premije življenjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015*



Legenda: zneski vseh kazalcev so zaokroženi v mio EUR.

*Vir podatkov: Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2009, 2010, str. 29, slika 8, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2013, 2014, str. 42, tabela 17, Agencija za zavarovalni nadzor, Poročilo o delu agencije za leto 2015, 2016, str. 42, slika 8 in str. 45, tabela 19., Slovensko zavarovalno združenje, Statistični zavarovalniški bilten 2016, 2016, str. 8.*

Na področju življenjskih zavarovanj lahko na podlagi medsebojne primerjave trenda gibanja oblikovanih matematičnih rezervacij, čistih rezervacij v korist življenjskih zavarovancev,

naložb kritnih skladov, izplačanih zavarovalnin in odškodnin življenjskih zavarovanj ter zbrane premije življenjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic med letoma 2005 in 2015, v skladu s podatki iz slike 4 ugotovimo, da matematične rezervacije rahlo naraščajo celotno proučevano obdobje, ostali štirje kazalci pa naraščajo hitreje, poleg tega pa je opazno, da ostali štirje kazalniki rastejo s podobno stopnjo rasti. Trend umiritve rasti je bil zaznan samo konec leta 2008, torej v času, ko je finančna kriza začela kazati svojo moč. Iz slike 4 lahko nadalje razberemo, da je zbrana premija celotno proučevano obdobje, višja od izplačanih zavarovalnin in odškodnin, ravno tako je višina kritnih skladov višja od oblikovanih matematičnih rezervacij ter čistih rezervacij v korist življenjskih zavarovancev skupaj. Obe rezervaciji sta oblikovani na ustrezen, zakonsko določen način. Glede na trend gibanja vseh petih kazalcev menimo, da sta obe rezervaciji ustrezno oblikovani, vrednost naložb kritnih skladov pa omogoča poplačilo morebitnih prihodnjih obveznosti.

### **3.5 Preprosta simulacija spremembe poslovnega izida zaradi spremembe višine škod ob predpostavki nespremenjenih zavarovalno-tehničnih rezervacijah v sistemu Solventnost II na portfelju zavarovalnice, ki trži življenjska zavarovanja**

V nadaljevanju je narejena preprosta simulacija spremembe poslovnega izida zaradi spremembe višine škod ob predpostavki nespremenjenih zavarovalno-tehničnih rezervacijah. Simulacija je narejena na podlagi Solventnosti II, predpostavljamo, da zavarovalnica trži življenjska zavarovanja, med katerimi pomemben delež predstavlja življenjsko zavarovanje za smrt in hujše bolezni.

Predpostavke temeljijo na portfelju zavarovalnih polic zavarovalnice, ki izvede izplačilo zavarovalne vsote v primeru, da zavarovanec zboli za rakom oziroma, da doživi srčno ali možgansko kap.

Povprečen portfelj je sestavljen iz pogodbe, pri kateri je zavarovanec moškega spola (različen spol sicer ne vpliva na premijo zaradi enakosti med spoloma) vstopil v zavarovanje pri starosti 44 let, zavarovalna doba je 20 let in zavarovalna vsota znaša 20.000 EUR. Premija za zavarovanje znaša 23,00 EUR mesečno.

Predpostavljamo, da je leta 2009 zavarovalnica sklenila 1.780 takšnih zavarovanj, na datum izračuna (31.12.2016) pa je ostalo veljavnih 1.000 zavarovanj, pri čemer je povprečna zavarovalna pogodba, ki je ostala v portfelju opisana zgoraj.

Denarni tokovi so izračunani ob predpostavki, da je osnovna verjetnost, da se zgodi izplačilo 16 % oziroma 1,6 %. Takšna verjetnost v realnosti, bi pomenila, da imamo tako imenovani »tehnični škodni količnik« enak 100 %. Verjetnosti za prekinitve zavarovalnih polic so 10 % v začetnem letu, nato pa 15 %, 8 %, 6 % in 4 % do osmega leta, od devetega do dvajsetega

leta trajanja pa 2 %. Krivulja obrestne mere, ki je bila uporabljena je krivulja za izračun najboljše ocene po principih Solventnosti II iz datuma 31.12.2015. Uporabili smo tablice smrtnosti z oznako SLO 2007, in sicer moški 50 % in ženske 50 %.

V letu 2016 je bila zbrana premija v višini 2.818.000 EUR, škode so znašale 2.124.000 EUR (65 % verjetnosti pomnožimo z zavarovalno vsoto in to velja za vsako polico, ki velja čez leto), matematične rezervacije po MSRP pa znašajo 2.806.000 EUR, stroški pa so pol milijona EUR, povišani za 6 % prihodkov. Zavarovalnica ima 4 mio EUR osnovnega kapitala, ki je preko kapitalskih rezerv povečan za dobiček preteklih let (razen zadnjega – torej 2016), ki znaša skupaj 1.098.000 EUR (25.000 EUR zadnjega leta ni prišteti).

Izračun najboljše ocene pokaže, da najboljša ocena znaša -2.556.000 EUR. Uporabljene predpostavke kot opisane zgoraj, prav tako kot pri škodah pričakujemo tudi v prihodnje 65 % tehnični škodni količnik (torej verjetnost, da se zgodi škoda, je 1,04 %).

Izračunani potreben kapital (pri tem ne upoštevamo MCR po Solventnosti II, saj gre za v tem primeru za simulacijo), ki ga izračunamo po standardnem modelu, znaša 2.525.485 EUR. Pri tem nismo upoštevali finančnih tveganj, ampak samo zavarovalna, da prikažemo učinek rezervacij na kapitalsko pokritost.

Nadalje simuliramo, da na podlagi ugotovitev škode v zadnjem letu naraščajo in namesto 2.124.000 EUR znašajo že 2.777.000 EUR (namesto 65 % bo torej tehnični škodni količnik 85 %). Škode se torej dvignejo za 30 %. Na podlagi teh ugotovitev sklepamo, da bo v prihodnje tudi takšno povečanje škod. Zaradi tega ne moremo v najboljši oceni več uporabljati iste predpostavke glede škod, temveč jo prav tako povečamo, saj pričakujemo več škod. Namesto 1,04 % zato uporabimo za verjetnost, da se zgodi škoda 1,36 % (povečano za 30 %).

Porast škod za 30 % se močno pozna na naslednjih postavkah:

- namesto majhnega dobička je v zadnjem letu izguba v višini 628.000 EUR,
- najboljša ocena je pozitivna (torej prikazuje prihodnjo izgubo in ne dobička) in je 4.281.000 EUR,
- sredstva se zmanjšajo,
- posledično se to pozna pri povečanem potrebnem kapitalu.

Učinke pripravljene simulacije lahko vidimo v tabeli 8, kjer je opazno, da potreba po kapitalu naraste, razpoložljiv kapital pa se precej zmanjša. Ta učinek se pozna na sposobnosti zavarovalnice, da pokriva svoje prihodnje obveznosti in posledično na kapitalski ustreznosti. Če je zavarovalnica v normalnih razmerah še zmeraj kapitalsko ustrezna in njen kapitalski količnik znaša čez 300 %, pa že takšen šok lahko pomeni (in v izmišljenem simuliranem primeru dejansko je tako) kapitalske težave in potrebo po ukrepih (dokapitalizacija, spreminjanje premije, zmanjševanje stroškov ...).

Na podlagi simulacije lahko ugotovimo, da lahko že majhna sprememba rezervacij močno vpliva na kapitalske potrebe zavarovalnice in ta sprememba lahko zavarovalnico hitro postavi v težaven položaj. Četudi opazimo podobno povečanje škod, kot smo ga simulirali, še ne pomeni, da moramo zaradi enega leta narediti takšno drastično spremembo v denarnih tokovih. Navsezadnje to niti ni pravilno, saj najboljša ocena ni le zadnje stanje, ki smo ga zasledili, ampak predvsem ocena tega, kar naj bi se dogajalo v prihodnje.

Če npr. pri zgornjem primeru ocenimo, da bo tehnični škodni količnik 70 % namesto 65 % kot je bilo v najboljši oceni, bi bila najboljša ocena še vedno negativna, vendar pa manj negativna od osnovnega izračuna in bi znašala -822.000 EUR. Čeprav bi se sredstva, zaradi manjšega dobička, oziroma izgube v zadnjem letu, malenkostno zmanjšala, bi bila zavarovalnica še vedno kapitalsko ustrezna z visokim količnikom.

*Tabela 7: Simulacija spremembe poslovnega izida zaradi spremembe višine škod ob predpostavki nespremenjenih zavarovalno-tehničnih rezervacijah v sistemu Solventnost II na portfelju zavarovalnice, ki trži življenjska zavarovanja*

<b>Računovodske kategorije</b>	<b>Osnovni scenarij</b>	<b>Povečane rezervacije</b>	<b>Dodatni test</b>
Sredstva			
A. Kapital	4.000.000,00	4.000.000,00	4.000.000,00
B. Kapitalske rezerve	1.098.000,00	1.098.000,00	1.098.000,00
C. Dobiček zadnjega leta	25.000,00	-628.000,00	-138.000,00
D. Matematična rezervacija	2.806.094,98	2.806.094,98	2.806.094,98
Obveznosti			
E. Najboljša ocena	-2.556.000,00	4.281.000,00	-822.000,00
Kapitalska pokritost - SCR			
Sredstva (=A+B+C+D)	7.929.094,98	7.276.094,98	7.766.094,98
Obveznosti (=E)	-2.556.000,00	4.281.000,00	-822.000,00
Presežek sredstev na obveznostmi = kapital po Solventnosti II	7.929.094,98	2.995.094,98	7.766.094,98
Potreben kapital	2.525.485,00	3.030.582,00	3.636.698,40
SCR	314 %	99 %	214 %

Lastnosti: vsi kazalci so v EUR z izjemo podatek o SCR, ki je v %.

V primeru portfelja premoženjskih zavarovanj bi simulacija v preprostih razmerah potekala podobno kot je potekala v primeru portfelja življenjskih zavarovanj, ki smo ga predstavili. Najopaznejša razlika bi bila, da bi škodne rezervacije zamenjale matematične rezervacije, ki jih ni pri premoženjskih zavarovanjih. S škodnimi rezervacijami, je možno še bolj manipulirati poslovni izid kot pri matematičnih rezervacijah.

### 3.6 Sklepne ugotovitve pomembne za temeljno tezo

Na uvodu tega dela smo postavili tezo: »Zavarovalno-tehnične rezervacije so ključni element obvladovanja tveganj v zavarovalnicah, zato zahtevajo ustrezno zakonsko ureditev tako z nadzornega, računovodskega kot tudi davčnega vidika ob uporabi ustreznih aktuarskih metod izračunavanja.«

Na podlagi obravnave v magistrskem delu lahko podamo naslednje ugotovitve:

- področje zavarovalno-tehničnih rezervacij kot ključnega elementa obvladovanja ter upravljanja tveganj v zavarovalnicah je široko in ustrezno zakonsko urejeno (novo vpeljeni Zakon o zavarovalništvu – ZZavar-1 sprejet po implementirani smernici Solventnost II), urejen je nadzor s strani Agencije za zavarovalni nadzor (sprejeti so bili številni podzakonski akti, ki natančno urejajo poslovanje in nadzor – tudi oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij), računovodsko urejeno (novo vpeljeni standard mednarodnega računovodskega poročanja MSRP 4, ki je v številnih elementih soroden Solventnosti II) kot tudi davčnega vidika (obdavčitev prvin poslovnega procesa, tudi zavarovalno-tehničnih rezervacij, skladno z različnimi zakoni) ob uporabi ustreznih mednarodno uveljavljenih in zakonsko urejenih aktuarskih metod izračunavanja;
- glede na teoretične ugotovitve spreminjanja višine predvsem škodnih in matematičnih rezervacij lahko zavarovalnica v segmentu zavarovalno-tehničnih rezervacij bistveno poseže v varnost poslovanja, saj lahko do določene mere z rezervacijami tudi manipulira in oblikuje poslovni izid in posledično vpliva na solventnost;
- v povezavi z manipuliranjem poslovnega izida pomenijo višje zavarovalno-tehnične rezervacije v osnovi višjo varnost, istočasno so aktuarsko potrjene rezervacije tudi davčna olajšava, vendar pa mora aktuar hkrati uravnati kapitalsko ustreznost zavarovalnice, nasprotno je pri prenizki oblikovani višini, kar pa menimo, da bo prej izjema kot pravilo glede na širok nabor nadzora v sistemu Solventnost II;
- glede na trend naraščanja zavarovalno-tehničnih rezervacij v Sloveniji ob hkratnem naraščanju kritnih skladov in kritnega premoženja brez kritnih skladov menimo, da so zavarovalno-tehnične rezervacije ustrezno oblikovane ter skupaj z naložbami kritnih skladov in kritnega premoženja brez kritnih skladov nudijo kakovostno obvladovanje in upravljanje tveganj ter varnost zavarovancev;
- glede na sklepe preproste simulacije spremembe poslovnega izida zaradi spremembe višine izplačanih škod ob nespremenjenih matematičnih rezervacijah na portfelju zavarovalnice, ki trži življenjska zavarovanja, lahko sklenemo, da so zavarovalno-tehnične rezervacije ključni element pri obvladovanju tveganj v zavarovalnicah, saj napačna ocena matematične rezervacije lahko povzroči, da ima zavarovalnica izgubo, poveča se zahteva po potrebnem kapitalu, zmanjša se SCR, posledično pa lahko na dolgi rok postane nesolventna in nelikvidna, varnost zavarovancev je postavljena pod vprašaj.

Glede na zgoraj navedeno in glede na podrobne opise in ugotovitve znotraj poglavij **potrjujemo temeljno tezo**, da so zavarovalno-tehnične rezervacije ključni element

obvladovanja tveganj v zavarovalnicah in so posledično ustrezno zakonsko urejene tako z nadzornega, računovodskega kot tudi davčnega vidika ter zahtevajo uporabo ustreznih aktuarskih metod izračunavanja.

## **SKLEP**

Preventivni in represivni ukrepi ne omogočajo posamezniku in družbi preprečevanja škod, ki jih povzročajo velike naravne katastrofe. Popolna zaščita bi bila predraga, velikokrat pa tudi nesmiselna in neracionalna, po vsej verjetnosti pa tudi ne bi bila popolnoma učinkovita zaradi drugačnih okoliščin delovanja naravnih nesreč od pričakovanja ter splošno znanih dosedanjih trendov. Zaradi tega je potrebna še ekonomska oblika zaščite, ki temelji na predhodnem dalj trajajočem zbiranju finančnih sredstev za plačilo nastalih škod.

Posamezniki in podjetja so v svojem delovanju izpostavljeni različnim tveganjem. Pomembno je, da se tveganja obvladujejo in upravljajo, da lahko podjetje posluje varno skozi dolgo časovno obdobje. Obvladovanje tveganj v zavarovalnicah, kot enemu ključnih subjektov trdnosti delovanja narodnega gospodarstva je osrednja tema tega magistrskega dela. Ustrezne finančne in računovodske informacije pomembno vplivajo na pravilne poslovne odločitve znotraj zavarovalnice. Pri pripravi letnih ter ostalih poročil mora zavarovalnica upoštevati zakon, ki ureja poslovanje gospodarskih družb, zakon, ki ureja delovanje zavarovalnic, sklepe Agencije za zavarovalni nadzor ter MSRP. Zaradi zagotovitve varnosti in zaupanja svojih zavarovancev je zanesljivost računovodskih informacij v računovodskih izkazih izjemno pomembna.

Namen Solventnosti II je oblikovati celovit sistem preudarnega nadzora. Solventnost II prinaša bistvene spremembe tako za zavarovalnice kot tudi za njihove nadzorne organe. Temelji na treh stebrih, ki pokrivajo kvantitativne kapitalske zahteve, kvalitativne zahteve ter pravila o razkritjih.

Nov sistem solventnosti bo povečal zaščito zavarovancev ter prispeval k zmanjševanju tveganj. Konkurenčnost zavarovalnic se bo povečala, kapital se bo prilagajal novonastalim položajem, ki jim bodo zavarovalnice izpostavljene, poleg izjemno celovite obravnave tveganj pa se bo tudi izboljšal sistem obvladovanja in upravljanja s tveganji. Povečala se bo preglednost poslovanja in izboljšala se informiranost javnosti in nadzornih organov, ki bodo imeli bolj celovit in jasen nadzor nad zavarovalnicami.

Ugotovljeno je bilo, da je področje zdaj z ZZavar-1 ustrezno zakonsko urejeno, s sprejetimi podzakonskimi akti, ki urejajo tudi področje zavarovalno-tehničnih rezervacij je urejen nadzor s strani Agencije za zavarovalni nadzor, z uvedbo MSRP 4 (Faza II) je se je uredilo tudi področje, ki ureja področje računovodstva ter ustrezna obdavčitev v skladu z davčno zakonodajo. Zavarovalno tehnične-rezervacije je potrebno oblikovati skladno z uporabo ustreznih mednarodno uveljavljenih in zakonsko urejenih aktuarskih metod izračunavanja.



Pomembnost zavarovalno-tehničnih rezervacij prikazuje tudi trend njihove rasti v zadnjih letih, ki presega rast premije ter rast škod. Pomembni sta tudi višina ter rast naložb kritnega premoženja in kritnih skladov, ki so nad višino in rastjo zavarovalno-tehničnih rezervacij.

Obvladovanje in upravljanje tveganj z uporabo različnih metod obvladovanja tveganj je tako ključnega pomena za dolgoročni uspeh delovanja zavarovalnice ob preudarnem izoblikovanju zavarovalno-tehničnih rezervacij ter jasnem razumevanju varnosti pred ostalimi elementi.

V magistrskem delu se je potrdila temeljna teza, da so zavarovalno-tehnične rezervacije ključni element obvladovanja tveganj v zavarovalnicah in so posledično ustrezno zakonsko urejene tako z nadzornega, računovodskega kot tudi davčnega vidika ter zahtevajo uporabo ustreznih aktuarskih metod izračunavanja.

## LITERATURA IN VIRI

1. Agencija za zavarovalni nadzor. (2016). *Naloge in pristojnosti Agencije*. Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.
2. Agencija za zavarovalni nadzor. (2010). *Poročilo o delu agencije za leto 2009*. Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.
3. Agencija za zavarovalni nadzor. (2014). *Poročilo o delu agencije za leto 2013*. Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.
4. Agencija za zavarovalni nadzor. (2016). *Poročilo o delu agencije za leto 2015*. Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.
5. Artač, G., Mikuljan, N., & Stanič, A. (2010). Naložbene odločitve v okviru Solventnosti II. V *17. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 269–280). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
6. Attrill, P., & McLaney, E. (2009). *Management Accounting for Decision Makers*. Prentice Hall: Financial Times.
7. Ažman, V. J. (2016). *Vpliv solventnosti II na letno poročanje zavarovalnic namenjeno javnosti* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
8. Bešter, H. (2006). Solventnost in njeni demoni. V *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 383–392). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
9. Bijelić, M. (1998). *Zavarovanje in pozavarovanje*. Ljubljana: Art agencija.
10. Bubnič Osojnik, M. (2008). Obvladovanje tveganj antiselekcije in moralnega hazarda pri prostovoljnih zdravstvenih zavarovanjih. V *15. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 293–308). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
11. Čadež, S. (2000). *Pomen računovodskih informacij za doseganje strateških ciljev slovenskih podjetij* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. Dorfman, M. S. (1994). *Introduction to Risk Management and Insurance* (5<sup>th</sup> ed.). New Jersey: Prentice Hall.
13. Dvoršak Bugarija, J. (2005). *Obvladovanje tveganja v zavarovalnih finančnih institucijah*. Ljubljana: Pegaz International.
14. Fialka, J. (2010). Izvajanje Solventnosti II in soočanje z nedavno zvišanimi kapitalskimi zahtevami. V *17. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 263–268). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
15. Gorišek, J. (2000). Današnji trendi vzrokov in posledic nesolventnosti zavarovalnic ter način njihovega obvladovanja v zakonodaji EU (z vidika slovenskega približevanja EU). V *7. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 5–23). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
16. Harej, B. (2011). Lastna ocena tveganja in solventnosti v direktivi Solventnosti II (ORSA). V *18. dnevi slovenskega zavarovalništva*. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
17. Harej, B., & Slapar, M. (2013). Merjenje tveganja škodnih rezervacij v okviru solventnosti 2. V *Zavarovalniški horizonti (april 2013)* (str. 39–64). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.

18. Hočevar, M., Igličar, A., & Zaman, G., M. (2000). *Uvod v računovodstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
19. Kačar, T. (2010). Osnove zavarovalništva. V *Zbirka znanja za zavarovalništvo: 1. del*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
20. Kavčič, B., & Deškovič, D. (1990). *Strategija in uspešnost*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
21. Kavčič, S. (2011). *Računovodstvo za odločanje*. Celje: Fakulteta za poslovne in komercialne vede.
22. Kidrič, D. (2012). Povezane reforme javnih in zasebnih financ. V *19. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 67–83). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
23. Kim, J., (2013). Vpliv Solventnosti II na upravljanje dolžniških naložb zavarovalnic. V *Zavarovalniški horizonti (april 2013)* (str. 5–21). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
24. Kocič, A., & Nowak, P. (2000). Alternativni prenos tveganj v zavarovanju in pozavarovanju. V *7. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 157–174). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
25. Kocič, A. (2002). Uporaba kapitalskih trgov za upravljanje zavarovalnih tveganj. V *9. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 305–317). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
26. Komelj, J. (2002). *Splošno zavarovanje I* [povzetek predavanj]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
27. Koselj, A., Levičar, M. (2006). Razpršenost naložb v uvidu Solventnosti II. V *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 149–160). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
28. Markovska, M. (2012). Kombinirana rešitev pri obveznih razkritjih in poročanjih zavarovalnice po Solventnosti II in MSRP 4 (2. Faza). V *19. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 167–183). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
29. Močivnik, P. (2010). Osnove aktuarske matematike. V *Zbirka znanja za zavarovalništvo: 8. del*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
30. Mörec, B. (2008). *Škodne rezervacije kot možni mehanizem računovodskega prirejanja poslovne uspešnosti v slovenskih zavarovalnicah* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
31. Panza Frece, T. (2011). *Osnove zavarovalništva*. Ljubljana: Zavod IRC.
32. Piškurić, M. (2010). Upravljanje z operativnimi tveganji. V *17. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 281–290). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
33. Pivk, R., & Ivanc, D. (2010). Naložbena politika slovenskih zavarovalnic v luči svetovne finančne krize. V *17. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 315–326). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
34. PricewaterhouseCoopers AG. (2011). *International comparison of insurance taxation, 2011 edition*. Najdeno 19. septembra 2016 na spletnem naslovu <http://www.pwc.com/sg/en/international-comparison-of-insurance-taxation-2011.html>

35. Prelog, I. (2005). *Klasifikacija in vrednotenje zavarovalnih pogodb življenjskih zavarovanj v skladu z novimi mednarodnimi standardi in njihov vpliv na računovodenje v slovenskih zavarovalnicah* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
36. Ribnikar, I. (1999). *Monetarna ekonomija*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
37. Remec, M., Mikuljan, N. (2006). Novosti na področju vrednotenja naložb – Solventnost II in MSRP. V *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 481–492). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
38. Repek, S., (2013). Analiza zavarovalno-tehničnih rezervacij mešanega življenjskega zavarovanja v okviru Solventnosti 2. V *Zavarovalniški horizonti (april 2013)* (str. 65–92). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje GIZ.
39. Sklep o lastni oceni tveganj in solventnosti. *Uradni list RS*, št. 93/15.
40. Sklep o letnem poročilu in trimesečnih računovodskih izkazih zavarovalnic. *Uradni list RS*, št. 1/2016.
41. Sklep o podrobnejših navodilih za vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij. *Uradni list RS*, št. 93/15.
42. Sklep o podrobnejših pravilih in minimalnih standardih za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij. *Uradni list RS* št. 3/01, 69/01, 85/05, 66/08, 94/14.
43. Slovensko zavarovalno združenje. (junij 2016). *Statistični zavarovalniški bilten 2016*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
44. Smolka, A. (2006). Nedavne naravne nesreče: Pogled pozavarovatelja. V *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 85–96). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
45. Solventnost II. *Direktiva 2009/138/ES Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009*. Najdeno 10. septembra 2016 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32009L0138>
46. Stražar, G. (2005). Pozavarovanje večjih škod pri zavarovanju avtomobilske odgovornosti. Pogodba o škodno-presežkovnem pozavarovanju avtomobilske odgovornosti. V *11. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 79–92). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
47. Swiss Re. (1999). Alternative Risk Transfer (ART) for Corporations: A Passing Fashion or Risk Management for the 21st Century? V *Sigma* št. 2/1999. Zurich: Swiss Re, 1999.
48. Swiss Re. (2015). *The essential guide to reinsurance*. Najdeno 25. septembra 2016 na spletnem naslovu [http://media.swissre.com/documents/The\\_essential\\_guide\\_to\\_reinsurance\\_updated\\_2013.pdf](http://media.swissre.com/documents/The_essential_guide_to_reinsurance_updated_2013.pdf)
49. Šercer, A., Burazer, R. (2012). Kako zagotoviti kakovostne procese upravljanja skladnosti po zahtevah solventnosti II. V *19. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 149–165). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
50. Šker, T. (2010). *Osnove zavarovalništva*. Ljubljana: Zavod IRC.
51. Štivan, S. (2016). Strategije, apetit in politike korporativnega upravljanja tveganj v dobi, ko je Solventnost 2 postala realnost. V *23. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 276–300). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
52. Tomažin, A. (2006). Solventnost II – pogled v ozadje. V *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 136–148). Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.

53. Turk I., Kavčič S, Klobučar N., Mörec B., & Vidic D. (2003). *Osnove poslovnega računovodstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
54. Turk, I., Kavčič, S., & Kokotec-Novak, M. (2003). *Poslovno računovodstvo, dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
55. Turk, I., Melavc, D. (1997). *Uvod v računovodstvo*. Kranj: Moderna organizacija.
56. Valentinčič Pregelj, M. (2012). *Analiza izjav o skladnosti s kodeksom upravljanja: Primer dveh javnih delniških zavarovalnih družb, ki kotirata na Ljubljanski borzi* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
57. Van Hulle, K. (2011). Uvajanje direktive Solventnost II v Evropi. V *18. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. –)*. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
58. Verdev, D. (2015). *Življenjsko zavarovanje kot način zavarovanja prihodnosti* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
59. Vidovič, T. (2004). *Primerjava pravil računovodenja za zavarovalnice v Evropski uniji in Sloveniji* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
60. Vuk, M. (2010). Operativna tveganja v direktivi Solventnosti II in v praksi. V *17. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 327–338)*. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
61. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-1). *Uradni list RS*, št. 40/2004.
62. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1-NPB14). Najdeno 25. septembra 2016 na spletnem naslovu <https://zakonodaja.com/zakon/zgd-1>
63. Zakon o zavarovalništvu (ZZavar-UPB1). *Uradni list RS* št. 102/2004.
64. Zakon o zavarovalništvu (ZZavar-1). *Uradni list RS* št. 93/2015.
65. Zavarovalnica Triglav d.d. (2016). *Letno poročilo Skupine Triglav in Zavarovalnice Triglav, d.d., 2015*. Ljubljana: Zavarovalnica Triglav d.d.
66. Zrinji, A. (2010). Vpliv novih finančnih razmer na funkcijo skladnosti poslovanja zavarovalnic v luči Solventnosti II. V *17. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 301–314)*. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.

## **PRILOGA**

## PRILOGA 1: Seznam v delu uporabljenih kratic

Kratica	Pomen
ALM	upravljanje bilance (angl. <i>assets liabilities modelling</i> ) tveganje
ART	alternativni prenosi tveganj (angl. <i>Alternative Risiko Transfer</i> )
AZN	Agencija za zavarovalni nadzor
CAT XL	katastrofično pozavarovanje (angl. <i>Catastrophe reinsurance</i> ).
EIOPA	Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine (angl. <i>The European Insurance and Occupation Pension Authority</i> )
EU	Europska unija
EUR	Evri
GRC	korporativno upravljanje, obvladovanje tveganj in zagotavljanje skladnosti poslovanja (angl. <i>governance, risk management and compliance</i> )
IASB	Odbor za mednarodne računovodske standarde (angl. <i>International Accounting Standards Board</i> )
IBNR	nastale škode, ki še niso prijavljene (angl. <i>Incurred But Not Reported</i> )
IBNER	nastale škode, ki so sicer že prijavljene, vendar pa njihova višina ni zadostna (angl. <i>Incurred But Not Enough Reported</i> )
IRS	sistem notranjega poročanja oziroma informiranja (angl. <i>internal reporting system</i> )
LAT	test preverjanja ustreznosti rezervacij (angl. <i>Liability Adequacy Tests</i> )
MCR	zahteva glede minimalnega kapitala (angl. <i>minimal capital requirement</i> )
MMP	produkt, ki daje zaščito pred večjimi tveganji v večletnem obdobju (angl. <i>Multi Line – Multi Year Products</i> )
MRS	Mednarodni računovodski standardi
MSRP	Mednarodni standardi računovodskega poročanja
MSRP – FAZA II	Mednarodni standardi računovodskega poročanja – 2. faza
MTP	produkt, ki se aktivira ob uresničitvi več različnih vzvodov (angl. <i>Multi-Trigger Products</i> )
ORSA	povečano upravljanje, notranje kontrole, obvladovanje tveganj in ocena lastnega tveganja in solventnosti (angl. <i>own risk and solvency assessment</i> )
QRT	kvantitativne predloge poročanja (angl. <i>Quantitative Reporting Templates</i> )
PML	največja verjetna škoda (angl. <i>Probable Maximum Loss</i> )
RAS	izjavi o apetitu po tveganjih (angl. <i>Risk Appetite Statement</i> )
RSR	redno poročilo solventnosti (angl. <i>Regular Supervisory Report</i> )
SCR	zahteva glede solventnostnega kapitala (angl. <i>solvency capital requirement</i> )
SFCR	poročilo o solventnosti in finančnem položaju (angl. <i>Solvency and Financial Condition Report</i> )
SL	pozavarovanje tehničnega rezultata (angl. <i>Stop Loss</i> )
SLO	Slovenija
ULR	metoda ciljnih škodnih količnikov (angl. <i>ultimate loss ratio</i> )
VAR	metodologija tvegane vrednosti VaR (angl. <i>Value at Risk</i> )
XL	škodno-presežkovno pozavarovanje (angl. <i>Excess of Loss</i> )
ZDDPO-1	Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb
ZGD	Zakon o gospodarskih družbah
ZPIZ-1	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZZAVAR-1	Zakon o zavarovalništvu